

Stichting Pensioenfonds Avery Dennison

Jaarrapport 2022

Stichting Pensioenfonds Avery Dennison

E-mail: PensioenfondsAveryDennison@achmea.nl

Telefoon: (013) 462 12 32

Internetsite: www.pensioenfondsaverydennison.nl

KvK-nummer: 41166415

INHOUDSOPGAVE

Pagina

BESTUURSVERSLAG

A	Voorwoord	4
B	Verslag van het bestuur	6
	Kerncijfers	7
	Karakteristieken van het fonds	9
	Bestuur	15
	Pensioenparagraaf	32
	Vermogensbeheer en vermogenspositie	35
	Financiële positie	42
	Risicoparagraaf	45
	Verwacht en gepland voor 2023	51
C	Oordeel van het Verantwoordingsorgaan	53
D	Verslag van de visitatiecommissie	56

JAARREKENING

1	Balans per 31 december	60
2	Staat van baten en lasten	61
3	Kasstroomoverzicht	62
4	Algemene toelichting	63
5	Toelichting op de balans	71
6	Toelichting op de staat van baten en lasten	87

OVERIGE GEGEVENS

1	Statutaire verdeling van het resultaat	96
2	Actuariële verklaring	97
3	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	99

BIJLAGEN

1	Verloopstaat deelnemers	107
2	ESG-bijlage	108

A VOORWOORD

VOORWOORD

Voor u ligt het jaarverslag 2022 van de Stichting Pensioenfonds Avery Dennison (het fonds).

In dit jaarverslag geven wij u een beeld van de ontwikkelingen gedurende 2022 en de financiële positie eind 2022 van het fonds. Ook blikken we kort vooruit naar de gebeurtenissen in 2023.

Financiële positie

In 2021 eindigden we het jaar met een beleidsdekkingsgraad van 130,4%. Eind 2022 was deze dekkingsgraad gestegen naar 133,7%. De actuele dekkingsgraad liet een daling zien: van 132,6% naar 124,1%. Deze daling was voornamelijk het gevolg van negatieve beleggingsresultaten en het toekennen van voorwaardelijke toeslagen aan de actieven en de inactieven.

Toeslagverlening

Dit jaar hebben we besloten om, gelet op de financiële middelen van het fonds, per 1 januari 2023 gedeeltelijke toeslagen toe te kennen. De toegekende toeslag voor de actieve deelnemers, gepensioneerden en gewezen deelnemers was 11,83%. De gemiste toeslagen worden door het bestuur bijgehouden.

Vermogensbeheer

Voor de organisatie van de beleggingen maakt het fonds gebruik van de diensten van fiduciair beheerder, NN Investment Partners (NN IP). Op 19 augustus 2021 kondigde NN Group aan dat het een overeenkomst heeft bereikt met Goldman Sachs Asset Management (GSAM) om de nieuwe eigenaar van NN Investment Partners (NN IP) te worden. De overname is begin tweede kwartaal 2022 afgerond. De naamswijziging is in het eerste kwartaal van 2023 doorgevoerd. Het bestuur monitort de integratie van NN IP en de impact van de overname op de fiduciaire dienstverlening.

In 2022 heeft het bestuur een externe partij gevraagd een evaluatie van de fiduciaire dienstverlening door NN IP uit te voeren. De evaluatie betrof een volledige beoordeling van de kwaliteit en toekomstbestendigheid van de organisatie alsmede de verschillende onderdelen van de dienstverlening. Ook is de kwaliteit van de dienstverlening getoetst aan fiduciaire proposities beschikbaar in de markt. Het onderzoek toonde aan dat de fiduciaire propositie van NN IP gedegen in elkaar zit. Het bestuur is tevreden over de dienstverlening van NN IP (nu GSAM) en daarmee is het eindoordeel positief.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

In 2022 zijn goede resultaten behaald om de duurzaamheidskenmerken van de portefeuille te verbeteren. De beleggingen in aandelen ontwikkelde markten zijn overgeheveld naar een beleggingsfonds dat belegt in lijn met de doelen van het 1,5 graden scenario van het klimaatakkoord van Parijs. De blootstelling aan CO₂-uitstoot daalde hierdoor in één klap aanzienlijk. Daarnaast heeft het bestuur de eerste stappen gezet omtrent vergroening van de vastgoedbeleggingen en het opnemen van Green Bonds in de portefeuille. De aandacht ging ook uit naar nieuwe vereisten uit Europese wetgeving (SFDR). Het opnemen van de nieuwe PD rapportage in dit jaarverslag is hiervan een voorbeeld.

Naast bovengenoemde onderwerpen zijn er in 2022 uiteraard nog veel meer thema's aan de orde geweest, zoals de implementatie van de Wet Toekomst Pensioenen. Deze vindt u terug in het bestuursverslag. Namens het bestuur bedank ik de leden van het verantwoordingsorgaan, de visitatiecommissie en de adviseurs van het fonds voor de bijdrage die zij in 2022 hebben geleverd aan het goed functioneren van het fonds.

Huib van Gijn
Voorzitter

B VERSLAG VAN HET BESTUUR

KERNCIJFERS

	2022	2021	2020	2019	2018
Deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden					
Deelnemers	483	447	421	437	426
Gewezen deelnemers	1.107	1.093	1.076	1.061	1.049
Pensioengerechtigden	683	665	660	644	620
	<u>2.273</u>	<u>2.205</u>	<u>2.157</u>	<u>2.142</u>	<u>2.095</u>

Premiebijdragen, saldo overdrachten van rechten, pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (x € 1.000)

Premiebijdragen van werkgever, werknemers	10.402	9.476	8.358	7.420	7.147
Koopsom werkgever	342	-	108	13	-
Kostendekkende premie	13.296	12.727	10.577	8.754	7.875
Saldo waardeoverdrachten	614	62	148	599	80
Pensioenuitkeringen	9.262	8.822	8.752	8.436	8.148
Pensioenuitvoeringskosten	1.161	824	736	936	705

Technische voorzieningen, stichtingskapitaal en reserves, vermogen (x € 1.000) en dekkingsgraad (%)

Technische voorzieningen	306.134	392.668	407.219	365.084	315.907
Stichtingskapitaal en reserves	73.837	127.982	92.112	70.998	37.982
Belegd vermogen:					
Beleggingen	376.908	519.002	499.290	436.293	353.961
Overige activa	768	997	2.506	277	367
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	452	659	552	334	295
Saldo overige vorderingen en schulden	1.843	-8	-3.017	-822	-734
Totaal vermogen	<u>379.971</u>	<u>520.650</u>	<u>499.331</u>	<u>436.082</u>	<u>353.889</u>
Actuele dekkingsgraad	124,1	132,6	122,6	119,4	112,0
Beleidsdekkingsgraad	133,7	130,4	115,9	116,4	117,9
Vereiste dekkingsgraad	117,8	116,4	115,2	115,5	115,1
Premiedekkingsgraad	89,2	84,4	91,4	96,3	104,5

	2022	2021	2020	2019	2018
Verdeling beleggingsportefeuille voor risico fonds (x € 1.000)					
Vastgoedbeleggingen	36.011	63.040	47.583	45.373	33.677
Aandelen	126.977	170.064	166.624	142.176	94.324
Vastrentende waarden	210.046	270.854	271.168	237.040	200.645
Overige beleggingen	3.874	15.044	13.915	11.704	25.315
Totaal beleggingen activa	<u>376.908</u>	<u>519.002</u>	<u>499.290</u>	<u>436.293</u>	<u>353.961</u>

	2022	2021	2020	2019	2018
Beleggingsopbrengsten en kosten vermogensbeheer risico fonds (x € 1.000)					
Directe beleggingsopbrengsten	703	3.320	4.593	3.081	2.834
Indirecte beleggingsopbrengsten	-142.762	18.899	60.398	81.322	-8.669
Kosten van vermogensbeheer*	-774	-716	-628	-530	-1.031
	<u>-142.833</u>	<u>21.503</u>	<u>64.363</u>	<u>83.873</u>	<u>-6.866</u>

* Het betreft hier de vermogensbeheerkosten die rechtstreeks bij het fonds in rekening zijn gebracht, dus exclusief de kosten binnen beleggingsfondsen zijn afgerekend. Deze zijn verwerkt in de indirecte beleggingsresultaten. Zie hiervoor ook het hoofdstuk Uitvoeringskosten vanaf pagina [23] en de toelichting op de beleggingsresultaten in de toelichting op de staat van baten en lasten.

Beleggingsrendement voor risico fonds (%)

Totaal rendement	-27,5	4,4	14,9	23,8	-1,8
------------------	-------	-----	------	------	------

Kosten vermogensbeheer in % van gemiddeld belegd vermogen

Beheerkosten	0,30	0,28	0,28	0,28	0,38
Transactiekosten	0,18	0,10	0,16	0,10	0,10
	<u>0,48</u>	<u>0,38</u>	<u>0,44</u>	<u>0,38</u>	<u>0,48</u>

Uitvoeringskosten per deelnemer (x € 1)

Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	996	741	681	866	674
---	-----	-----	-----	-----	-----

Toeslagverlening (in %)

	01-01-2023	01-01-2022 *	01-01-2021	01-01-2020	01-01-2019
Deelnemers	11,83	3,95	1,31	1,70	1,42
Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	11,83	3,95	0,48	0,90	1,06

* inclusief inhaalindexatie van 0,67%

KARAKTERISTIEKEN VAN HET FONDS

Profiel

Stichting Pensioenfonds Avery Dennison (hierna het fonds), statutair gevestigd te Oegstgeest, voert de pensioenregeling uit voor de Nederlandse vennootschappen die volledig eigendom zijn van Avery Dennison Corporation en die werknemers in dienst hebben, met uitzondering van Rietveld Serigrafie B.V., kantoorhoudende te Zoeterwoude.

Alle werknemers van de aangesloten vennootschappen zijn deelnemer aan de pensioenregeling van het fonds.

De pensioenovereenkomst die bij het fonds is ondergebracht is een uitkeringsovereenkomst (middelloodregeling). De pensioentoezegging wordt in eigen beheer uitgevoerd. De administratie en het vermogensbeheer zijn uitbesteed aan externe partijen.

Het fonds heeft zich tot doel gesteld het uitkeren of doen uitkeren van pensioenen aan de deelnemers en hun nabestaanden, in de gevallen en onder de voorwaarden als zijn geregeld in het pensioenreglement.

Het bestuur van het fonds streeft als eindverantwoordelijk uitvoerder van de door de werkgever en werknemers overeengekomen pensioenregeling naar een optimale kwaliteit, zorgvuldigheid en openheid met betrekking tot die uitvoering.

Het fonds oefent geen nevenactiviteiten uit.

Mission statement van het fonds

Stichting Pensioenfonds Avery Dennison wil een zorgvuldige invulling geven aan de pensioenovereenkomst die de werkgever heeft afgesloten met haar (gewezen) werknemers. De uitvoering van de overeenkomst dient professioneel, klantvriendelijk en zo efficiënt mogelijk te geschieden. De doelstelling is een betrouwbaar pensioenfonds te zijn dat zijn financiële verplichtingen en ambities nu en in de toekomst waar kan maken. Daartoe belegt het de toevertrouwde middelen op een verantwoorde wijze met een passend risicoprofiel.

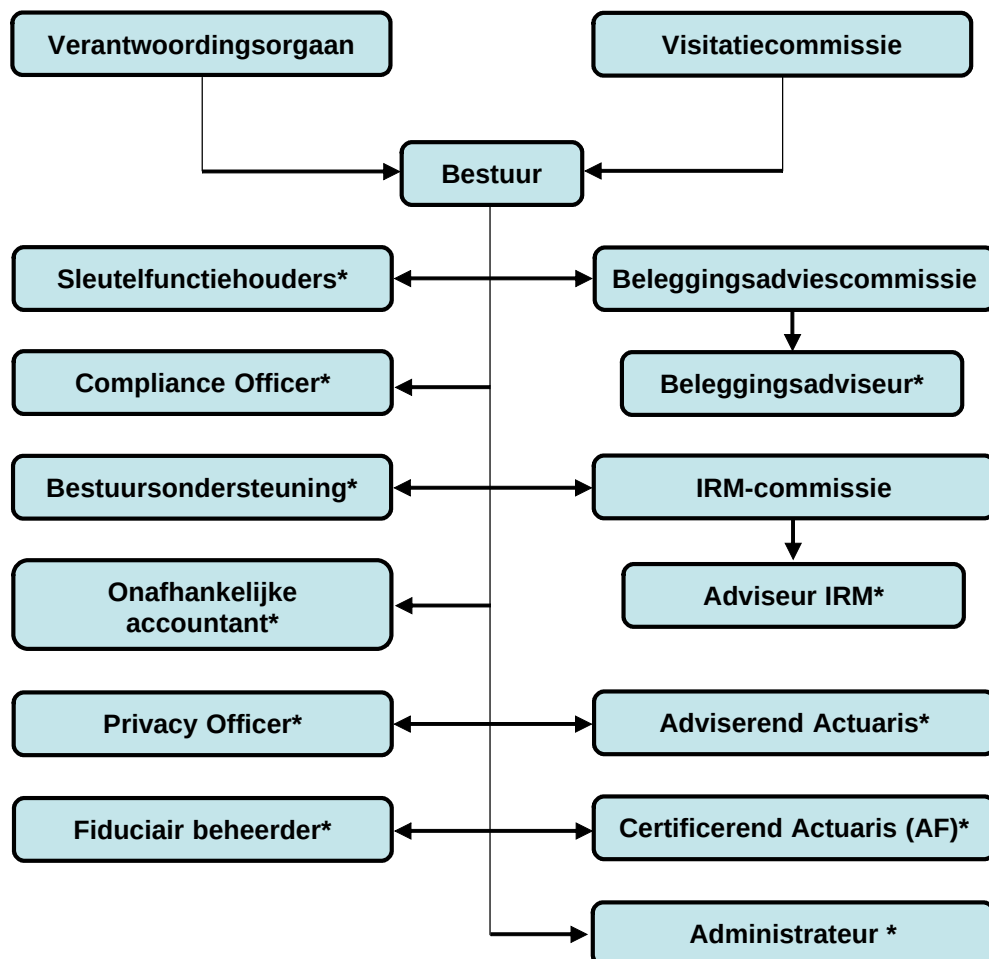
Stichting Pensioenfonds Avery Dennison baseert haar bestaansrecht op de visie dat een collectief en solidair systeem van pensioenvoorziening een beter resultaat oplevert dan een individueel systeem. Door de kosten van de pensioenuitvoering collectief te dragen en de risico's solidair te delen op basis van een evenwichtige belangenafweging, wordt tegemoet gekomen aan de wens een zo zeker en hoog mogelijk pensioen voor alle deelnemers over de lange termijn mogelijk te maken. Daarbij vormen openheid, transparantie en de bereidheid om verantwoording af te leggen de basis van vertrouwen in het fonds.

De pensioensector is nog steeds erg in beweging en dat zorgt voor onzekerheid. De uitdaging daarbij is om te voldoen aan de verwachtingen van alle belanghebbenden. Het bestuur is zich bewust van de uitdagingen die het als ondernemingspensioenfonds te wachten staat en staat ervoor om hier open en proactief mee om te gaan.

Organisatie van het fonds

Verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden

In het vervolg van dit hoofdstuk beschrijven wij de huidige organisatie van ons fonds, inclusief externe partijen, aan de hand van het onderstaande schema:

*Uitbestede functies en externe partijen, m.u.v. de sleutelfunctiehouder Risicobeheer

Bestuur

Het bestuur van het fonds is paritair samengesteld en bestaat uit zes leden. De helft van de bestuursleden wordt voorgedragen door de werkgever. Twee leden van het bestuur worden gekozen door de deelnemers uit de (gewezen) deelnemers. Eén bestuurslid wordt gekozen door de pensioengerechtigden. De leden die door de werkgever worden voorgedragen hebben voor onbepaalde tijd zitting in het bestuur. Van de bestuursleden namens de deelnemers en pensioengerechtigden treedt ieder jaar een lid in een nader vastgestelde volgorde af. Het aftredende bestuurslid kan zich echter terstond herkiesbaar stellen.

Het bestuur wordt terzijde gestaan door een beleggingsadviescommissie en een IRM-commissie.

Commissies

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie vergadert in beginsel vier keer per jaar. Daarnaast vinden er zo nodig extra vergaderingen plaats. De beleggingsadviescommissie geeft advies aan het bestuur over het beleggingsbeleid en bereidt bestuursbesluiten voor. De beleggingsadviescommissie voert ieder kwartaal overleg met de fiduciair beheerder, toetst de resultaten, monitort de risico's en adviseert het bestuur over het te voeren beleggingsbeleid, alsmede over de verrichtingen van de fiduciair beheerder (en vermogensbeheerders welke niet door de fiduciair beheerder zijn aangesteld). De beleggingsadviescommissie bereidt voorts het beleggingsplan en de evaluatie van de fiduciair beheerder voor.

In elke vergadering van de beleggingsadviescommissie rapporteert de fiduciair beheerder schriftelijk en/of mondeling over de beleggingen, de behaalde resultaten ten opzichte van de norm en de toekomstvisie. De beleggingsadviescommissie wordt in haar taken bijgestaan door een externe beleggingsadviseur.

IRM-commissie

De IRM-commissie heeft tot taak om het bestuur en de andere commissies te adviseren over het doorlopen van de stadia in de risicomanagementcyclus. Daarnaast wordt de kwaliteit van de uitvoering van taken door het bestuur en de commissies getoetst.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan (VO) over beleid, uitvoering beleid en naleving van de Code Pensioenfondsen. De inrichting is zodanig dat iedere geleding evenveel stemmen heeft. Het VO geeft jaarlijks een algemeen oordeel over het handelen van het bestuur aan de hand van het concept bestuursverslag, de conceptjaarrekening en andere relevante informatie, waaronder, indien van toepassing, de bevindingen van het intern toezichtorgaan, het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar en de beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben. Tevens is het bestuur verplicht om voorgenomen besluitvorming met betrekking tot een aantal onderwerpen voor advies aan het VO voor te leggen.

Op 1 mei en 25 mei 2023 hebben het VO en het bestuur overleg gevoerd waarin het bestuur verantwoording heeft afgelegd over het door haar gevoerde beleid in 2022 alsmede over de beleidsvoornemens voor de toekomst. Naar aanleiding van dit overleg en op basis van de documenten die het VO ontvangen heeft, heeft het VO zich een oordeel gevormd over het gevoerde beleid in 2022. Het verslag van het VO en een korte reactie van het bestuur zijn opgenomen in dit bestuursverslag.

Intern Toezicht

Voor de inrichting van het Intern toezicht heeft het bestuur gekozen voor intern toezicht door een visitatiecommissie. Deze commissie bestaat uit ten minste drie leden die door het bestuur worden benoemd. Leden van de visitatiecommissie hebben geen verdere banden met het fonds of de aangesloten ondernemingen. De visitatiecommissie dient als collectief te beschikken over een deskundigheid die ten minste vergelijkbaar is met de deskundigheid die door De Nederlandsche Bank (DNB) wordt verlangd van het bestuur.

De visitatiecommissie heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De visitatiecommissie is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Dat laatste houdt in dat beoordeeld wordt of er een evenwichtige belangenafweging is geweest. De visitatiecommissie vervult zijn toezichttaak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering door het fonds.

In het verslagjaar heeft visitatie plaatsgevonden, waarover later in dit bestuursverslag wordt gerapporteerd.

Sleutelfuncties

Op basis van artikel 143a van de Pensioenwet heeft het fonds vanaf 2019 een drietal sleutelfuncties ingericht:

- 1) de risicobeheerfunctie;
- 2) de actuariële functie;
- 3) de interne auditfunctie.

Verderop in dit bestuursverslag verstrekt het bestuur informatie over de wijze waarop het fonds de sleutelfuncties heeft ingevuld.

Externe deskundigen

Het fonds maakt gebruik van de diensten van externe deskundigen. De adviserend actuaire is aanwezig bij elke bestuursvergadering met actuariële onderwerpen om het bestuur te adviseren. Het bestuur wordt in de vergaderingen tevens bijgestaan door een bestuursadviseur van Achmea Pensioenservices. De certificerend actuaire beoordeelt jaarlijks de financiële positie van het fonds en geeft een actuariële verklaring af. De externe onafhankelijke accountant controleert de jaarrekening en de verslagstaten ten behoeve van DNB. Hij rapporteert aan het bestuur in de vorm van een controleverklaring bij de jaarrekening en een accountantsverslag. Hierin wordt melding gemaakt van eventuele opmerkingen en aanbevelingen omtrent de administratieve organisatie en interne controle van ons fonds. De externe beleggingsadviseur beoordeelt op onafhankelijke wijze de uitvoering van het beleggingsbeleid en de behaalde beleggingsresultaten en ondersteunt de beleggingsadviescommissie in het uitoefenen van countervailing power op de adviezen van de fiduciair beheerder.

Het bestuur wordt daarnaast bijgestaan door MCW Consult (bestuursondersteuning/management).

Nevenfuncties bestuursleden

F.W.M. Steeman: Bestuurslid Stichting REMEDI Redistributie Medische Instrumenten, Bestuurslid VVE Koningsstaete
H.L. Ewalds: Voorzitter VVE Arianehof, Vrijwilliger Stichting Techniekhuis Nieuwkoop

Beloningsbeleid

Bestuurs-, commissie en VO-leden

Bestuurs-, commissie en VO-leden die in dienst zijn van de aangesloten werkgevers, ontvangen geen beloning vanuit het fonds. De werkgevers belasten geen kosten door aan het fonds voor de werktijd die deze leden aan het fonds besteden. Zij worden geacht hun lidmaatschap van het bestuur, de commissie dan wel het VO te combineren met hun functie bij de werkgever.

Voor bestuursleden die niet in dienst zijn van de aangesloten werkgevers, geldt dat ze naar keuze een vergoeding ontvangen voor gemaakte reis- en onkosten of een jaarlijkse vergoeding conform de Wettelijke regeling Onkostenvergoeding Vrijwilligerswerk. Voor commissie- en VO-leden die niet in dienst zijn van de aangesloten werkgevers geldt dat zij een vergoeding krijgen voor gemaakte reis- en onkosten.

Leden visitatiecommissie

De leden van de visitatiecommissie ontvangen voor het uitvoeren van de visitatie een met hen voor de opdracht overeengekomen marktconforme vergoeding.

Externe partijen

Het fonds heeft de pensioenadministratie en het vermogensbeheer uitbesteed. Het beloningsbeleid van partijen aan wie deze taken zijn uitbesteed is een vast onderdeel van de contractafspraken bij het sluiten of verlengen van een uitbestedingsovereenkomst alsmede van periodieke evaluaties.

Personalia

Bestuur

Stand van zaken per 31 december 2022:

Leden bestuur benoemd door de werkgever:

H.N. van Gijn, voorzitter

E. Voskuilen

R.J. Tolk (*per 11 mei 2022 de opvolger van J. Splinter)

Leden bestuur namens de deelnemers:

F.W.M. Steeman, secretaris

E.C. Megchelse

H.L. Ewalds (*per 15 februari 2022 de opvolger van J. van Klaveren)

Beleggingsadviescommissie

F.W.M. Steeman, voorzitter

H.N. van Gijn

IRM-commissie

E. Voskuilen, voorzitter

E.C. Megchelse

W. Karimi (*per 5 september 2022, extern lid, werkzaam bij de werkgever)

L. Rebel (adviseur van de commissie)

Verantwoordingsorgaan

Namens werkgevers: R. de Koning, voorzitter

Namens werknemer: S. van Heijningen

Namens pensioengerechtigden: B. Roelofs

Compliance officer

E. Alper

Privacy officer

M. van der Zwaan (*per 24 mei 2022 de opvolger van L. van den Hoven)

Onafhankelijke accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. te Amsterdam

Actuaris

Adviserend: Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen

Certificerend: Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen

Pensioenadministrateur

Achmea Pensioenservices N.V. te Zeist

Fiduciair beheerder (alsmede risico-, compliance- en performancerapportages)

NN Investment Partners B.V. te Den Haag

Consultant Vermogensbeheer

Van Tongeren Bestuur & Advies te Amstelveen

HOOFDLIJNEN

Bestuur

Bestuursvergaderingen

Het bestuur is in 2022 zeer frequent bijeengekomen, namelijk 13 keer. Belangrijke onderwerpen waren :

- | de financiële positie van het fonds;
- | het rapport van de visitatiecommissie 2022;
- | aanstelling nieuwe privacy officer;
- | nadere invulling van de matching en returnportefeuille (SAA-studie 2022);
- | maatschappelijk verantwoord beleggen;
- | klimaatbenchmark en selectie aandelenmanagers ontwikkelde markten en opkomende markten;
- | nadere toelichtingsvereisten maatschappelijk verantwoord beleggen (SFDR - level 2);
- | evaluatie NN IP in het licht van de overname door Goldman Sachs Asset Management;
- | statutenwijziging als gevolg van de Wet bestuur en toezicht rechtspersonen en in verband met uitvoering cashmanagement door APS;
- | Wetsvoorstel toekomst pensioenen;
- | hoge inflatie en alternatief ingroeipad DNB;
- | wijziging premie per 1 januari 2023;
- | het verlenen van een toeslag op de pensioenen per 1 januari 2023;
- | wijziging fondsgrondslagen naar aanleiding van de nieuwe AG-prognosetafel 2022;
- | (uitstel van) overgang naar het nieuwe RiskCo Administratie Platform (RAP) van APS .

Geschiktheid

Het fonds beschikt over een geschiktheidsplan. Hierin is weergegeven dat het fonds als uitgangspunt hanteert dat steeds twee bestuurders over voldoende deskundigheid beschikken (niveau B). Zo nodig zullen, om het gewenste collectieve niveau B te verkrijgen, door de bestuurders verdiepingscursussen worden gevolgd.

Het bestuur heeft geconcludeerd collectief de gewenste niveaus voor alle eindtermen behaald te hebben. Met de verdeling van de bestuursleden in de gewenste situatie is rekening gehouden met twee bestuursleden of meer per eindterm (vier-ogen principe). Het verschil tussen de huidige scores en de gewenste scores wordt overbrugd door een opleidingsprogramma.

In het geschiktheidsplan zijn onder andere geschiktheidseisen opgenomen. De geschiktheidseisen zijn in lijn met de Handreiking Geschikt pensioenfondsbestuur 2017 van de Pensioenfederatie. Er is een competentiematrix en een deskundigheidsmatrix in opgenomen. Hier zijn de benodigde competenties en deskundigheidsniveaus voor de commissies en de sleutelfunctiehouders in weergegeven.

In 2022 heeft het bestuur het geschiktheidsplan en opleidingsplannen geactualiseerd naar aanleiding van de wijzigingen in de samenstelling van bestuur.

Deskundigheidsbevordering

De (kandidaat) leden van het bestuur en het VO volgen opleidingen en nemen deel aan bijeenkomsten en seminars. Zo zijn in het verslagjaar diverse bijeenkomsten van DNB, de Pensioenfederatie, Mercer, GSAM (voorheen: NN IP) en Achmea Pensioenservices bezocht en certificaten behaald bij diverse opleidingsinstituten. De voorzitter van het fonds heeft in december 2022 met de individuele bestuursleden de jaarlijkse gesprekken gevoerd over functioneren en deskundigheid.

Integere bedrijfsvoering

Artikel 143 van de Pensioenwet legt vast dat er een integere bedrijfsvoering moet zijn. Het bestuur ondersteunt de integere bedrijfsvoering. Dit houdt onder meer in:

- ┆ adequate administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) en risicobeheersing;
- ┆ analyse en beheersing van integriteitsrisico's;
- ┆ voorkomen van belangenverstrengeling;
- ┆ duurzame beheersing van (financiële) risico's.

Integraal risicomanagement (IRM)

Het fonds onderkent voor de beheersing van risico's een systeem van drie (spreekwoordelijke) verdedigingslinies ('three lines of defence') binnen de organisatie. De three lines of defence gedachte is meer dan alleen een organisatiestructuur en het vastleggen van de rol- en taakverdeling. Het is een wijze van (samen)werken en denken en draagt zodoende bij aan een versterking van de risicocultuur binnen het fonds en het nemen van verantwoordelijkheid voor risico's. De eerste linie is verantwoordelijk voor beleid en uitvoering. Het bestuur vult deze linie in door de overall directe verantwoordelijkheid voor de financiële en niet-financiële risico's te aanvaarden. De beleggingsadviescommissie ondersteunt het bestuur bij deze taak.

In de tweede linie is het toezicht belegd. Het fonds vult deze linie in door sleutelfunctiehouders voor de risicobeheer- en actuariële functie en een compliance officer aan te stellen, die toezicht houden op het doorlopen van de stadia in de risicomanagementcyclus en de kwaliteit van de uitvoering. Daarnaast adviseren en faciliteren de sleutelfunctiehouder risicobeheer en de compliance officer het bestuur, de commissies en de pensioenfondsmanager bij de uitvoering van de eerstelijnstaken.

De risicobeheerfunctie is gesplitst in een risicobeheerfunctiehouder (bestuurslid) en een risicobeheervervuller (de IRM-commissie). Voor de actuariële beheerfunctie is het houderschap en de vervulling uitbesteed aan de certificerend actuaris.

Het bestuur heeft als derde linie een sleutelfunctiehouder (niet-bestuurslid) aangesteld voor de interne auditfunctie. Deze sleutelfunctiehouder is belast met de periodieke evaluatie of interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen adequaat en doeltreffend zijn. De sleutelfunctiehouder selecteert voor elke audit een geschikte vervuller. Door de aanstelling van een certificerend actuaris en certificerend onafhankelijke accountant, en de aanwezigheid van externe toezichthouders, ontstaat een extra linie buiten de organisatie.

Naleving wet- en regelgeving

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- ┆ het fonds in het boekjaar 2022 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- ┆ het fonds in het boekjaar 2022 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- ┆ in het boekjaar 2022 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld.

Er zijn het bestuur geen overtredingen van wet- en regelgeving bekend.

Klachten en geschillen

Het bestuur kent een klachten- en geschillenregeling. Klachten worden in eerste instantie in behandeling genomen door de pensioenadministrateur. Wanneer de belanghebbende het niet eens is met de op zijn verzoek ontvangen reactie is hij gerechtigd zich met een bezwaarschrift tot het bestuur van het fonds te richten. Het bestuur is gehouden de klacht nader te onderzoeken. Indien het bestuur besluit niet of niet volledig aan de klacht tegemoet te komen, doet het bestuur haar reactie vergezeld gaan van een uiteenzetting over de mogelijkheid om het ontstane geschil voor te leggen aan de Ombudsman Pensioenen of aan de burgerlijke rechter.

In 2022 is er een klacht geweest. Het bestuur heeft de klacht onderzocht en is volledig aan de klacht tegemoetgekomen. De klacht betrof een individuele deelnemer zonder uitwerking naar andere deelnemers. In 2022 zijn geen geschillen ontstaan. Er zijn geen lopende geschillen.

Zelfevaluatie

Het bestuur heeft een procedure vastgesteld voor een periodieke zelfevaluatie. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit en effectiviteit van het bestuur in stand te houden en/of te verbeteren. Het bestuur bespreekt jaarlijks zijn eigen functioneren en het functioneren van de door het bestuur ingestelde commissies. De zelfevaluatie over 2022 heeft op 23 januari 2023 plaatsgevonden. Het bestuur heeft het eigen functioneren over het geheel genomen als positief beoordeeld. Aandachtspunten voor individuele bestuursleden zijn met de voorzitter besproken. In algemene zin spelen er veel zaken. Dit ligt niet specifiek aan het fonds, maar is vooral wetgevings- en toezichtsgerelateerd. De uitdaging is om op een efficiënte wijze een hoog kwaliteitsniveau te realiseren, binnen de tijd die het bestuur hieraan kan besteden. Het wordt als positief ervaren dat het bestuur tijdens de strategische sessie zich aan een zelfstandige toekomst van het fonds heeft gecommitteerd.

Gedragscode

Met de verklaring van naleving van de gedragscode, die door ieder bestuurslid is ondertekend, heeft het bestuur een goed instrument in handen voor het omgaan met en het handhaven van de van toepassing zijnde integriteitsnormen en het voorkomen van ongewenste belangenverstrengeling. Uit de jaarlijkse schriftelijke terugkoppeling van de compliance officer is gebleken dat zich in 2022 geen bijzondere omstandigheden of voorvallen hebben voorgedaan waarvoor de gedragscode bedoeld is of die in strijd zijn met het integriteitsbeleid.

AVG

Het bestuur heeft in december 2019 het privacybeleid aangepast aan de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen van de Pensioenfederatie. Deze gedragslijn, die per 1 januari 2020 in werking is getreden, biedt pensioenfondsen een kader om de Algemene Verordening Gegevensbescherming na te leven. Met ingang van 2020 dient het fonds over de naleving van de Gedragslijn te rapporteren. Het fonds heeft ervoor gekozen om dat te doen via dit jaarverslag. Ter waarborging van de naleving van deze Gedragslijn heeft het fonds verschillende maatregelen getroffen. De privacy officer adviseert het fonds en ziet toe op de naleving van de Gedragslijn. Het bestuur heeft geconstateerd dat de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens in het verslagjaar op een aantal onderdelen niet is nageleefd. Het bestuur heeft ook geconstateerd dat deze afwijkingen op adequate wijze door de betrokken verwerker zijn gesignaleerd en geadresseerd. De genoemde afwijkingen vormen geen materieel risico voor het fonds of betrokkenen.

Verantwoordingsorgaan (VO)

In 2022 heeft het VO tweemaal met het bestuur overleg gevoerd over onder meer het bestuursverslag 2021. In dit bestuursverslag wordt separaat verslag gedaan van de bevindingen van het VO ten aanzien van het gevoerde beleid in 2022.

Op 8 december 2022 heeft het VO een positief advies gegeven over een voorgenomen besluit van het bestuur tot wijzigingen in de premiesystematiek, betreffende een alternatief ingroeipad en het hanteren van de referteperiode.

Intern toezicht

Het intern toezicht bij het fonds wordt gevormd door een visitatiecommissie. Met ingang van 2013 vindt ieder jaar intern toezicht plaats. De laatste visitatie is in het voorjaar van 2023 uitgevoerd over het jaar 2022. Een samenvatting van de definitieve rapportage met bevindingen door de visitatiecommissie is opgenomen in dit bestuursverslag.

Uitbesteding

Uitbesteding vindt plaats indien uit de risicoanalyse van het fonds blijkt dat een beheerste uitvoering van de kerntaken uitbesteding noodzakelijk maakt, bijvoorbeeld omdat de werkzaamheden te risicovol of specialistisch zijn om zelf ter hand te nemen. Het bestuur van het fonds toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit onder meer door middel van:

- 1 het monitoren van de uitvoerders door middel van een jaarlijkse review van de ISAE 3402 rapportages volgens een vast format en onder meer door de uitvoerders zo nodig te laten rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot de aanbevolen verbeteringen in de ISAE 3402 rapportages;
- 1 maandelijks en/of kwartaalrapportages van de uitvoerders, waarbij naast de gebruikelijke informatie ook periodiek wordt gerapporteerd over klachten en incidenten;
- 1 jaarlijks wordt bij de uitvoerders een complianceverklaring opgevraagd.

Administrateur

De uitvoering van de dienstverlening door de administrateur, Achmea Pensioenservices, verloopt volgens afspraken. In de SLA-rapportage wordt per kwartaal inzicht gegeven in de dienstverlening van Achmea Pensioenservices, zodat het fonds in staat is inhoudelijk en gestructureerd te sturen.

De administrateur is jegens het bestuur verantwoordelijk voor:

- 1 de implementatie van het beleid en de bewaking van de uitvoering;
- 1 de maand- en kwartaalrapportages aan DNB volgens de daarvoor geldende regels;
- 1 het schriftelijk of mondeling onverwijld rapporteren van relevante bijzonderheden;
- 1 de uitkeringenadministratie;
- 1 de verzekerdenadministratie;
- 1 het secretariaat;
- 1 de financiële administratie.

Achmea Pensioenservices is voor de uitvoering van de werkzaamheden van het fonds in het bezit van een ISAE 3402 type II rapportage en een ISAE 3000 (SOC 2) rapportage voor de IT processen (informatiebeveiliging, beschikbaarheid, integriteit van processen, vertrouwelijkheid en/of privacy). Deze rapportages zijn gecontroleerd door de onafhankelijke accountant (EY) van Achmea Pensioenservices. In deze rapportages wordt geconcludeerd dat de beschreven bedrijfsprocessen bestaan en functioneerden gedurende de verslagperiode.

Vermogensbeheer en vermogensadministratie

Voor de organisatie van de beleggingen maakt het fonds gebruik van de diensten van een fiduciair beheerder, NN Investment Partners (NN IP). Op 19 augustus 2021 kondigde NN Group aan dat het een overeenkomst heeft bereikt met Goldman Sachs Asset Management (GSAM) om de nieuwe eigenaar van NN Investment Partners (NN IP) te worden. De overname is begin tweede kwartaal 2022 afgerond. Het bestuur monitort de integratie van NN IP en de impact van de overname op de fiduciaire dienstverlening. Op 16 december 2022 ontving het fonds het bericht dat de naamswijziging van NN IP Investment Partners in Goldman Sachs Asset Management in het eerste kwartaal van 2023 wordt doorgevoerd.

In 2022 heeft het bestuur een externe partij gevraagd een evaluatie van de fiduciaire dienstverlening door NN IP uit te voeren. De evaluatie betrof een volledige beoordeling van de kwaliteit en toekomstbestendigheid van de organisatie alsmede de verschillende onderdelen van de dienstverlening. Ook is de kwaliteit van de dienstverlening getoetst aan fiduciaire proposities beschikbaar in de markt. Het bestuur heeft het eindrapport in 2022 besproken. Het onderzoek toonde aan dat de fiduciaire propositie van NN IP (nu GSAM) gedegen in elkaar zit. Het bestuur is tevreden over de dienstverlening van NN IP (nu GSAM) en daarmee is het eindoordeel positief. In 2023 zal het bestuur opvolging geven aan de conclusies en aanbevelingen.

Het vermogensbeheer van het fonds werd in het verslagjaar uitgevoerd door middel van beleggingen in de fondsen van zeven partijen: NN Investment Partners B.V. (NN IP), Robeco Institutional Asset Management B.V., Aegon Investment Management B.V., Colchester Global Investors Limited, Northern Trust Global Investments Limited, Crédit Suisse (Asset Management) Limited (tot 17 februari 2022) en JPMorgan Asset Management (Europe) S.à.r.l.

De fiduciair beheerder houdt het bestuur via de beleggingsadviescommissie elk kwartaal op de hoogte van de voor het fonds behaalde beleggingsresultaten ten opzichte van de benchmark. Ieder kwartaal ontvangt het bestuur rapportages met betrekking tot de performance van de fondsen, de risico's en de compliance. De beleggingsadministratie en de verzorging van de bovengenoemde monitoringrapportages is in het verslagjaar in opdracht van het bestuur van het fonds uitgevoerd door de fiduciair beheerder.

De fiduciair beheerder beschikt voor verschillende onderdelen van de dienstverlening over ISAE 3402 verklaringen. Deze rapportages worden gecontroleerd door de onafhankelijke accountant (KPMG) van de fiduciair beheerder. In deze rapportages wordt geconcludeerd dat de beschreven bedrijfsprocessen bestaan en functioneerden gedurende de verslagperiode .

Continuïteitsveronderstelling

Het bestuur van het fonds heeft geëvalueerd of er omstandigheden of gebeurtenissen zijn die aanleiding geven tot aanzienlijke twijfel over het vermogen van de organisatie om haar continuïteit te handhaven 12 maanden na vaststellen van het jaarverslag en concludeert dat dit niet het geval is. De financiële positie van het fonds is goed met een beleidsdekkingsgraad van 133,7%. Verder zijn de kasstromen uit pensioenactiviteiten voor de komende periode beperkt negatief, maar aangezien meer dan 85% van de beleggingen goed verhandelbaar is op de beurs, verwacht het bestuur dat er geen liquiditeitsrisico zal optreden. Daarnaast is gedurende het verslagjaar vastgesteld dat in de LDI (Liability Driven Investments) fondsen voldoende liquide middelen worden aangehouden om zelfs in een stress scenario (sterke, plotselinge rentestijging) aan de collateral verplichtingen te voldoen ter compensatie van de waardedaling van de rentederivaten.

Daarnaast zijn er ook op operationeel vlak geen aanwijzingen dat de continuïteit in geding is. De uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de sponsor loopt nog tot 1 januari 2026. Verder heeft het fonds nog lopende contracten met de belangrijkste uitbestedingspartijen, is de bestuursbezetting op orde en heeft het fonds geen aanwijzingen van de toezichthouders.

KERNTHEMA'S IN 2022

Wet toekomst pensioenen (Wtp)

De Tweede Kamer ging op 22 december 2022 akkoord met het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen. De Eerste Kamercommissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) startte in januari 2023 met de behandeling van het wetsvoorstel. De ingangsdatum van het nieuwe pensioenstelsel verschoof van 1 januari 2023 naar 1 juli 2023. Er gaat een half jaar af van de periode die pensioenfondsen en sociale partners hebben om over te stappen naar het nieuwe stelsel. In het nieuwe stelsel zijn er alleen nog premieregelingen.

De uitvoering van het pensioenakkoord noodzaakt tot het maken van keuzes, onder andere op het gebied van contractvorm, invaren, compensatie, ambitieniveau, risicohouding en beleggingsbeleid. Sociale partners hebben de keuze tussen overgaan naar de Flexibele Premieovereenkomst (FPO) of de Solidaire Premieovereenkomst (SPO) en kunnen een verzoek aan het pensioenfonds doen om de tot de transitiedatum opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten door middel van een interne collectieve waardeoverdracht over te dragen naar de nieuwe pensioenregeling ("invaren"). Daarna volgt het besluitvormingsproces, waarin de sociale partners de hoofdrol vervullen en het fonds een adviserende rol heeft en vervolgens moet bepalen of het de opdracht van de sociale partners aanvaardt en het verzoek tot invaren honoreert.

Uiterlijk 1 januari 2027 moet de transitie van de huidige pensioenregeling naar het nieuwe pensioenstelsel plaatsvinden. Besluitvorming ten aanzien van de nieuwe pensioenregeling is gedeeltelijk toegewezen aan sociale partners, maar ook het pensioenfonds heeft een belangrijke rol bij de inrichting van de nieuwe pensioenregeling.

Om te zorgen voor een beheerst transitieproces heeft het bestuur een projectorganisatie ingericht bestaande uit de werkgroep Wtp, de werkgroep Administratieve Uitvoering en de BAC die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de benodigde werkzaamheden. Daarnaast is een projectgroep opgezet die verantwoordelijk is voor de informatie uitwisseling tussen de werkgroepen en de planning.

Door de projectgroep is een planning opgesteld die richting geeft aan de uit te voeren werkzaamheden. Deze planning sluit aan op de door de stuurgroep gehanteerde mijlpalen, de voorlopig vastgestelde transitiedatum van 1 januari 2026 en de van deze transitiedatum afgeleide (wettelijke) mijlpalen.

Hoge inflatie in 2022

In 2022 steeg, met name als gevolg van de oorlog in de Oekraïne, het niveau van de inflatie naar ongekende hoogte. Deze hoge inflatie was ook terug te zien in de ingroeipaden die DNB elk kwartaal publiceert en die mede bepalend zijn voor de toeslagen die het fonds eenmaal per jaar kan toekennen. Omdat in 2022 de premie moest worden vastgesteld voor de periode van 2023 tot en met (maximaal) 2026 wordt ook die premie beïnvloed door de hoge inflatie in het ingroeipad. In het in Q3 2022 gepubliceerde reguliere ingroeipad is het startpunt voor prijsinflatie 11,3%. Dit hoge percentage zou er toe leiden dat een veel kleiner deel van de toeslagmaatstaf per 1 januari 2023 toegekend kon worden en dat de premie met ingang van 2023 hoger uit zou komen. Het CPB heeft echter inflatieramingen gepubliceerd die lager uitkwamen. Op verzoek van de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen heeft DNB bij de toepassing van het ingroeipad rekening gehouden met de CPB ramingen, om tot een zo realistisch mogelijk ingroeipad te komen. Naast het reguliere ingroeipad heeft DNB een alternatief ingroeipad gepubliceerd, waarin de prijsinflatie voor 2023 uitkomt op 2,9%. DNB geeft pensioenfondsden toestemming dit alternatieve ingroeipad toe te passen. Het bestuur heeft op 7 november 2022 besloten om zowel voor de premievaststelling als de toeslagtoekenning het alternatieve ingroeipad toe te passen, omdat het bestuur van mening is dat dit alternatief een realistischere inschatting is van de toekomstige inflatie.

Premie vanaf 1 januari 2023

Het fonds maakt gebruik van de wettelijke mogelijkheid om premiedemping toe te passen. De gedempte kostendeckende premie wordt bepaald op basis van een verwacht rendement op basis van de maximale parameters uit het Besluit FTK en een opslag voor de financiering van de toeslagambitie. Het rendement op vastrentende waarden wordt (in principe) voor 5 jaar vastgezet op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 30 september van het jaar voorafgaand aan de periode waarin de premie wordt vastgezet. De verschuldigde premie gedurende deze vijftiaarsperiode is gebaseerd op de gedempte kostendeckende premie. Daarnaast is in de verschuldigde premie een opslag begrepen, die zodanig is vastgesteld dat de verwachte gemiddelde premiedekkingsgraad (PDG) minimaal 90% bedraagt in de vijftiaarsperiode waarvoor de premie is vastgesteld. De vijftiaarsperiode van de huidige premie liep af per 1 januari 2023. Gedurende 2022 heeft het bestuur de benodigde hoogte van de verschuldigde premie voor de periode tot de overgang naar een nieuw pensioencontract onderzocht en vervolgens in overleg met de werkgever de premie voor de periode 2023-2026 vastgesteld op 33,0% van de pensioengrondslag (2/3 deel voor de werkgever, 1/3 deel voor de werknemer). Bij de vaststelling is rekening gehouden met het recente advies van de Commissie Parameters. Voor het vaststellen van de verwachttrendementscurve per 1 januari 2023 is in lijn met het verleden uitgegaan van de DNB RTS per 30 september van het jaar voorafgaand aan de premieperiode en van de maximale parameters. Voor de vaststelling van het totale verwachte rendement is uitgegaan van het strategisch beleggingsbeleid per 1 januari 2023 en de kredietverdeling in de feitelijke beleggingsportefeuille per 30 september 2022. Dit is in lijn met voorgaande jaren. Met het oog op toekomstige toeslagverlening is conform het bestuursbesluit van 7 november 2022 rekening gehouden met het alternatieve ingroeipad. Tot slot is uitgegaan van de fondsgrondslagen zoals van toepassing per 31 december 2022 en van een prognoseperiode van vier jaar. Deze periode moet voldoende zijn tot de overgang naar de Wtp.

Toeslagverlening

In december 2022 heeft het bestuur besloten om op basis van de mogelijkheden van het FTK (toekomstbestendig indexeren) een gedeeltelijke toeslag toe te kennen per 1 januari 2023. De beleidsdekkingsgraad per 31 oktober 2022 bedroeg 134,0%. Uitgaande van de fondsambitie en het alternatieve ingroeipad bedraagt de indexatiedekkingsgraad per 31 oktober 2022 147,3%. Op basis van de aanwezige beleidsdekkingsgraad kon 69,90% van de toeslagmaatstaf toegekend worden. De volledige toeslagmaatstaf bedraagt 16,93% voor de actieven en voor de niet-actieven. De per 1 januari 2023 toegekende toeslag bedraagt derhalve 11,83%. Bij het vaststellen van de toeslag heeft het bestuur geoordeeld dat het volgen van het beleid tot een evenwichtige uitkomst voor uitkeringsrechtigden en (gewezen) deelnemers leidt.

De gemiste toeslagen worden door het bestuur bijgehouden. Ook bekijkt het bestuur in de toekomst of er mogelijkheden zijn om de gemiste toeslagen alsnog toe te kennen (inhaalindexatie). Tot 1 januari 2019 werd de toeslagachterstand gemaximeerd op de achterstand die was ontstaan maximaal 10 jaar voorafgaand aan het toeslagmoment. Vanaf 1 januari 2019 is deze maximering komen te vervallen. Het startpunt voor de vaststelling van de totale cumulatieve achterstand is nog wel gebaseerd op de voorheen geldende periode van 10 jaar en is vastgesteld op 1 januari 2011.

Het was niet mogelijk om per 1 januari 2023 inhaaltoeslag te verlenen.

De cumulatieve indexatieachterstand gemeten vanaf 1 januari 2011 bedraagt per 1 januari 2023 23,81% voor de groep actieven. Voor de groep inactieven bedraagt deze achterstand 15,60%.

Prognosetafel AG2022

Op 13 september 2022 heeft het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG) de nieuwe Prognosetafel AG2022 gepubliceerd. Uit de nieuwe Prognosetafel AG2022 blijkt dat Nederlanders gemiddeld nog steeds ouder worden. De verwachte toename van de levensverwachting is bovendien toegenomen in vergelijking met de Prognosetafel AG2020. De technische voorzieningen van een pensioenfonds stijgen hierdoor. Voor het fonds bedraagt de impact circa 0,7%. Het bestuur van het fonds heeft in het verslagjaar besloten om met ingang van de dekkingsgraadrapportage van september 2022, en in het jaarwerk ultimo 2022, de technische voorzieningen te bepalen op basis van prognosetafel AG2022.

Ervaringssterfte

Bij de bepaling van de technische voorzieningen dient rekening gehouden te worden met de verwachte overlevingskansen. Hiertoe maakt het fonds gebruik van de bovengenoemde Prognosetafel AG2022, die is gebaseerd op de sterftewaarnemingen en verwachtingen van de gehele bevolking. De populatie van pensioenfondsen is over het algemeen echter geen dwarsdoorsnede van de gehele bevolking, daarom dient ook gekeken te worden naar de ervaringssterfte binnen het pensioenfonds, of, als het aantal overlijdensgevallen niet groot genoeg is, naar niet-fondsspecifieke ervaringssterfte. Het pensioenfonds maakt hiervoor gebruik van generieke leeftijds- en inkomensafhankelijke correctiefactoren die zijn afgeleid uit CBS-gegevens. Op 20 januari 2023 is door het CBS een update gepubliceerd van inkomensafhankelijke overlevingskansen. Het bestuur heeft in maart 2023 besloten om het effect van deze geactualiseerde informatie te betrekken bij de vaststelling van de technische voorzieningen per 31 december 2022. De technische voorzieningen zijn hierdoor met 0,5% gedaald. Op basis van het beleid van het fonds wordt het effect met terugwerkende kracht vanaf 31 december 2022 betrokken bij de vaststelling van de maandelijkse (beleids)dekkingsgraad.

Communicatie

Communicatie blijft de aandacht houden van het bestuur. In het verslagjaar is de nodige aandacht besteed aan de communicatie met de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

In het voorjaar van 2022 zijn (gewezen) deelnemers en hun ex-partners schriftelijk geïnformeerd over het toeslagbesluit 2022. Later in 2022 ontvingen zij van het fonds ook een uniform pensioenoverzicht (UPO).

In juli 2022 is de jaarlijkse PensioenUpdate verstuurd met daarin onder meer een verkort bestuursverslag 2021. In 2022 is de Algemene Vergadering van deelnemers en pensioengerechtigden weer gehouden. De aanwezige deelnemers en pensioengerechtigden werden daarin geïnformeerd over de resultaten van het fonds in het voorliggende verslagjaar. Verder werden het beleggingsbeleid, de resultaten 'year to date' en diverse andere beleidsaandachtspunten van het bestuur toegelicht.

De website bevat informatie betreffende het fonds en de pensioenregeling. Veel documenten die in het kader van de Pensioenwet voor alle betrokkenen bij het fonds beschikbaar moeten zijn, kunnen vanaf de website gedownload worden. Sinds 1 juli 2016 is de Pensioen 1-2-3 opgenomen op de website, zowel in het Nederlands als in het Engels.

Per 1 december 2019 is het fonds overgegaan op zogeheten digitale klantbediening. Enerzijds bestaat digitale klantbediening uit een persoonlijk pensioenportaal (met een pensioenplanner), waarop de deelnemers kunnen inloggen. Anderzijds houdt het in dat alle pensioeninformatie voortaan digitaal wordt verstuurd en niet langer op papier, tenzij de betrokkene daartegen bezwaar maakt.

Het pensioenportaal kan ook in een Engelstalige versie worden bekeken. De publieke website is eveneens in het Engels beschikbaar alsmede de brievenset van het fonds.

In 2021 is een marktverkenning uitgevoerd teneinde een geschikte dienstverlener te contracteren voor het uitvoeren van een periodiek deelnemersonderzoek en is een geschikte dienstverlener gecontracteerd. Het onderzoek heeft eind 2021 / begin 2022 plaatsgevonden. Het bestuur heeft de resultaten in februari 2022 besproken. Uit de resultaten blijkt dat uitkeringsgerechtigden en deelnemers tevreden zijn over de communicatie van het fonds. Er is nog wel behoefte aan meer informatie, bijvoorbeeld over de persoonlijke situatie. De Engelstalige deelnemers geven aan dat zij ook niet altijd alle informatie in het Engels kunnen vinden. De aanbevelingen zijn meegenomen in het Communicatieplan 2022 van het fonds.

Uitvoeringskosten

Kosten van de uitvoering van de pensioenregeling

In februari 2016 heeft de Pensioenfederatie een herziene versie van de Aanbevelingen Uitvoeringskosten uitgebracht. Er worden ten behoeve van de jaarverslaglegging drie kostensoorten onderscheiden: de pensioenuitvoeringskosten, de vermogensbeheerkosten en de transactiekosten.

Uitvoeringskosten (in € en %)	2022	2021
Pensioenuitvoeringskosten (in duizend €)	1.161	824
Aantal deelnemers (actieve deelnemers en pensioengerechtigden)	1.166	1.112
Pensioenuitvoeringskosten (€ per deelnemer)	996	741
Vermogensbeheerkosten (in duizend €)	1.307	1.429
Transactiekosten (in duizend €)	752	487
Gemiddeld belegd vermogen (in miljoen €)	430,5	502,0
Vermogensbeheerkosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,30%	0,28%
Transactiekosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,18%	0,10%
Totale kosten van vermogensbeheer (% gemiddeld belegd vermogen)	0,48%	0,38%
Pensioenuitvoeringskosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,27%	0,16%
Totale uitvoeringskosten excl. transactiekosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,57%	0,44%

De pensioenuitvoeringskosten bestaan uit kosten van de pensioenadministratie, de communicatie aan verzekerden, controle- en advieskosten alsmede bestuurs- en toezichtkosten. De vermogensbeheerkosten bestaan uit de kosten voor het beheren van beleggingsportefeuilles, de kosten voor het bewaren en administreren van het belegde vermogen en de kosten voor fiduciair management. Transactiekosten worden gemaakt om beleggingstransacties tot stand te brengen en uit te voeren. Volgens de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie (hierna: Aanbevelingen) worden de pensioenuitvoeringskosten uitgedrukt in een bedrag per deelnemer waarbij het aantal deelnemers bestaat uit het totaal aantal actieven en pensioengerechtigden. De vermogensbeheer- en transactiekosten worden uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen in enig jaar.

In aanvulling op de Aanbevelingen zijn twee extra kengetallen toegevoegd namelijk de pensioenuitvoeringskosten en de totale kosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen. Deze kengetallen dienen als aanvullende informatie om een beter beeld te krijgen van het kostenniveau van het pensioenfonds. Vooral aan de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer kleefte het nadeel dat deze in hoge mate wordt bepaald door het aantal deelnemers in plaats van dat deze worden gerelateerd aan het belegd vermogen (per deelnemer). De uitgangspositie van een pensioenfonds is vaak een (historisch) gegeven. Pensioenfondsen hebben geen invloed op de schaalgrootte omdat zij geen invloed hebben op het aantal deelnemers. Een ander voorbeeld is dat de complexiteit van een pensioenregeling toeneemt als sociale partners overgangsregelingen hebben afgesproken voor oude rechten. Pensioenfondsen hebben ook geen invloed op het aantal deelnemersmutaties. Deze kunnen in sommige sectoren hoger liggen dan in andere sectoren. Daarnaast zet een pensioenfonds in op een bepaald serviceniveau gebaseerd op de karakteristieken en wensen van het deelnemersbestand. Deze factoren tezamen bepalen in belangrijke mate het kostenniveau van een pensioenfonds.

De totale uitvoeringskosten inclusief transactiekosten van het pensioenfonds bedroegen in 2022 € 3.220 duizend (2021: € 2.740 duizend).

Hiervan heeft € 1.161 duizend (2021: € 824 duizend) betrekking op pensioenbeheer en € 2.059 duizend (2021: € 1.916 duizend) op vermogensbeheer.

Kosten worden zoveel als mogelijk toegerekend aan pensioenbeheer respectievelijk vermogensbeheer. De kosten van pensioenbeheer kunnen ook de algemene kosten bevatten. Dit geldt ook voor de zogenoemde algemene kosten die betrekking hebben op de kosten van het bestuur, toezicht en overige algemene kosten. Deze bedroegen in 2022 € 233 duizend (2021: € 213 duizend). Het bestuur heeft besloten deze kosten niet gedeeltelijk te alloceren aan de kosten vermogensbeheer. Deze kosten bedragen minder dan 10% van de totale pensioenbeheerkosten. Het gebruik van een verdeelsleutel verhoogt naar de mening van het bestuur het inzicht in de kosten niet. Het heeft daarentegen wel invloed op de vergelijkbaarheid met voorgaande jaren.

Pensioenuitvoeringskosten

In onderstaande tabel worden de pensioenuitvoeringskosten weergegeven (* € 1.000):

	2022	2021
Pensioenadministratie	519	294
Controle en advies	409	317
Algemene kosten: bestuur, toezicht en overige	233	213
Totaal	1161	824

Ten aanzien van het pensioenbeheer wordt er naar gestreefd om de complexiteit zo laag mogelijk te houden. Minder complexiteit betekent dat de administratie beter is te automatiseren.

De laatste jaren fluctueren de pensioenuitvoeringskosten. De belangrijkste reden hiervoor betreft éénmalige of projectkosten. In 2019 is hier een kentering opgetreden. In de voorgaande jaren waren deze redelijk planbaar. In 2019 zien we voor het eerst dat het fonds geconfronteerd wordt met wettelijke wijzigingen waaraan de verplichting is gekoppeld deze op relatief korte termijn in de administratie te verwerken. Deze trend heeft zich voortgezet in 2022. In dit boekjaar wordt zichtbaar dat de kosten zich naar verwachting de komende jaren in opwaartse richting zullen bewegen. Dit wordt veroorzaakt door de voorbereiding op de implementatie van de Wet Toekomst Pensioenen (WTP).

In het jaar 2021 was € 71 duizend geïdentificeerd als éénmalige kosten. In het jaar 2022 is een bedrag van € 293 duizend geïdentificeerd als eenmalige kosten waarvan het grootste deel gerelateerd was aan wettelijke wijzigingen. Daarnaast zien we dat vanwege de gestegen inflatie ook de indexatie van de kosten op een hoger niveau ligt dan voorgaande jaren. Andere oorzaken voor de gestegen kosten zijn gelegen in hogere kosten voor juridische ondersteuning en consultancy. De kosten per deelnemer stegen met € 255 of 34%. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de hierboven verklaarde stijging van de absolute kosten (de teller in de berekening) met € 337 duizend of 40%. Anderzijds steeg het aantal deelnemers (de noemer) met 54 of 5% tot 1.166. Het aantal actieven nam toe met 36 en het aantal gepensioneerden nam toe met 18.

Door de invoering van de Herziene Versie van de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie dient ook de aard van de dienstverlening toegelicht te worden. Bij het fonds kenmerkt de aard van de dienstverlening zich voornamelijk door het feit dat deze grotendeels is uitbesteed. Deze uitbesteding is vastgelegd in SLA's waarin het serviceniveau is gedefinieerd. Richting de deelnemers kan het serviceniveau als ruim voldoende tot goed worden gekwalificeerd. Er wordt per email en telefoon gecommuniceerd. Moderne technieken zoals self-service en chat zijn een onderdeel van de dienstverlening van de administrateur. Er wordt sinds 4 jaar gewerkt met een (tweetalig) digitaal klantenportaal en sinds twee jaar zijn ook de website en de brievenset beschikbaar in de Engelse taal. Deze tweetalige communicatiemiddelen sluiten beter aan op het diverse en internationale karakter van de deelnemerspopulatie.

Voor 2023 verwacht het bestuur een substantieel hoger kostenniveau ten opzichte van dit boekjaar. Zoals reeds hierboven toegelicht is de oorzaak gelegen in de voorbereiding op de implementatie van de WTP. Aanvullende oorzaken zijn gelegen in het feit dat dienstverlenende partijen hun tarieven indexeren met hogere percentages dan voorgaande jaren. Ook houden we nog rekening met de invoering van de eerder vertraagde wetgeving voor de lumpsum (bedrag ineens bij pensioeningang) en de Wet verdeling pensioen bij echtscheiding.

Vermogensbeheer- en transactiekosten

In onderstaande tabel worden de vermogensbeheerkosten weergegeven (* € 1.000):

	2022	2021
Beheerkosten	858	970
Overige kosten vermogensbeheer	449	459
Vermogensbeheerkosten	1.307	1.429
Transactiekosten	752	487
Totale kosten van vermogensbeheer	2.059	1.916

Vermogensbeheerkosten

Het pensioenfonds is zich bewust van de noodzaak om het pensioenvermogen zo kostenefficiënt als mogelijk te beheren. Het helpt dat een fors gedeelte van de aandelenportefeuille belegd wordt in een passief indexfonds, met lage beheervergoedingen. Beoordeling van de door externe partijen verlangde beheervergoeding vormt een wezenlijk onderdeel van het selectieproces. De beloning van een externe partij bestaat uit een vaste vergoeding uitgedrukt in basispunten van het belegde vermogen. Er worden geen prestatievergoedingen toegekend.

Kostenniveaus worden periodiek geëvalueerd op marktconformiteit. Dit wordt gemonitord door de fiduciair manager. Alle in deze paragraaf besproken vermogensbeheerkosten zijn exclusief transactiekosten.

De samenstelling van de beleggingsportefeuille is van invloed op het kostenniveau. Illiquide beleggingen als woninghypotheken en actief beheerde portefeuilles hebben een hogere beheervergoeding dan liquide, passief beheerde beleggingen. Het pensioenfonds beperkt de beleggingen in complexe of illiquide beleggingen.

Ten opzichte van 2021 zijn de vermogensbeheerkosten gedaald van € 1,4 miljoen naar € 1,3 miljoen. Aangezien het gemiddeld belegd vermogen procentueel harder daalde, namen de vermogensbeheerkosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen toe met 0,02%. Deze stijging is het tot stand gekomen door een daling van de teller met € 130 duizend (-9%) en een daling in de noemer met €71,4 miljoen of 14%.

De oorzaak van de mutatie wordt hieronder per categorie toegelicht.

Vastrentende waarden

Als gevolg van de markt- en renteontwikkelingen nam het gemiddeld belegd vermogen (de noemer) binnen deze categorie per saldo af met 10% oftewel € 28 miljoen. De teller daalde met € 60 duizend oftewel 10. Aangezien er gedurende het jaar 2022 geen wijzigingen in de portefeuille zijn doorgevoerd binnen deze categorie, zijn de vermogensbeheerkosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen gelijk gebleven ten opzichte van 2021. Daardoor was deze categorie niet van invloed op de stijging van de totale vermogensbeheerkosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

Aandelen

Binnen deze categorie heeft het fonds een wereldwijd aandelenmandaat en een emerging markets aandelenmandaat. Door de gedaalde aandelenmarkten nam het gemiddeld belegd vermogen (noemer) in beide mandaten af met € 20,6 miljoen of 13%. De vermogensbeheerkosten stegen met 21 duizend oftewel 13%. De stijging van de vermogensbeheerkosten ten opzichte van de daling van het gemiddeld belegd vermogen wordt verklaard door de hogere vermogensbeheerkosten bij de aandelen emerging markets. De lopende kosten en overige kosten, die onderdeel uitmaken van de vermogensbeheerkosten, zijn hoger uitgevallen dan in 2021. Overall heeft dit geleid tot een stijging van het kostenniveau als percentage van het gemiddeld belegd vermogen van 0,13% in 2021 naar 0,16% in 2022.

Vastgoed

2022 is geen goed jaar geweest voor vastgoedbeleggingen. Het gemiddeld belegd vermogen (de noemer) daalde met €10 miljoen of 19%. Deze daling wordt veroorzaakt door de gedaalde koersen van beleggingen in vastgoed. De vermogensbeheerkosten daalden met €10 duizend oftewel 17%. De daling van 17% loopt praktisch parallel aan de daling van het gemiddeld belegd vermogen. Daardoor bleef het kostenniveau als percentage van het gemiddeld belegd vermogen met 0,11% in 2022 gelijk aan dat van 2021.

Commodities

Het gemiddeld belegd vermogen (noemer) binnen deze categorie daalde met € 12 miljoen of 87%. Dit wordt verklaard door het feit dat deze belegging in het eerste kwartaal van 2022 is verkocht. Daardoor daalde de beheervergoeding (de teller) mee met € 71 duizend of 87%. Omdat er sprake is van afgeronde percentages, steeg de vergoeding als percentage van het gemiddeld belegd vermogen licht met 0,02% tot 0,60% ten opzichte van 2021.

Als geheel over de bovengenoemde categorieën heen stegen de vermogensbeheerkosten toe te rekenen aan de beleggingscategorieën licht van 0,19% naar 20%. Dit wordt veroorzaakt door de aandelen categorie. In de overige categorieën en ontwikkelden de kosten zich met vergelijkbare percentages als het gemiddelde belegde vermogen.

Niet aan beleggingscategorieën toe te rekenen kosten (overige vermogensbeheerkosten)

Deze kosten daalden met €10 duizend of 2%. Het percentage van het gemiddeld belegd vermogen van deze categorie bleef stabiel met 0,09%. Deze categorie bevat vergoedingen voor fiduciair beheer, advisering vermogensbeheer en overige kosten. De overige kosten bij SPAD bestaan uit de controlekosten van de beleggingsadministratie. De daling wordt veroorzaakt door een daling van de vergoeding voor fiduciair beheer die gedeeltelijk teniet wordt gedaan door een stijging in de kosten voor advisering vermogensbeheer. De fiduciaire vergoeding is een percentage van het gemiddeld belegd vermogen; de daling sluit aan op de daling van het gemiddelde belegde vermogen. De stijging van de advieskosten hangt samen met een hoger activiteitsniveau.

In de kerncijfers is een bedrag van € 774 duizend opgenomen als vermogensbeheerkosten die rechtstreeks bij het fonds in rekening zijn gebracht. Dit is nader toegelicht in de toelichting op de beleggingsresultaten in de staat van baten en lasten. De hierboven toegelichte kosten bevatten zowel dit bedrag, als kosten die binnen de beleggingsfondsen zijn ingehouden als beheersvergoedingen, transactiekosten en overige kosten.

Transactiekosten

De gehanteerde beleggingsstrategieën kenmerken zich veelal door een lange termijn benadering met relatief weinig transacties. Dit houdt de transactiekosten laag.

De totale transactiekosten (de teller) bedroegen € 752 duizend in 2022. Zij stegen met 54% ten opzichte van de € 487 duizend van 2021. Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen bedragen de transactiekosten 0,18%. Daarmee steeg deze ratio met 78% ten opzichte van 0,10% in 2021. Het gemiddeld belegd vermogen (de noemer) daalde met € 71,4 miljoen of 14%. Deze mutatie is reeds onder de vermogensbeheerkosten toegelicht. De oorzaak voor de stijging is derhalve volledig veroorzaakt door de hoogte van de transactiekosten (de teller). Deze stijging wordt veroorzaakt door de categorieën aandelen en vastrentende waarden. De transactiekosten van aandelen stegen van van € 225 duizend in 2021 naar € 355 duizend in 2022. Deze teller steeg daarmee met bijna 58%, terwijl het gemiddelde belegde vermogen in deze categorie slechts met 13% afnam. De transactiekosten van vastrentende waarden namen toe van € 180 duizend in 2021 naar € 362 duizend in 2022. De teller steeg in deze categorie met 100%, terwijl het gemiddelde belegde vermogen in deze categorie slechts met 10% daalde.

Bij de toelichting op de staat van baten en lasten is toegelicht hoe de vermogensbeheer- en transactiekosten zijn verwerkt in de jaarrekening en hoe dit aansluit op de hierboven opgenomen verantwoording.

De Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie vereisen eveneens het geven van inzicht in de kosten per beleggingscategorie, als percentage van het gemiddelde belegde vermogen in de betreffende categorie. Dit is hier onder weergegeven.

Beleggingscategorie	Vermogensbeheerkosten		Transactiekosten	
	2022	2021	2022	2021
Vastrentende waarden	0,23%	0,23%	0,15%	0,07%
Aandelen	0,16%	0,13%	0,25%	0,14%
Vastgoed	0,11%	0,11%	0,06%	0,05%
Commodities	0,60%	0,58%	0,41%	0,38%
Subtotaal	0,20%	0,19%	0,18%	0,10%
Overige vermogensbeheerkosten	0,10%	0,09%		
Totaal	0,30%	0,28%		

Vergelijking kostenniveau 2021 met andere pensioenfondsen

Net als over de voorgaande jaren heeft het pensioenfonds ook over het verslagjaar 2021 meegedaan aan een externe benchmarkservice van Bell (voorheen Lane Clark & Peacock). Hiermee is beoogd om onafhankelijk te laten vaststellen hoe de uitvoeringskosten van het pensioenfonds zich verhouden tot vergelijkbare fondsen. Het benchmarkonderzoek is verricht in overeenstemming met de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Bell verzamelt gegevens van 184 (2020: 195) pensioenfondsen. De peergroep van het pensioenfonds voor pensioenbeheer bestaat uit 70 pensioenfondsen met een deelnemersaantal tussen de 500 en 4.000. Voor vermogensbeheer bestond de peergroep uit 105 fondsen met een pensioenvermogen eind 2021 tot € 1.500 miljoen.

De uitkomsten zijn samengevat in onderstaande tabel:

Gemiddelde uitvoeringskosten 2019 - 2021 SPAD Peergroep	SPAD	Peergroep
Pensioenbeheerkosten (€/deelnemer)	762	494
Kosten vermogensbeheer *	0,31	0,30
Transactiekosten *	0,12	0,08

* Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen

Externe benchmark kosten pensioenbeheer (2019-2021)

De gemiddelde kosten van de benchmark bedroegen € 494,- per deelnemer. Bij het fonds is dat gemiddeld € 762,- per deelnemer. Het fonds scoort hiermee boven de benchmark. Ook binnen deze beperkte schaal komt uit de benchmark naar voren dat de kosten per deelnemer afnemen, naarmate het aantal deelnemers toeneemt. De conclusie is dat de pensioenbeheerkosten van SPAD boven de mediaan liggen. 16 fondsen hebben hogere kosten en 53 fondsen hebben lagere kosten.

Ten opzichte van de vorige benchmark is de peergroep veranderd. Voorheen bestond die uit 50 fondsen met een deelnemersaantal tot 1.500. Nu het deelnemersaantal van de peergroep is toegenomen tot 5.000, is het verklaarbaar dat er een grotere groep peers is met lagere uitvoeringskosten.

Het meest recente benchmarkrapport geeft een detailanalyse van de pensioenbeheerkosten voor 2021. Deze waren € 741,- per deelnemer. Uit de vergelijking blijkt dat SPAD boven de mediaan van € 501,- per deelnemer ligt. Hiervoor is al aangegeven dat de peergroep is uitgebreid met grotere fondsen. Uit hoofde daarvan is het verklaarbaar dat de kosten van SPAD boven de mediaan liggen. Als er naar de individuele onderdelen van pensioenbeheer wordt gekeken, kan geconcludeerd worden dat de administratiekosten, de controle- en advieskosten en de kosten van de accountantscontrole boven de mediaan liggen. Gezien het feit dat binnen de peergroep schaalgrootte een rol speelt is dit begrijpelijk. In vergelijking met voorgaande jaren is dit beeld niet veranderd. Het kostenniveau is het gevolg van bewuste bestuurlijke keuzes voor kwaliteit en ontzorging. Het bestuur is van mening dat deze kosten zich op een acceptabel niveau bevinden. Met betrekking tot de accountantscontrolekosten is de voor de hand liggende conclusie dat, hoewel er geen zicht is op de scope van de accountantscontrole bij de peergroep, de bron van de afwijking waarschijnlijk ligt bij de kosten die samenhangen met de controle van de beleggingsadministratie. Er is één categorie waarvoor de kosten onder de mediaan liggen. Dit betreft de overige kosten. In deze categorie liggen de kosten ruim onder de mediaan.

Externe benchmark kosten vermogensbeheer (2019-2021)

De gemiddelde vermogensbeheerkosten over de periode 2019-2021 bedroegen 0,28% van het gemiddeld belegd vermogen. Het gemiddelde van de peergroep was 0,31%. De beleggingskosten dienen altijd beoordeeld te worden in relatie tot het gerealiseerde rendement en het genomen risico.

Bell vergelijkt het gemiddelde beleggingsrendement (inclusief transactiekosten) over de periode 2017-2021 met 176 pensioenfondsen die in deze periode in het jaarverslag de kosten en de rendementen hebben gepubliceerd. Deze peergroep realiseerde een gemiddeld rendement van 7,7%. Het rendement van SPAD bedroeg 9,4%. In deze vergelijking realiseerde SPAD dus een rendement dat 1,7% boven het gemiddelde ligt.

De kosten in deze vergelijking voor de jaren 2017-2021 bevatten vermogensbeheerkosten en transactiekosten. De peergroep realiseerde een gemiddeld kostenniveau van 0,61%. Het fonds realiseerde een gemiddelde van 0,49% per jaar. In de voorgaande jaren is in nauwe samenwerking met NNIP als fiduciair beheerder de portefeuille opnieuw geëvalueerd en waar wenselijk omgezet naar beleggingen in passieve beleggingsfondsen. Deze transitie is in 2020 grotendeels afgerond. Waar in de voorgaande jaren de kosten zich op een vergelijkbaar niveau als de markt bevonden, worden nu de gevolgen van de transitie zichtbaar en kan geconcludeerd worden dat de vermogensbeheerkosten onder het marktgemiddelde liggen.

Naast deze langjarige vergelijking is er door Bell een detailvergelijking voor het jaar 2021 beschikbaar gesteld. Afhankelijk van de beleggingscategorie is de peergroep van een steeds wisselende samenstelling. Voor de vergelijking op totaalniveau bestaat de peergroep uit 15 pensioenfondsen met een belegd vermogen in 2021 tot € 1.500 miljoen. Ten opzichte van 2020 is deze groep van samenstelling veranderd. Er wordt verondersteld dat de peergroep exact dezelfde beleggingsmix heeft als het fonds. In het jaar 2021 lag het rendement van het fonds met 4,4% 0,7% onder de mediaan van 5,1%. De beleggingskosten (vermogensbeheerkosten en transactiekosten) waren gelijk aan de mediaan.

Het bestuur is van oordeel dat de vermogensbeheerkosten als absoluut percentage inmiddels in lijn met de verschillende benchmarks liggen. Daarnaast is het bestuur tevreden met de conclusie dat voor de periode 2017-2021 het beleggingsrendement, met een gemiddeld risicoprofiel, 1,7% boven het gemiddelde van 176 pensioenfondsen ligt. In de vorige vergelijkingsperiode 2016-2020 was dit 2,7%. In het vorige verslagjaar is geprobeerd om hier samen met de beleggingsconsultant en NNIP een verklaring voor te vinden. De conclusie van deze exercitie was dat zonder inzicht in de gegevens van de peergroep dit niet mogelijk is. Uit de detailanalyse 2021 blijkt dat de overrendementen bij vastrentende waarden onder de mediaan, bij aandelen op de mediaan en bij vastgoed boven de mediaan liggen.

Externe benchmark transactiekosten (2019-2021)

De transactiekosten van SPAD bedragen 0,12% van het gemiddeld belegd vermogen. De gemiddelde transactiekosten van de peergroep bedraagt 0,08% van het gemiddeld belegd vermogen. Uit de analyse blijkt dat 17 fondsen hogere transactiekosten hebben en 87 fondsen lagere transactiekosten. In vergelijking met de vorige benchmark zijn de transactiekosten van het fonds gelijk gebleven. Ten opzichte van het vorige jaar is de peergroep groter geworden, waarmee ook het aantal fondsen met lagere transactiekosten meer dan verdubbeld is. Het gemiddelde van de peergroep bevindt zich al meerdere jaren op 0,08%.

Code Pensioenfondsen

Tijdens de totstandkoming van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen stelden de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid de Code Pensioenfondsen op. Doel van de Code Pensioenfondsen is de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter te maken, communicatie met de belanghebbenden te versterken en bij te dragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'. De Code Pensioenfondsen is per 1 juli 2014 wettelijk verankerd. De Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen ziet toe op de naleving van de Code Pensioenfondsen.

Doel van de Code is het functioneren van pensioenfondsen verder te verbeteren én dit inzichtelijk te maken. De Code gaat in op de rol van het bestuur, het VO en het intern toezicht. De Code bevat ook thema's als integraal risicomanagement, beloningen, diversiteit en verantwoord beleggen. Daarnaast geeft de Code weer hoe benoeming, ontslag en zittingstermijnen van bestuursleden en leden van andere organen worden geregeld.

De Monitoringcommissie Code Pensioenfondsen toetst of pensioenfondsen de Code naleven en kan aanbevelingen doen om de Code te verbeteren. In 2017 deed de commissie een aanbeveling voor een compactere Code. Een werkgroep van de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid ging hiermee aan de slag. Dat resulteerde in een nieuw voorstel waar de besturen van de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid akkoord mee gegaan zijn. In de nieuwe Code zijn de normen herschikt onder acht thema's (Vertrouwen waarmaken, Verantwoordelijkheid nemen, Integer handelen, Kwaliteit nastreven, Zorgvuldig benoemen, Gepast belonen, Toezicht houden en inspraak waarborgen, Transparantie bevorderen). Het aantal normen is teruggebracht van 83 naar 65. De normen zijn korter en duidelijker geformuleerd. Minister Koolmees publiceerde de Code Pensioenfondsen 2018 in de Staatscourant van 3 oktober 2018. Daardoor is de Code wettelijk verankerd. Pensioenfondsen zijn verplicht de normen van de Code toe te passen, tenzij ze onderbouwd kunnen uitleggen een norm niet toe te passen ('pas toe of leg uit').

Het bestuur heeft na een evaluatie in februari 2023 vastgesteld dat veruit de meeste van de 65 normen uit de Code worden nageleefd. In bepaalde gevallen wijkt het fonds in het verslagjaar bewust (deels) af van de normen uit de Code. De afwijkingen wordt hieronder per norm nader toegelicht.

Norm 33: In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er ten minste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.

Het bestuur van het fonds is van oordeel dat voor een klein fonds norm 33 geen wet van Meden en Perzen kan zijn. Dit zou bijvoorbeeld kunnen betekenen dat bepaalde benoemingen (bijvoorbeeld als resultaat van de statutair geregelde verkiezingen) niet door kunnen gaan. Toch is het van groot belang dat het bestuur in staat is om op verschillende manieren naar hetzelfde vraagstuk te kijken; diversiteit binnen de organen kan daar een bijdrage aan leveren. Het bestuur heeft daarom diversiteitsbeleid opgesteld, dat bestaat uit een zestal maatregelen, maar zonder specifieke doelstellingen. Deze maatregelen zijn:

- het bestuur legt vacatures tijdig - en voorzien van een duidelijk profiel - voor aan voordragende partijen (deelnemers, gepensioneerden, werkgever);
- in het profiel wordt in het kader van de beoogde diversiteit onder meer ingegaan op de huidige samenstelling van het fondsorgaan en de gewenste samenstelling;
- het bestuur treedt in overleg met aangesloten werkgever(s) om werknemers te interesseren voor pensioenzaken en het lidmaatschap van het bestuur of VO;
- het bestuur rapporteert in het bestuursverslag over de samenstelling naar leeftijd en geslacht van het bestuur, alsmede van het verantwoordingsorgaan;
- het bestuur rapporteert in het bestuursverslag over de inspanningen die zijn verricht om diversiteit in de organen van het pensioenfonds te bevorderen.
- er vindt een driejaarlijkse evaluatie van het diversiteitsbeleid plaats.

Het bestuur rapporteert jaarlijks in het bestuursverslag over de samenstelling naar leeftijd en geslacht van het bestuur, alsmede van het VO. In 2022 bestond het bestuur uit één vrouw en vijf mannen. Alle leden van het bestuur waren ouder dan 40 jaar. In 2022 bestond het VO uit één vrouw en twee mannen en waren twee leden jonger dan 40 jaar.

De norm voor het opstellen van een stappenplan om diversiteit te bevorderen is opgenomen in de Code Pensioenfonds 2018. Het stappenplan om diversiteit te bevorderen is nog niet opgesteld, dit wordt meegenomen bij de evaluatie van het diversiteitsbeleid in 2023.

Norm 34: De zittingsduur van een lid van het bestuur en het Verantwoordingsorgaan is maximaal vier jaar. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.

Als gevolg van de verkiezingen, opleiding, toetsing door DNB e.d. is de termijn al langer dan drie jaar. Het bestuur acht kwaliteit en continuïteit belangrijker dan vernieuwing. Het is daarom de ambitie dat bestuursleden zo mogelijk minimaal twee termijnen zitting hebben. Een periode van acht jaar is voor nieuwe leden minder goed te overzien, daarom is gekozen voor een zittingstermijn van drie jaar. Gelet op deze overwegingen stelt het bestuur ook geen maximum aan het aantal herbenoemingen.

De afgelopen jaren zijn de kennis- en geschiktheidseisen alsmede het tijdsbeslag voor pensioenfondsbestuurders toegenomen. Dit bevordert de doorstroom vanuit de onderneming niet. Het werknemersbestand van Avery Dennison is zeer divers met ongeveer 40 nationaliteiten waarvan een belangrijk deel de Nederlandse taal onvoldoende beheerst. Bij een bestand van ongeveer 450 actieve deelnemers komt op grond van de taalbarrière een groot deel niet in aanmerking voor een bestuurszetel. Daarnaast is het voor mogelijke Nederlands sprekende kandidaten moeilijk om een bestuursfunctie met de dagelijkse werkzaamheden te combineren. De werkgever heeft dit effectief ingepast voor de zittende bestuursleden, maar in de huidige tijd met een efficiëntere organisatie is dat naar de toekomst toe veel moeilijker te realiseren.

Bij navraag is de input van de werkgever, met ondersteuning door de Centrale Ondernemingsraad, dat zij deze onderbouwing van de afwijking ondersteunen. De sociale partners zien dat de bedrijfscultuur doorwerkt in het bestuur. Concreet betekent dit dat er een streven is om de lat steeds hoger te leggen en om aan hoge standaarden te voldoen. Een langere zittingsduur dan 12 jaar van een aantal bestuursleden leidt derhalve niet tot een negatieve invloed op de prestaties van het fonds. Daarnaast hebben de sociale partners op 31 maart 2021 schriftelijk aangegeven dat er aan wordt gehecht aan de continuïteit en ervaring van het zittende bestuur bij de invoering van het pensioenakkoord.

Norm 36: Het bestuur, het VO of het BO en de raad van toezicht leggen bij de vacature de eisen voor de vacante functie vast. Hierbij wordt rekening gehouden met de in de normen 31, 32 en 33 opgenomen eisen.

Voor de visitatiecommissie wordt geen specifieke profielschets opgesteld na advies van het VO. De motivering hiervoor is dat het bestuur hiervoor beter uitgerust is dan het VO.

Norm 39: Een bestuurslid wordt benoemd en ontslagen door het bestuur, na het horen van de raad van toezicht over de procedure. Een lid van de raad van toezicht of visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en wordt ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. Een lid van het verantwoordingsorgaan wordt benoemd door het bestuur en ontslagen door het verantwoordingsorgaan zelf. In uitzonderlijke situaties kan het bestuur in overleg met het intern toezicht een lid ontslaan.

De benoeming en het ontslag van een lid van de visitatiecommissie vindt plaats op advies van het VO in plaats van op bindende voordracht respectievelijk bindend advies. Dit is bepaald op grond van het advies van het VO d.d. 26 maart 2014. Het VO is van mening dat de verantwoordelijkheid voor de benoeming en het ontslag van de leden van de visitatiecommissie bij het bestuur dient te blijven liggen en een vetorecht van het VO dus niet passend is. In 2016 heeft het VO dit nog eens herbevestigd.

PENSIOENPARAGRAAF

Pensioenregeling in 2022

Om een beeld te geven van de pensioenregeling die door het fonds in 2022 werd uitgevoerd, volgen enkele kerngegevens:

- | De pensioenregeling van het fonds betreft een uitkeringsovereenkomst.
- | Het pensioenreglement bevat toezeggingen van ouderdomspensioen ingaande op een leeftijd van 68 jaar, een nabestaandenpensioen en een wezenpensioen op basis van een voorwaardelijk geïndexeerd middelloonsysteem.
- | Voor de vaststelling van het ouderdomspensioen wordt een pensioengrondslag vastgesteld welke gelijk is aan het pensioengevend salaris verminderd met een franchise.
- | De franchise voor deze pensioenregeling bedraagt € 14.997,- (per 1 juli 2022). Het bestuur van het fonds besluit jaarlijks per 1 juli over de aanpassing van de franchise.
- | Het pensioengevend salaris is gelijk aan 12 maal het maandsalaris inclusief vakantietoeslag, ATV-toeslag, de vaste eindejaarsuitkering, en de ploegentoeslag met een maximum van 8,11% van het pensioengevend salaris. Als pensioengevend salaris wordt, bij een voltijd dienstbetrekking, maximaal € 114.866,- in aanmerking genomen. Dit bedrag (vastgesteld voor het jaar 2022) wordt jaarlijks per 1 januari aangepast met de in Wet inkomstenbelasting 2001 genoemde contractloonontwikkelingsfactor, inclusief eventuele afronding.
- | De jaarlijkse opbouw van het ouderdomspensioen bedraagt 1,875% van de pensioengrondslag. De jaarlijkse opbouw van het partnerpensioen is gelijk aan 70% van het (te bereiken) ouderdomspensioen. Het partnerpensioen is op pensioendatum geheel uitruilbaar voor extra ouderdomspensioen. Het wezenpensioen is gelijk aan 14% van het (te bereiken) ouderdomspensioen.
- | De hoogte van de eigen bijdrage door de deelnemers bedraagt 1/3e van de premie. De deelnemer op wie de voorportaalregeling van toepassing is, is geen bijdrage verschuldigd.
- | Voor een deelnemer die arbeidsongeschikt is, komt de premie vanaf het tijdstip waarop de deelnemer een WIA- of WAO-uitkering ontvangt, geheel of gedeeltelijk voor rekening van het fonds. In dat geval wordt aan de werkgever en de deelnemer derhalve gehele of gedeeltelijke vrijstelling van premiebetaling verleend. De premie wordt berekend naar de pensioengrondslag die gold onmiddellijk voor aanvang van de bedoelde vrijstelling.

Ontwikkelingen naar aanleiding van wet- en regelgeving

Er zijn in 2022 geen wijzigingen geweest in de pensioenregeling naar aanleiding van wet- en regelgeving.

Risicohouding

Het bestuur draagt in overleg met sociale partners en het VO zorg voor de vastlegging van de beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding van het fonds. De risicohouding van het fonds, bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet, wordt gedefinieerd als de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners en het VO bereid is risico's te lopen én de mate waarin het fonds risico's loopt gegeven de kenmerken van het fonds.

Door middel van een ALM-studie is het gewenste risicoprofiel vastgesteld. Hiervoor is de 'Blind Tasting' methode gehanteerd. Bij de 'Blind Tasting' worden, zonder dat vooraf de beleggingsmixen bekend zijn, kengetallen getoond waarbij de bestuursleden afzonderlijk aangeven of deze aanvaardbaar dan wel niet acceptabel zijn. Daarnaast heeft het fonds medio 2014 een risicobereidheidsonderzoek laten uitvoeren onder de deelnemers en pensioengerechtigden.

De uitkomsten van de 'Blind Tasting' en het risicobereidheidsonderzoek hebben geresulteerd in het door het fonds gewenste risicoprofiel dat is vertaald naar het strategische beleggingsbeleid zoals opgenomen in de ABTN van het fonds.

Aan de hand van analyses en na overleg met sociale partners en het VO, heeft het bestuur de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld. Het bestuur heeft destijds in overleg met sociale partners de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een Vereist Eigen Vermogen (VEV) tussen 13,5% en 23,5%. Naar aanleiding van de wijziging van het strategisch beleggingsbeleid per 1 januari 2019 heeft het fonds de in 2015 vastgestelde korte termijn risicohouding herijkt. Vervolgens heeft het bestuur, aan de hand van de uitgevoerde analyses en na overleg met sociale partners en het Verantwoordingsorgaan, de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een VEV tussen 12,3% en 18,9%. Deze risicohouding is in lijn met de strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Ook voor de mate van renteafdekking is een strategisch beleid met bandbreedtes vastgesteld. Het korte termijn risico gemeten door middel van het Vereist Eigen Vermogen (VEV) bij de strategische beleggingsportefeuille, bedraagt per 1 januari 2019 15,5%. Het VEV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes.

De risicohouding van het fonds komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waar naar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Dit is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. De (aanvangs)haalbaarheidstoets is in 2015 voor het eerst uitgevoerd. Om invulling te geven aan het bepaalde in artikel 22 van het Besluit Financieel Toetsingskader heeft het bestuur na afstemming met de sociale partners de ondergrenzen in 2015 als volgt vastgesteld:

- 1 Het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het fonds precies beschikt over het VEV is op het aanvangsmoment 102,1%. Het bestuur hanteert hiervoor een ondergrens van 92,5%.
- 1 Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het fonds is op het aanvangsmoment 100,5%. Het bestuur hanteert hiervoor eveneens een ondergrens van 92,5%.
- 1 Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekent het fonds vanuit de feitelijke dekkingsgraad zowel het verwachte pensioenresultaat als het pensioenresultaat in een slechtweerscenario. De maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweerscenario die het fonds dan acceptabel vindt is 33%. Dit betekent dat het pensioenresultaat in slechts 5% van de scenario's meer dan 33% lager mag zijn dan het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad. Op het aanvangsmoment bedroeg deze afwijking 22,1%.

In verband met de aanpassing van de premiesystematiek per 1 januari 2018 is eind 2017 een nieuwe aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd. Deze aanvangshaalbaarheidstoets heeft aangetoond dat:

- 1 het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau boven de door het fonds in 2015 gekozen ondergrens voor dit pensioenresultaat blijft;
- 1 het premiebeleid over de gehele berekeningshorizon voldoende realistisch en haalbaar is;
- 1 het fonds voldoende herstelcapaciteit heeft om - naar verwachting vanuit de situatie dat aan de vereisten voor het minimaal vereist eigen vermogen wordt voldaan - binnen de looptijd van het herstelplan te voldoen aan de vereisten voor het vereist eigen vermogen;
- 1 het pensioenresultaat op fondsniveau in het slechtweerscenario niet te veel afwijkt van het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau; hiervoor heeft het fonds in 2015 de maximale afwijking vastgesteld.

In mei 2022 is de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. Die heeft aangetoond dat:

- 1 het pensioenresultaat (op fondsniveau) van 104,3% valt boven de vastgestelde ondergrens van 92,5%;
- 1 de maximale afwijking in het slechtweerscenario van 15,0% ligt onder de vastgestelde bovengrens;
- 1 het fonds hiermee voldoet aan de normering van de pensioenresultaten die is vastgesteld op basis van de aanvangshaalbaarheidstoets.

Toeslagenbeleid

Toeslagverlening is bedoeld om de waarde van het pensioen op peil te houden. De toeslagverlening op pensioenaanspraken en op pensioenuitkeringen is voorwaardelijk en vindt alleen plaats als de financiële middelen van het fonds dit toelaten. Er bestaat dus een risico dat er in een jaar geen toeslagverlening plaatsvindt. Het bestuur van het fonds beslist elk jaar of er een toeslag wordt verleend. Gestreefd wordt naar een toeslag op de pensioenaanspraken van deelnemers die gelijk is aan het hoogste van:

- 1 de ontwikkeling van de CAO-lonen bij de werkgever; of
- 1 de ontwikkeling van het afgeleide Consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen.

Voor ingegane pensioenen, de premievrije pensioenaanspraken van ex-deelnemers, premievrijgestelde pensioenaanspraken van arbeidsongeschikte deelnemers en aanspraken op bijzonder partnerpensioen van ex-partners en een eventueel eigen aanspraak op ouderdomspensioen van ex-partners wordt gestreefd naar een toeslag die gelijk is aan de ontwikkeling van het afgeleide Consumentenprijsindexcijfer (CPI), gemeten over de periode oktober tot oktober voorafgaande aan het toeslagmoment. Voor de CPI van oktober wordt hierbij steeds uitgegaan van het voorlopige door het CBS gepubliceerde CPI-cijfer.

Indien in enig jaar de toegekende toeslag voor de actieven of de niet-actieven (in negatieve zin) afwijkt van de voor deze groepen gedefinieerde maatstaf dan wordt het verschil benoemd als toeslagachterstand. Toeslagachterstanden kunnen afhankelijk van de financiële positie van het fonds worden ingehaald. Bij het vaststellen van de toeslagachterstand wordt rekening gehouden met een eventuele negatieve prijsindex in enig jaar. De toeslagachterstand wordt hierdoor lager. Door het verschil in maatstaf kan de toeslagachterstand verschillend zijn voor de groep actieven en de groep niet-actieven. De toeslagachterstand wordt door het fonds individueel en cumulatief per pensioensoort bijgehouden. Tot 1 januari 2019 werd de toeslagachterstand gemaximeerd op de achterstand die was ontstaan maximaal 10 jaar voorafgaand aan het toeslagmoment. Vanaf 1 januari 2019 is deze maximering komen te vervallen. Het startpunt voor de vaststelling van de totale cumulatieve achterstand is nog wel gebaseerd op de voorheen geldende periode van 10 jaar en is vastgesteld op 1 januari 2011. Toeslagachterstanden kunnen afhankelijk van de financiële positie van het fonds worden ingehaald. In 2019 is de cumulatieve achterstand per deelnemer berekend en ingelezen in het pensioenadministratiesysteem.

Indien in enig jaar inhaaltoeslag wordt toegekend, dan is het percentage van de inhaaltoeslag voor alle deelnemers gelijk, onafhankelijk van hun status. Het bedrag aan toeslagachterstand wordt verlaagd met het bedrag aan inhaaltoeslag. De toeslagachterstand mag niet negatief worden. De som van de inhaaltoeslagen is derhalve gemaximeerd op de cumulatieve toeslagachterstand per pensioensoort.

De voorwaardelijke toeslag wordt gefinancierd uit overrendementen gerealiseerd op de beleggingen van het fonds. De premie bevat geen expliciete opslag voor deze toeslag. Voor toekomstige toeslag wordt geen bestemmingsreserve gevormd.

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre pensioenrechten, pensioenaanspraken en pensioengrondslagen (van arbeidsongeschikten) worden aangepast. Onder het huidige FTK zijn strenge voorwaarden gesteld aan het verhogen van de pensioenaanspraken. Toeslagverlening is alleen toegestaan indien dit toekomstbestendig is. Dat betekent onder meer dat het fonds alleen de pensioenen mag verhogen indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Een volledig toeslag kan pas worden verleend bij een bepaalde streefgrens (per 31 december 2022: een beleidsdekkingsgraad van 147,3%). Bij het vaststellen of in enig jaar de middelen toereikend zijn om een toeslag toe te kennen is de beleidsdekkingsgraad dus een belangrijke indicator. Er wordt echter ook gekeken naar toekomstige ontwikkelingen, die direct of indirect van invloed kunnen zijn op de (toekomstige) financiële positie van het fonds.

Vanaf 2015 moet ook de reële dekkingsgraad per jaareinde worden gerapporteerd aan DNB. In de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als pensioenverplichting. Een reële dekkingsgraad van 100% wil zeggen dat het fonds volledig kan indexeren met de prijsinflatie conform een toekomstbestendig indexatiebeleid. De reële dekkingsgraad van het fonds bedraagt ultimo 2022: 101,5 % (2021: 105,8%).

VERMOGENSBEHEER EN VERMOGENSPOSITIE

Terugblik 2022

Macro economische ontwikkelingen

In 2022 trad onverwacht een enorme wereldwijde stijging van de inflatie op. Deze toename werd veroorzaakt door knelpunten bij de productie van goederen veroorzaakt door de pandemie, maar vooral door een forse prijsstijging van energie vanwege de oorlog in Oekraïne. In Nederland kwam de inflatie zelfs dik in de dubbele cijfers. De extreme inflatie zet een rem op zowel de vraag- als de aanbodzijde van de economie. Aan de aanbodzijde maakt de stijging van de inputkosten sommige productieactiviteiten onrendabel. Aan de vraagzijde drukt de hoge inflatie het reëel besteedbare inkomen. In de eerste helft van 2022 konden de bestedingen nog op peil blijven door de extra spaargelden uit de coronatijd aan te wenden. In de tweede helft van 2022 vielen de bestedingen steeds meer terug ook vanwege een laag consumentenvertrouwen.

Centrale banken hebben prijsstabiliteit als belangrijkste doelstelling en werden door de hoge inflatie gedwongen in te grijpen. De beleidsrente werd in korte tijd in een aantal stappen fors verhoogd. In Europa kwam hiermee een einde aan de negatieve beleidsrente. Met de forse renteverhogingen slaagden centrale banken erin om een duidelijke stijging van de lange termijn inflatieverwachtingen te voorkomen. De reeks van forse renteverhogingen droeg echter wel bij aan een flinke groeivertraging.

Met compenserende maatregelen probeerden overheden de pijn voor consumenten nog enigszins te verzachten. In Europa werden bijvoorbeeld de extra winsten van energieproducenten belast en de opbrengsten daarvan werden overgeheveld naar consumenten. De onrealistische belastingverlagingen in het VK moesten echter na een fors negatieve marktreactie al snel weer grotendeels worden geschrapt. In de VS waren renteverhogingen ook nodig omdat de Amerikaanse economie enigszins oververhit was. De te krappe arbeidsmarkt dreigde via loonstijgingen de inflatie verder aan te wakkeren. De Amerikaanse centrale bank voerde hierdoor extra rentestijgingen door en dit zorgde voor een sterkere dollar. De Euro bereikte in augustus voor de eerste keer in 20 jaar pariteit ten opzichte van de dollar. De zwakkere Euro vergrootte vervolgens via hogere importprijzen het inflatieprobleem in Europa.

Ook buiten de VS en Europa staat de economische groei onder druk. Opkomende landen ondervinden naast de hoge energieprijzen ook last van een terugval van de groei van de wereldhandel. In China komen daar nog interne problemen op de vastgoedmarkt bovenop. Daarnaast zijn in China nog regelmatig zeer strenge Covid-maatregelen van kracht.

Financiële markten

Het vooruitzicht van een sterke groei afzwakking en mogelijk zelfs recessie, de torenhoge inflatie, de oorlog in Oekraïne en toenemende spanningen tussen de VS en China vertaalde zich in 2022 in negatieve rendementen op vrijwel alle beleggingscategorieën. De hoge inflatie en de renteverhogingen door centrale banken resulteerden bijvoorbeeld in een forse stijging van rentes op staatsobligaties. Bij een zeer hoge volatiliteit, de rente daalde in sommige periodes ook scherp, was uiteindelijk het rendement op de veilige obligaties per saldo sterk negatief.

De rentestijging vertaalde zich ook in een negatief rendement op de minder veilige bedrijfsobligaties. Het rendement op deze beleggingen werd tevens negatief beïnvloed omdat door de flinke groei afzwakking ook de extra benodigde risicopremie bovenop de rente sterk steeg. In Figuur 1 is de renteontwikkeling te zien van de 20Y EU Swap. Hier is te zien dat de 20Y EU Swap met circa 2,4% is gestegen in 2022.

Figuur 1: Renteontwikkeling 2022 - 20Y EU Swap

Ook aandelen lieten negatieve rendementen zien. In Figuur 2 is de rendementsontwikkeling te zien van de MSCI World. Over 2022 heeft de MSCI World een negatieve performance van circa 13.0% laten zien. De rente is een belangrijke variabele bij de waardering van aandelen en hogere rentes zetten deze waarderingen onder druk. Hogere lonen en hogere energiekosten zetten tevens de winstmarges onder druk. Lange tijd viel het met de neerwaartse bijstelling van winstverwachtingen echter nog wel mee. Opkomende markten bleven daarbij weer achter bij aandelen van ontwikkelde landen. Niet beursgenoteerd vastgoed was met een positief rendement, ondanks de rentestijging, een positieve uitzondering in de portefeuille. Economische ontwikkelingen werken echter vaak met enige vertraging door in de waardering van vastgoed.

Figuur 2: Rendementsontwikkeling 2022 - MSCI World

Beleggingsbeleid

Het bestuur heeft investment beliefs geformuleerd. De investment beliefs vormen de algemene overtuiging van het fonds ten aanzien van beleggen en de houding ten aanzien van de risico's. De beginselen worden gebruikt als uitgangspunt ten aanzien van de verdere uitwerking van het beleggingsbeleid. Het fonds voert minimaal eens in de drie jaar een ALM-studie uit ter onderbouwing van het strategisch beleggingsbeleid. De laatste ALM-studie heeft in 2021 plaatsgevonden. Het vermogen wordt wereldwijd belegd in vastrentende waarden, aandelen en beursgenoteerd vastgoed. Een zeer beperkt gedeelte van het vermogen wordt aangehouden in de vorm van liquiditeiten.

In 2022 heeft het fonds gezamenlijk met de fiduciair beheerder conform het opgestelde jaarplan de beleggingscyclus verder doorlopen.

Begin 2022 is de normportefeuille uit het beleggingsplan 2022 geïmplementeerd waarbij afscheid is genomen van grondstoffen en de allocatie van 2,5% is verschoven naar een extra gewicht van 1,5% in de bestaande belegging aandelen opkomende markten en een extra gewicht van 1% in de bestaande belegging in bedrijfsobligaties.

Als onderdeel van de beleggingscyclus stelt het bestuur per beleggingscategorie een investment case op. In de conclusie van iedere investment case wordt onderbouwd waarom een categorie wel of niet in aanmerking komt voor opname in de portefeuille. Elke beleggingscategorie wordt tenminste eenmaal per 3 jaar geëvalueerd. In 2022 heeft het bestuur de investment case voor de bestaande belegging in obligaties opkomende markten geëvalueerd. De conclusie was wederom positief. Voor green bonds en private equity zijn nieuwe investment cases opgesteld. De conclusie ten aanzien van green bonds is dat de categorie past binnen het strategische beleggingsbeleid van het fonds en invulling geeft aan de wens om via de beleggingen bij te dragen aan de financiering van maatschappelijk relevant activiteiten. De conclusie van het bestuur ten aanzien van private equity is negatief, ondanks een relatief hoog rendement, vanwege de extra complexiteit, hoge kosten en de beperkte liquiditeit van deze categorie wat niet past bij de investment beliefs.

In oktober 2021 heeft het bestuur een voorkeur uitgesproken voor een klimaatgerelateerde benchmark voor de categorie aandelen ontwikkelde markten. In 2022 is de keuze gemaakt voor een Paris Aligned Benchmark (PAB) en is onderzoek verricht naar een passende fondsoptlossing. Dit heeft ertoe geleid dat in december 2022 de belegging in het Northern Trust Custom ESG World Equity index fund is omgezet naar een belegging in het door Northern Trust nieuw opgerichte Natural Capital Paris-aligned Equity Index Fund.

Het bestuur evalueert periodiek de vermogensbeheerders. Afgelopen jaar zijn de vermogensbeheerder voor beursgenoteerd vastgoed en obligaties opkomende markten beoordeeld. Het bestuur is hierop een onderzoek gestart naar een meer duurzame vastgoed oplossing.

In het najaar is de jaarlijkse SAA-studie uitgevoerd. Op basis van deze kwantitatieve studie en kwalitatieve overwegingen heeft het bestuur besloten om een allocatie van 5% naar green bonds in de portefeuille op te nemen. Het bestuur streeft er naar de implementatie in de eerste helft van 2023 af te ronden.

In onderstaande tabel worden de strategische beleggingsmix en de toegestane bandbreedtes eind 2022 getoond.

Categorie	Strategisch gewicht	Bandbreedte
Matching portefeuille	56%	51% - 61%
Duration Matching Fondsen	40%	30% - 55%
Bedrijfsobligaties	8%	6% - 10%
Nederlandse hypotheek	8%	6% - 10%
Return portefeuille	44%	39% - 49%
Aandelen	31,5%	26,5% - 36,5%
Aandelen ontwikkelde markten	27%	22% - 32%
Aandelen opkomende markten	4,5%	2,5% - 6,5%
Beursgenoteerd vastgoed	10%	7,5% - 12,5%
Obligaties opkomende markten – lokale valuta	2,5%	0,5% - 4,5%
Liquide middelen	0%	-1% - 1,0%

Er is geen sprake van een actief tactische asset allocatie beleid. Ter beheersing van het risico is een mechanische herbalanceringsprocedure afgesproken. Dit betekent dat de beleggingsmix bij een overschrijding van de bandbreedtes wordt geherbalanceerd. In geval van heftige marktbewegingen of andere uitzonderlijke omstandigheden kan het bestuur besluiten daarvan tijdelijk af te wijken. In 2021 is het herbalanceringsbeleid geëvalueerd en zijn de vastgestelde bandbreedtes nader onderbouwd.

Het fonds dekt strategisch 75% van het renterisico van de pensioenverplichtingen af. Het fonds bepaalt periodiek wat de gewenste eigenschappen van de totale vastrentende portefeuille zijn en stelt op basis hiervan de gewichten van de verschillende beleggingsfondsen vast. Sinds 2017 wordt voor de afdekking van het renterisico gebruik gemaakt van de DMR fondsen van NN IP. Daarnaast dragen ook de bedrijfsobligaties en het Nederlandse hypotheekfonds bij aan de renteafdekking.

Begin februari 2022 was door marktontwikkelingen het belang in de DMR fondsen kleiner dan toegestaan. In overeenstemming met het beleid is de vermogensverdeling in lijn gebracht met de normverdeling.

De mate van renteafdekking per eind december 2022 bedraagt 76,5%, dit valt binnen de bandbreedtes van +/- 2,5% ten opzichte van de strategische renteafdekking (75%). Ter beheersing van het curverisico gelden bandbreedtes van 10%.

Het bestuur heeft valutabeleid opgesteld om het valutarisico te beperken. Het valutarisico van ontwikkelde landen wordt voor 75% afgedekt door gebruik te maken van beleggingsfondsen waarbij de valutarisico's binnen de fondsen worden afgedekt. Het valutarisico van opkomende landen wordt niet afgedekt.

Beleggingsmix ultimo december 2022

Onderstaande tabel toont de marktwaarde en samenstelling van de beleggingsportefeuille ultimo december 2022.

	(x € 1.000)	in %	Strategische mix in %
Matching portefeuille	202.495	54,7%	56,0%
Aandelen	126.977	32,5%	31,5%
Vastgoed	36.012	9,8%	10,0%
Obligaties opkomende markten	11.388	3,0%	2,5%
Liquide middelen	36	0,0%	0,0%
Totaal	376.908	100,0%	100,0%

De totale portefeuille behaalde een rendement van -27,5% (2021: 4,4%). Het benchmarkrendement bedroeg -27,0% (2021: 2,8%). In de onderstaande tabel staan de behaalde rendementen en de benchmarks. Er zaten grote verschillen tussen de rendementen op de verschillende beleggingscategorieën.

	Rendement*	Benchmark	Rendement*	Benchmark
	2022	2022	2021	2021
Matching portefeuille	-/-35,1%	-/-34,4%	-/-11,4%	-/-12,0%
Aandelen Ontwikkelde Markten	-/-18,9%	-/-17,9%	23,9%	23,3%
Aandelen Opkomende Markten	-/-19,8%	-/-14,9%	2,7%	4,9%
Beursgenoteerd vastgoed	-/-19,5%	-/-20,2%	36,6%	35,7%
Obligaties opkomende markten	-/-2,8%	-/-5,9%	-/-1,7%	-/-1,8%
Grondstoffen (verkocht in 2022)	9,7%	8,7%	26,7%	26,0%
Liquide middelen	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Totale portefeuille	-/-27,5%	-/-27,0%	4,4%	2,8%

*dit betreft netto rendementen.

De matching portefeuille (waaronder staats- en bedrijfsobligaties, Nederlandse hypotheeklen aangevuld met renteswaps voor de afdekking van het renterisico) behaalde een rendement van -35,1%. Het rendement van de portefeuille was licht lager dan de benchmark. Om de verplichtingen te beschermen tegen rentebewegingen wordt 75% van het renterisico afgedekt. Wanneer de rente stijgt, zoals in 2022, wordt een negatief rendement behaald op de renteafdekking. Hier staat tegenover dat de waarde van de verplichtingen eveneens daalde in deze situatie.

De rendementen op aandelen en beursgenoteerd vastgoed waren negatief in 2022. De rendementen van de aandelenfondsen bleven achter bij de benchmark. Het rendement van het vastgoedfonds was iets hoger dan de benchmark.

De categorie obligaties opkomende behaalde eveneens een (minder groot) negatief resultaat. Er was sprake van een behoorlijke outperformance versus de benchmark. Grondstoffen werden eind januari verkocht. In deze maand versloeg het geselecteerde beleggingsfonds de benchmark.

Het rendement op de totale portefeuille was 0,5%-punt lager dan de benchmark. Dit kan worden verklaard door een positieve bijdrage van het allocatie-effect (het afwijken van de strategische wegingen door marktontwikkelingen) en een negatieve bijdrage van het selectie-effect (de prestatie van de gekozen beleggingen versus de benchmark).

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Uitwerking vastgesteld beleid

In 2020 heeft het fonds op gestructureerde wijze de eigen overtuigingen, thematische speerpunten en ambities op het MVB-dossier verwoord en vastgesteld. Het beleid is terug te vinden op de website van het fonds. In het MVB-beleidsdocument wordt expliciete aandacht geschonken aan de vereisten vanuit het IMVB-convenant, waarvan het pensioenfonds het brede spoor heeft ondertekend. Op 31 december 2022 is het convenant formeel afgelopen. Er zijn aanzienlijke verbeteringen door-gevoerd en veel van de convenantseisen ten aanzien van het MVB-beleid zijn goed verankerd.

Naast de verankering van de OESO-richtlijnen in het MVB-beleid voldoet SPAD bijvoorbeeld aan (een groot deel van) de due diligence eisen uit het convenant door het identificeren in een due diligence screeningsrapportage van hoog-impact schendingen van OESO-richtlijnen op bijbehorende thema's. De IMVB-inspanningen worden daarnaast samengevat in een IMVB-jaarverslag, waarmee invulling wordt gegeven aan de transparantieplichtingen van het convenant. Het convenant is dan wel formeel beëindigd, due diligence is een voortdurend proces in de portefeuille van het fonds.

In het MVB-beleid hebben de thema's van het VN Global Compact en de OESO-richtlijnen een relevante en belangrijke plek en wordt extra nadruk gelegd op een aantal maatschappelijke thema's. In 2021 heeft het fonds het thema klimaatverandering nader geconcretiseerd. In 2022 zijn verdere stappen gezet in de besluitvorming en implementatie van het beleid. De beleggingen in aandelen ontwikkelde markten zijn overgeheveld naar het World Natural Capital PAB index fonds van Northern Trust. Dit fonds belegt in lijn met de klimaatbenchmark van MSCI om klimaatrisico's te reduceren en klimaat gerelateerd duurzaam beleggen te stimuleren. De benchmark verlaagt jaarlijks de blootstelling naar broeikasgasemissie met 7%, met een initiële reductie van 50%. De reductie is afgestemd op het 1,5 graden scenario van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Daarnaast zijn door het bestuur in 2022 de eerste stappen gezet in het besluitvormingsproces omtrent vergroening van de vastgoedbeleggingen, en het opnemen van Green Bonds in de matching portefeuille. Deze stappen krijgen in 2023 een vervolg.

SFDR

Voortvloeiend uit het Klimaatakkoord van Parijs (2015), is in 2018 door de Europese Commissie een actieplan voor verduurzaming van de Europese financiële markt gepubliceerd genaamd, 'Financing a sustainable European Economy'. Doelstelling van dit plan is om de financiële markten bij te laten dragen aan de energietransitie die benodigd is voor realisatie van de doelstellingen van het Klimaatakkoord. Het plan ken circa 10 aandachtsgebieden en doelstellingen voor nieuwe wetgeving, waarvan de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) en de EU Environmental Taxonomy (EUT) het pensioenfonds raken. Hoofddoelstelling van deze Verordeningen is het vergroten van transparantie voor de consument (lees: deelnemers van het fonds) door aanbieders van financiële producten (lees: het pensioenfonds). In dit licht moeten de rapportageverplichtingen die voortvloeien uit de Verordeningen dan ook worden gezien: het bieden van transparantie over de gemaakte duurzaamheidskeuzes in de beleggingsportefeuille, op basis van voorgeschreven templates, indicatoren en definities.

De eerste fase van de SFDR-Verordening betekende onder meer dat het fonds zichzelf uiterlijk per 10 maart 2021 diende te classificeren als een zogenaamd artikel 6 of een artikel 8 fonds. Sinds 2022 classificeert het fonds de pensioenregeling als artikel 8 onder SFDR. Hiermee geeft het fonds aan dat het ecologische en sociale kenmerken promoot. Vanaf januari 2023 dient het fonds daarom een precontractueel template (de PCD) via Pensioen 1-2-3 aan nieuwe deelnemers beschikbaar te stellen. Hierin staan de minimumvoorwaarden en waarborgen ten aanzien van het MVB-beleid van het pensioenfonds uiteengezet. Tevens heeft het fonds vanaf 2023 te maken met een jaarlijkse publicatieplicht van de zogenaamde periodieke rapportage (PD) in het jaarverslag over het voorgaande jaar, waarin de daadwerkelijk gerealiseerde MVB-kenmerken dienen te worden gerapporteerd. De PD is opgenomen in bijlage 2 van dit jaarverslag. Verder heeft het fonds in 2022 de 'Principal Adverse Sustainability Statement' (verklaring ongunstige effecten op duurzaamheid, ook wel artikel 4 SFDR) geactualiseerd. Hierin staat beschreven of en hoe het fonds de 18 voorgeschreven ongunstige effecten ('Principal Adverse Indicators') mee neemt in het beleggingsbeleid. Tot slot moet het fonds in 2023 een zogenaamde rapportage van 'ongunstige effecten van beleggingen op duurzaamheidsindicatoren' (de PAI-rapportage) publiceren op de website. Hierin wordt verslag gedaan van de kwantitatieve realisatie van deze ongunstige effecten alsmede een kwalitatieve beschrijving van deze grootheden, een vergelijking ten opzichte van voorgaande periode en een toelichting op de beheersmaatregelen die het fonds heeft genomen of zal nemen.

Uitvoering

Conform art. 135, lid 4 van de Pensioenwet dient het fonds in zijn bestuursverslag te vermelden op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Omdat de beleggingen plaatsvinden middels beleggingsfondsen, heeft het fonds geen (directe) invloed op het beleid binnen deze fondsen. Het beleid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen wordt daarom geïmplementeerd middels de selectie en (periodieke) beoordeling van de vermogensbeheerders en beleggingsfondsen waarin wordt belegd. Het fonds hanteert hierbij de volgende uitgangspunten:

- 1 Het beleggingsbeleid voldoet aan de relevante wet- en regelgeving;
- 1 Alle vermogensbeheerders dienen de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) te hebben ondertekend en ESG-factoren mee te nemen in het beleggingsbeleid;
- 1 De vermogensbeheerders gaan de dialoog aan met de bedrijven waarin zij beleggen en oefenen het stemrecht op aandelen uit.

Alle vermogensbeheerders die door het fonds zijn aangesteld hebben de Principles for Responsible Investing (PRI) ondertekend. De basis van de PRI wordt gevormd door zes principes ten aanzien van verantwoord beleggen. De ambitie van de PRI is de integratie van Environmental, Social & Governance (ESG) factoren in het beleggingsbeleid.

Stemmen

Omdat het fonds via beleggingsfondsen in aandelen belegt, is het (mede-)eigenaar van een groot aantal bedrijven. De vermogensbeheerders van deze aandelenfondsen zijn Northern Trust en JPMorgan. Zij stemmen namens het fonds op aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in het beleggingsfonds. In 2022 is binnen het JPMorgan opkomende landen aandelenfonds op 123 aandeelhoudersvergaderingen gestemd, waarbij op 7% van de agendapunten tegen het advies van het management is gestemd. Northern Trust heeft binnen het World Custom ESG Equity Fund tijdens 1498 aandeelhoudersvergaderingen gestemd op 20989 agendapunten. Op 7% van de agendapunten heeft de beheerder tegen het agendavoorstel gestemd. Binnen het Northern Trust Developed Real Estate Index Fund is tijdens 395 vergaderingen gestemd op 4378 agendapunten, waarbij in 5% van de gevallen tegen is gestemd.

Northern Trust en JPMorgan gaan de dialoog aan met een aantal bedrijven waarin wordt belegd ('engagement'). Het Northern Trust ESG aandelenfonds is via Hermes EOS de dialoog aangegaan met bedrijven over thema's op het gebied van milieu, maatschappij, governance en strategie, risico en communicatie. Ook JPMorgan voert een actief engagementbeleid, gericht op milieu, sociale en governance kwesties, waarbij met bedrijven wereldwijd een dialoog over deze onderwerpen is gevoerd. Zowel JPMorgan als Northern Trust zijn aangesloten bij het initiatief Climate Action 100+, waarin beleggers samenwerken en zo meer invloed kunnen uitoefenen op het klimaatbeleid van bedrijven. Beide managers hebben ook het Net Zero Initiative ondertekend.

Uitgesloten ondernemingen

Zowel Northern Trust als JPMorgan hanteren een uitsluitingsbeleid. Northern Trust sluit in het World Custom ESG Equity fonds ondernemingen uit op basis van meerdere criteria. Dit betreft producenten van controversiële wapens en conventionele wapens, schenders van internationale normen zoals VN Global Compact en de OESO richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, tabaksproducenten en ondernemingen die betrokken zijn bij delving van steen- of bruinkolen, teerzanden, schalie-energie of actief zijn in Arctische gebieden.

Doordat het pensioenfonds op 5 december 2022 is overgestapt van het World Custom ESG Equity fonds naar het World Natural Capital PAB fonds is het aantal uitsluitingen sterk toegenomen. Naast de uitsluitingen in het oude fonds sluit dit fonds ook bedrijven uit met een significante impact op het milieu.

JPMorgan past uitsluitingen toe ten aanzien van betrokkenheid bij productie of distributie van controversiële en conventionele wapens, tabaksproductie, ondernemingen die betrokken zijn bij delving van steen- of bruinkolen en ondernemingen die te maken hebben met significante controversies.

FINANCIËLE POSITIE

Dekkingsgraad en herstelplan

De financiële positie van het fonds wordt uitgedrukt in de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad. Alle beleidsmaatregelen worden gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraden over de afgelopen 12 maanden.

Per 31 december 2021 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 130,4%. Dit was hoger dan de op dat moment vereiste dekkingsgraad van 116,4%, zodat het fonds geen herstelplan in hoefde te dienen.

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2022 is 133,7%. Dit is hoger dan de op dat moment vereiste dekkingsgraad van 117,8%. Het is daarom ook in 2022 niet nodig een herstelplan in te dienen.

De daling van de actuele dekkingsgraad in 2022 van 132,6% naar 124,1% is voornamelijk het gevolg van de negatieve beleggingsresultaten en het toekennen van een voorwaardelijke indexatie van 11,83% aan de actieven en de inactieven. Deze indexatie zorgde voor een verhoging van de technische voorzieningen per 31 december 2022. De gestegen marktrente heeft gezorgd voor een daling van de technische voorzieningen. De totale daling van de technische voorzieningen was kleiner dan de daling van de beleggingen, met een lagere actuele dekkingsgraad tot gevolg.

Dekkingsgraad

	31-12-2022	31-12-2021	31-12 2020	31-12 2019	31-12 2018
	%	%	%	%	%
Actuele dekkingsgraad	124,1	132,6	122,6	119,4	112,0
Beleidsdekkingsgraad	133,7	130,4	115,9	116,4	117,9
Vereiste dekkingsgraad	117,8	116,4	115,2	115,5	115,1
Premiedekkingsgraad	89,2	84,4	91,4	96,3	104,5

De vereiste dekkingsgraad zoals voortvloeit uit de solvabiliteitsvoorschriften volgens de Pensioenwet bedraagt 117,8%. Ultimo 2022 is derhalve geen sprake van een tekortsituatie.

Actuariële analyse van het resultaat

De samenstelling van het resultaat over 2022 en 2021 en de wijzigingen daarin blijken uit het volgende overzicht (x €1.000):

	2022	2021
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)	-21.773	50.683
Premie en koopsommen	-1.094	-1.648
Sterfte	1.739	1.553
Resultaat op toeslagverlening	-32.153	-14.886
Omrekening overlevingstafel / wijziging actuariële grondslagen	-861	-
Arbeidsongeschiktheid	-94	-269
Risicoherverzekering	92	353
Mutaties/diversen	-1	84
Resultaat	-54.145	35.870

Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)

Hieronder valt het behaalde directe en indirecte beleggingsrendement ad € 142.833 negatief en de benodigde interest voor de verplichtingen ad € 1.924 positief. Daarnaast had de stijging van de rentetermijnstructuur in het boekjaar een verlagend effect op de verplichtingen van € 119.136.

Premie en koopsommen

Het resultaat op de premie bestaat uit het verschil tussen aan de ene kant de bijdragen zoals deze van de werkgevers en werknemers in het boekjaar worden ontvangen en aan de andere kant het voor de tijdsevenredige opbouw van de pensioenaanspraken benodigde bedrag. De doorsneepremie bedraagt 38,46% van de pensioengrondslag.

In 2022 is een aanvullende koopsom gestort door de werkgever (342) om een correctie van oude rechten te financieren.

Sterfte

Het resultaat op sterfte is vastgesteld op basis van de Prognosetafel AG2020 met correctiefactoren gebaseerd op de inkomensklasse "hoog" volgens het Mercer ervaringssterfte model 2019. Het kan gesplitst worden in het resultaat langlevensrisico (€ 2.445 positief) en het resultaat overlijdensrisico (€ 706 negatief).

Resultaat op toeslagverlening

In 2022 is een toeslag van 11,83% verleend aan zowel de actieven als de inactieven.

Kostendekkende premie, (gedempte) toetspremie en feitelijke premie

De kostendekkende, (gedempte) toetspremie en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt (x €1.000):

	2022	2021
Kostendekkende premie	13.296	12.727
Gedempte toetspremie	7.737	6.754
Feitelijke premie	10.402	9.476

De totale bijdrage van werkgever (6.935) en werknemers (3.467) bedraagt 38,46% (2021: 31,5% tot 1 juli en 38,46% vanaf 1 juli) van de pensioengrondslag.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt (x €1.000):

	2022	2021
Nominale pensioeninkoop op marktwaaarde	10.645	10.546
Opslag voor uitvoeringskosten	905	578
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	1.746	1.603
	<u>13.296</u>	<u>12.727</u>

De samenstelling van de (gedempte) toetspremie is als volgt (x €1.000):

	2022	2021
Nominale pensioeninkoop op marktwaarde	3.684	3.326
Opslag voor uitvoeringskosten	905	578
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	576	506
Bijdrage voorwaardelijke onderdelen	2.572	2.344
	<u>7.737</u>	<u>6.754</u>

RISICOPARAGRAAF

In deze paragraaf worden de risico's benoemd waaraan het fonds is blootgesteld. Hieronder volgt eerst een beschrijving van de voornaamste (financiële) risico's welke het fonds onderkent en vervolgens een beschrijving van de overige risico's welke door het fonds zijn geïdentificeerd.

Voornaamste risico's

De voornaamste risico's die het fonds onderkent zijn het renterisico en het zakelijke waardenrisico. Deze twee risico's zijn hieronder nader uitgewerkt.

Renterisico

Het fonds loopt renterisico doordat de waarde van de beleggingen anders op renteveranderingen reageert dan de waarde van de verplichtingen van het fonds. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd van de verplichtingen. Het bestuur heeft ervoor gekozen om het renterisico van de verplichtingen te beperken, maar niet geheel af te dekken teneinde ook in tijden van stijgende rente en inflatie over financiële middelen te beschikken ten behoeve van de toeslagverlening op de pensioenen. Op basis van het gekozen risicoprofiel wordt het renterisico van de pensioenverplichtingen voor 75% afgedekt (op marktwaarde).

Bij een niet volledige afdekking heeft een rentedaling een negatief effect op de dekkingsgraad en een rentestijging een positief effect. Ultimo 2022 was de gevoeligheid van de dekkingsgraad (op marktwaarde) voor renteveranderingen als volgt:

Rente	-/- 1,5%	-/- 1,0%	-/- 0,5%	0,0%	+ 0,5%	1,0%	+ 1,5%
Dekkingsgraad (op marktwaarde)	111%	114%	118%	122%	126%	131%	135%

De mate van renteafdekking per eind december 2022 bedraagt 76,5%, dit valt binnen de bandbreedtes van +/- 2,5% ten opzichte van de strategische renteafdekking (75%). Omdat de rente in 2022 fors is gestegen, heeft het renterisico een positieve impact gehad op de dekkingsgraad (op marktwaarde). Het feitelijk rendement van de matching portefeuille was iets lager dan de doelstelling.

Het fonds heeft het risicobeleid in 2022 niet aangepast. Eens in de drie jaar wordt middels een ALM-studie de mate van renteafdekking onderzocht. Op basis van de ALM-resultaten in 2021 heeft het bestuur besloten het percentage renteafdekking niet te wijzigen.

Zakelijke waardenrisico

Het marktrisico is het risico dat de waarde van de beleggingen verandert als gevolg van wijzigingen in marktprijzen. Het zakelijke waardenrisico heeft betrekking op het marktrisico van de portefeuille zakelijke waarden. Vanuit de verwachting van een positieve beloning voor dit risico op de lange termijn, wordt het zakelijke waardenrisico bewust aangegaan. In de ALM-studie en de jaarlijkse SAA-studie wordt de omvang van de allocatie naar zakelijke waarden bepaald en/of herijkt en nader ingevuld aan de hand van het gekozen risicoprofiel. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn spreiding (diversificatie) van de portefeuille over beleggingscategorieën en regio's en het hanteren van bandbreedtes om de strategische gewichten.

Ultimo 2022 was de gevoeligheid van de dekkingsgraad (op marktwaarde) voor veranderingen in de marktwaarde van de zakelijke waarden als volgt:

Zakelijke waarden	-/- 50%	-/- 30%	-/- 10%	0,0%	+ 10%	+ 30%	+ 50%
Dekkingsgraad (op marktwaarde)	95%	106%	117%	122%	128%	138%	149%

Eens in de drie jaar wordt middels een ALM-studie het beleggingsbeleid afgestemd op de risicohouding en de pensioenverplichtingen op de lange termijn. In 2021 is het risicoprofiel van de beleggingen herijkt. Op basis van de ALM-resultaten is besloten het risicoprofiel gelijk te houden. Op basis van de SAA-studie in 2021 heeft de samenstelling van de strategische portefeuille met ingang van februari 2022 een kleine wijziging ondergaan. De wijziging betrof de verkoop van 2,5% grondstoffen en de aankoop van 1,5% aandelen opkomende markten en 1% bedrijfsobligaties. In 2022 heeft de zakelijke waarden portefeuille een rendement behaald van -/17,5%. In het hoofdstuk vermogensbeheer en vermogenspositie (vanaf p. 35) wordt beschreven hoe de beleggingsportefeuille eind 2022 was samengesteld en hoe de verschillende beleggingen gepresteerd hebben. Het beleggingsbeleid is erop gericht om de doelstellingen waar te maken. Maar aan beleggen kleven ook risico's. Voor zakelijke waarden was 2022 duidelijk een minder goed beleggingsjaar. Het fonds houdt hier rekening mee in het beleid en dat betekent dat het risicobeleid in 2022 niet is aangepast naar aanleiding van de werkelijke impact van het zakelijke waardenrisico op het fonds.

Overige risico's

Het bestuur onderkent onder andere de volgende overige financiële en niet-financiële risico's:

Inflatierisico

Het fonds loopt inflatierisico doordat de waarde van de geïndexeerde pensioentoezeggingen anders op inflatieveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen. Met betrekking tot de toeslagambitie van het fonds is het risico dat de verandering van de pensioenvoorzieningen als gevolg van inflatie niet gecompenseerd wordt door een waardeverandering van de beleggingen. De toeslagambitie wordt in de ALM-studie getoetst. De haalbaarheidstoets verschaft inzicht in de verwachte toeslagrealisatie. Het beleggingsbeleid bevat geen instrumenten die specifiek tot doel hebben het inflatierisico af te dekken.

Valutarisico

De waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de euro. Het bestuur heeft valutabeleid opgesteld om het valutarisico te beperken:

- 1 om het balansrisico te minimaliseren wordt het valutarisico van ontwikkelde landen voor 75% afgedekt (uniform afdekkingspercentage);
- 1 er geldt een bandbreedte van 5%-punt rondom de gewenste afdekking van 75%;
- 1 het valutarisico van opkomende landen wordt niet afgedekt om beleggingstechnische redenen, de mindere liquiditeit en kosten.

Om het gewenste afdekkingspercentage van 75% te realiseren wordt een combinatie van EUR hedged en unhedged share classes van een of meerdere fonds(-en) in de gewenste verhouding met elkaar gecombineerd. Door middel van de risicorapportage wordt het valutarisico inzichtelijk gemaakt.

Kredietrisico

Onder kredietrisico wordt verstaan het risico dat een verlies optreedt als een kredietnemer zijn afgesproken betalingen niet nakomt of dat de kredietwaardigheid van een kredietnemer afneemt. Uit rendementsoverwegingen bevat de portefeuille bewust kredietrisico. Er is een allocatie naar bedrijfsobligaties bepaald die aansluit bij het gekozen risicoprofiel. De benchmarkkeuze, zoals ten aanzien van de spreiding over categorieën en debiteuren, is hierbij van belang. Door middel van de risicorapportage wordt het kredietrisico inzichtelijk gemaakt. Voorafgaand aan de selectie van een fondsmanager stelt het bestuur de randvoorwaarden vast t.a.v. landen en/of sectoren en de kredietwaardigheidsratings.

Tegenpartijrisico

Bij het aangaan van transacties met externe partijen (o.a. derivatenposities en het gebruik van securities lending) wordt exposure opgebouwd bij tegenpartijen. Een faillissement van een tegenpartij kan tot verliezen leiden.

Het fonds neemt zelf geen derivatenposities in. Wel wordt binnen de beleggingsfondsen in derivaten gehandeld. Bij het afsluiten van de renteswaps wordt gebruik gemaakt van central clearing. Het tegenpartijrisico wordt binnen de beleggingsfondsen beheerst met behulp van restricties op de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van exposure over verschillende tegenpartijen en het maken van afspraken over de hoogte en kwaliteit van het onderpand.

Liquiditeitsrisico

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan het risico dat het fonds niet op korte termijn aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen. Het fonds acht het liquiditeitsrisico beperkt, omdat participaties in de beleggingsfondsen, met uitzondering van het hypothekenfonds, op dagbasis verhandelbaar zijn en er dus op korte termijn middelen vrijgemaakt kunnen worden. Voorts is ook van belang dat onderpandbehoefte uit hoofde van derivatenposities binnen de beleggingsfondsen worden opgevangen. Tot slot zijn de verwachte premie-inkomsten voor de komende jaren lager dan de verwachte uitkeringen en heeft het fonds een liquiditeitsbeleid vastgesteld.

Concentratierisico

Door gebrekkige spreiding kan concentratierisico ontstaan waarbij verliezen optreden doordat een te grote gevoeligheid bestaat naar één regio, sector of marktpartij. Bij het opstellen van het beleggingsbeleid wordt derhalve gediversifieerd over beleggingscategorieën, regio's en sectoren. Door middel van de risicorapportage wordt het concentratierisico inzichtelijk gemaakt.

Actief risico

Het risico dat een vermogensbeheerder door het voeren van een actief beleggingsbeleid een lager portefeuillerendement behaalt dan het rendement op de benchmark. Dit risico wordt beheerst door voor actief beheerde beleggingsinstellingen een grens te stellen aan de mate van afwijking, ofwel een maximale tracking error te hanteren. In de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt actief risico meegenomen.

Klimaatrisico

Het risico dat klimaatveranderingen een negatieve invloed hebben op de waarde van (delen van) de beleggingsportefeuille. Als onderdeel van de ALM-studie 2021 zijn DNB klimaatscenario's doorgerekend. Hierbij worden de transitierisico's in kaart gebracht door middel van een klimaatstresstest met vier scenario's. De onzekerheden rondom klimaatontwikkelingen en de energietransitie zijn immers groot. De uitkomsten van deze scenario's geven het fonds meer inzicht in de mogelijke ontwikkeling van de financiële positie bij een disruptieve energietransitie. De DNB stress-test resultaten tonen aan dat het fonds het meest gevoelig is voor het zogenaamde DNB 'double shock' scenario. Portfoliorisico's inzake klimaatrisico's kunnen gemitigeerd worden door effectief en betrouwbaar ESG beleid te implementeren, met name als het gaat om de energie transitierisico's. Het bestuur heeft het klimaatrisico tevens meegenomen in de eigenrisicobeoordeling van het fonds als onderdeel van de analyse naar nieuwe en opkomende risico's welke het pensioenfonds kunnen bedreigen. Het bestuur stelde daarin vast dat de spreiding van de beleggingen over categorieën, sectoren, regio's en ondernemingen de impact van de klimaatrisico's beperkt, alsmede de omvang van de returnportefeuille (norm: 45%, bandbreedte: 40-50%).

Operationeel risico

Operationeel risico met betrekking tot het beleggingsbeleid bestaat uit operationele fouten bij de fiduciair beheerder en fondsmanagers (buiten het mandaat handelen of het verrichten van onjuiste betalingen), frauderisico's, settlementrisico's en operationele fouten bij het fonds zelf (zoals het verrichten van onjuiste transacties). De beheersing van het operationeel risico bij de fiduciair beheerder en fondsmanagers vindt in het algemeen plaats middels het vierogen principe, een goede functiescheiding, frequente en gedetailleerde rapportages en periodieke evaluatie van beheersmaatregelen. Het fonds ontvangt ieder kwartaal een rapport over de niet-financiële risico's en jaarlijks een ISAE 3402 rapport. Het bestuur van het fonds waarborgt de beheersing van het operationeel risico onder meer via de risicoanalyse, het uitbestedingsbeleid en de jaarlijkse evaluatie van de fiduciair beheerder en de monitoring van de fondsmanagers door Altis.

Het fonds mitigeert en beheerst de fraude- en corruptierisico's meer specifiek door zowel op organisatie- als procesniveau beheersmaatregelen in te richten. De sleutelfunctiehouder risicobeheer rapporteert jaarlijks over de Systematische Risicoanalyse (SIRA) die vervolgens door het bestuur is vastgesteld, alsmede wordt de SIRA van uitbestedingspartijen beoordeeld. Met betrekking tot deze risicogebieden beschouwen wij de volgende risico's als onze voornaamste risico's en onzekerheden. Daarbij worden tevens de voornaamste bijbehorende beheersingsmaatregelen en de effectiviteit van deze maatregelen vermeld:

- 1 Onrechtmatige onttrekking middelen aan organisatie en betaling voor niet geleverde diensten: Het fonds beschikt over een integriteitsbeleid, gedragscode en klokkenluidersregeling. Iedere verbonden persoon van het pensioenfonds dient over de naleving van de gedragscode jaarlijks een verklaring af te leggen aan de compliance officer, die hierover ten minste jaarlijks aan het bestuur rapporteert. De effectiviteit van al deze maatregelen gezamenlijk wordt door het bestuur als 'hoog' ingeschat.
- 1 Onrechtmatige onttrekking middelen bij uitbestedingspartijen: Het bestuur heeft bij het selectieproces van deze partijen aandacht besteed aan de beheersingsmaatregelen om frauderisico te beperken en er zijn afspraken gemaakt over de rapportage door uitbestedingspartijen over (fraude-)incidenten. De door de uitbestedingspartijen gebruikte procuratieregeling en het elektronisch bankieren vereisen toepassing van het vierogenprincipe. Daarnaast beoordeelt het bestuur jaarlijks de ISAE 3402-rapportage van de belangrijkste uitbestedingspartijen. Deze rapportage geeft een beschrijving van de interne beheersingsmaatregelen en het risicobeheersingsraamwerk en bevat een controleverklaring van de externe accountant van deze partijen. De effectiviteit van deze maatregelen wordt door het bestuur als 'gemiddeld' ingeschat.
- 1 Functionarissen van het fonds kunnen geld, goederen of diensten verkrijgen van derde partijen, waarmee de derde partij oneerlijke (zakelijke) voordeel poogt te behalen: Het fonds volgt een selectieproces en uitbestedingsbeleid, waarna bestuursbesluiten worden genomen door een meerderheid van het bestuur. Verder bepalen de statuten van het fonds dat de voorzitter en secretaris gezamenlijk het fonds tegenover derden binden, dus toepassing van het vierogen-principe. De effectiviteit van al deze maatregelen gezamenlijk wordt door het bestuur als 'hoog' ingeschat.

Na de genoemde maatregelen schat het bestuur in dat de 'impact' van een mogelijke fraude of corruptie beperkt is, dat wil zeggen dat het bestuur inschat dat de financiële schade beperkt is. Er hebben in het verslagjaar, voor zover het bestuur bekend, geen (vermoedens van) fraude- en/of corruptie-incidenten plaatsgevonden.

Actuariële risico's

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van lang leven, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Bij de berekening van de pensioenverplichtingen moet een voorspelling worden gedaan over het aantal jaren dat het pensioen vanaf de ingangsdatum wordt uitgekeerd. Als de levensverwachting stijgt, betekent dit dat er langer pensioen uitgekeerd moet worden (het zogeheten lang levenrisico). Hiervoor moet dan extra geld worden gereserveerd. Bij de berekeningen wordt gebruik gemaakt van de voorspellingen die door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG) worden gepubliceerd.

Het fonds hanteert sinds 30 september 2022 de meest recente Prognosetafel AG2022. Hierbij wordt met ingang van 31 december 2022 een correctiefactor gehanteerd gebaseerd op het gemiddelde van de inkomenscategorie "Hoog-Midden" en "Hoog" (niveau 2023) van Mercer. Door toepassing van deze AG-prognosetafel met een adequate correctiefactor voor ervaringssterfte wordt rekening gehouden met de thans waarschijnlijk geachte toekomstige stijging van de levensverwachting.

Het overlijdensrisico betreft het risico dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen en het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het toekennen van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Het bestuur heeft gekozen voor volledige herverzekering van deze risico's. Per 1 januari 2017 is een (nieuw) contract met Zwitterleven te Amstelveen afgesloten met een looptijd tot 31 december 2019. Het betreft een contract voor herverzekering van het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico, met winstdeling. Dit contract is per 1 januari 2020 verlengd voor een looptijd van vijf jaar.

Uitbestedingsrisico's

Het uitbestedingsrisico bevat onder meer het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de uitbestede werkzaamheden wordt geschaad. Voor het fonds bestaat het uitbestedingsrisico vooral uit het risico dat de uitvoerder niet handelt volgens het verstrekte mandaat. Er kan daarnaast sprake zijn van operationele risico's bij de uitvoerder, bijvoorbeeld als gevolg van falende interne processen. Het fonds onderkent tevens dat er sprake kan zijn van een compliance of juridisch risico, bijvoorbeeld doordat de uitvoerder niet op de hoogte is van wijzigende wet- of regelgeving dan wel een reputatierisico als gevolg van onjuiste uitingen door de uitvoerder. Door middel van het uitbestedingsbeleid van het fonds worden dergelijke risico's beheerst, bijvoorbeeld door het eisen van een ISAE 3402 rapportage of vergelijkbare zekerheden, het maken van afspraken in de SLA en het zorgdragen voor voldoende countervailing power aan de zijde van het bestuur.

Het bestuur van het fonds toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit onder meer door middel van het monitoren van de uitvoerders door middel van een jaarlijkse review van de ISAE 3402 verklaringen volgens een vast format en onder meer door de uitvoerders zo nodig te laten rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot de aanbevolen verbeteringen in de ISAE 3402 verklaring. Voorts wordt beschikt over maandelijkse en/of kwartaalrapportages van de uitvoerders, waarbij naast de gebruikelijke informatie ook periodiek wordt gerapporteerd over klachten en incidenten.

Compliance risico's

Het compliance risico omvat het risico dat niet of niet tijdig de consequenties van veranderende wet- en regelgeving wordt onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen wordt overtreden. Daarnaast omvat het ook het risico dat interne regelgeving, zoals de gedragscode en de beleggingsrichtlijnen, niet wordt nageleefd. Beheersing hiervan vindt plaats door het maken van afspraken in de uitvoeringsovereenkomsten met de uitvoeringsorganisatie over de inrichting en naleving van compliance aldaar. Daarnaast heeft het fonds een eigen compliance officer aangesteld, die toeziet op de naleving van de gedragscode door onder meer het bestuur van het fonds. Achmea Pensioenservices N.V. en NN IP kennen hun eigen gedragscode en hebben een eigen compliance officer. Het bestuur heeft zich op de hoogte gesteld van deze gedragscodes. Jaarlijks worden bij de uitvoerders complianceverklaringen opgevraagd.

ERB

Conform het beleid van het fonds moet eenmaal per drie jaar een integrale eigenrisicobeoordeling (ERB) uitgevoerd worden. De ERB gaat in op financiële, niet-financiële en opkomende risico's. In 2021 is de ERB voor het eerst door het fonds opgesteld en aan DNB verstrekt. Het bestuur heeft tijdens de ERB een vijftal scenario's, en de risico's die daarbij kunnen optreden, nader gezien. Het bestuur concludeert dat de financiële en niet-financiële risico's afdoende worden gemitigeerd en geëvalueerd, zodat het netto risico binnen de risicobereidheid blijft. Het bestuur ziet geen noodzaak tot aanvullende maatregelen. Daarnaast heeft het bestuur onderzocht welke invloed opkomende risico's hebben op de positie van het fonds.

Het bestuur verwacht dat de mitigerende maatregelen hier voldoende effectief zijn om het netto risico binnen de risicobereidheid te behouden. De opkomende risico's hebben daarmee naar verwachting geen materieel effect op de strategie van het pensioenfonds.

VERWACHT EN GEPLAND VOOR 2023

Wijziging UFR-methodiek

De Commissie Parameters heeft op 30 november 2022 een nieuw advies ten aanzien van de UFR uitgebracht. DNB volgt dit advies op vanaf 1 januari 2023. De nieuwe UFR vervangt de voorgaande UFR methode die in vier jaarlijkse stappen ingevoerd zou worden.

De TV ultimo 2022 is gebaseerd op de per 31 december 2022 door DNB gepubliceerde rentermijnstructuur voor pensioenfondsen, gebaseerd op de UFR parameters 2022 (de tweede stap van de nieuwe UFR). Als de TV ultimo 2022 reeds gebaseerd zou zijn op de nieuwe UFR parameters die van toepassing zijn vanaf 1 januari 2023 (volgens het advies van de Commissie Parameters van 30 november 2022) dan zou de TV met 0,4% stijgen. De actuele dekkinggraad zou dan 123,6% bedragen.

Problemen bij een aantal banken

In maart 2023 ging de Amerikaanse Silicon Valley Bank failliet. Daarnaast kwamen de banken Silvergate Capital Corporation en Silvergate Bank in onoverkomelijke problemen. Deze banken verleenden diensten aan "crypto" valutahandelaren. Verder kon het Zwitserse Credit Suisse niet meer op eigen benen staan. Een overname van Credit Suisse door UBS moest redding brengen.

De financiële markten reageerden korte tijd onrustig. De problemen bij genoemde banken deden enigszins denken aan de 'kredietcrisis', die sterke invloed had op de markten van medio 2007 tot medio 2011. De problemen in het eerste kwartaal van 2023 waren echter veel kleinschaliger dan ten tijde van de kredietcrisis.

Pensioenfonds Avery Dennison had op eind maart 2023 indirect een blootstelling aan Credit Suisse van ongeveer € 257 duizend.

Implementatie Wet toekomst pensioenen

Op 30 maart 2022 is de uitwerking van het Pensioenakkoord in de Wet toekomst pensioenen (Wtp) door minister Carola Schouten (Pensioenen) aan de Tweede Kamer aangeboden voor behandeling. Op 22 december 2022 is in de Tweede Kamer gestemd over de nieuwe pensioenwet. De uitkomst daarvan is dat de wet met ruime meerderheid is aangenomen. Naar verwachting zal in 2023 ook de Eerste Kamer instemmen met het wetsvoorstel, waarmee het nieuwe stelsel definitief zal worden. Naar verwachting zal de wet op 1 juli 2023 in werking treden. Tezamen met sociale partners is het bestuur in 2021 begonnen zich te oriënteren op de gevolgen voor de pensioenregeling en het pensioenfonds. Het pensioenakkoord noodzaakt tot het maken van keuzes, onder andere op het gebied van contractvorm, invaren, compensatie, ambitieniveau, risicohouding en beleggingsbeleid. Sociale partners hebben de keuze tussen overgaan naar de Flexibele Premieovereenkomst (FPO) of de Solidaire Premieovereenkomst (SPO) en kunnen een verzoek aan het pensioenfonds doen om de tot de transitiedatum opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten door middel van een interne collectieve waardeoverdracht over te dragen naar de nieuwe pensioenregeling ("invaren"). Daarna volgt het besluitvormingsproces, waarin de sociale partners de hoofdrol vervullen en het fonds een adviserende rol heeft en vervolgens moet bepalen of het de opdracht van de sociale partners aanvaardt en het verzoek tot invaren honoreert. De implementatie moet uiterlijk 1 januari 2027 zijn afgerond. Het fonds heeft de eigen transitiedatum voorlopig vastgesteld om 1 januari 2026. Om te zorgen dat alle werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor de transitie goed en tijdig worden uitgevoerd heeft het fonds een eigen projectorganisatie opgezet, bestaande uit een projectgroep die zorg draagt voor de planning en de coördinatie en diverse werkgroepen waarin de werkzaamheden zodanig worden voorbereid dat het bestuur op alle benodigde onderdelen tot besluitvorming kan overgaan.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison heeft het bestuursverslag 2022 vastgesteld in de vergadering van 12 juni 2023.

Oegstgeest, 12 juni 2023

Stichting Pensioenfonds Avery Dennison
Het bestuur

H N. van Gijn
voorzitter

F.W.M. Steeman
secretaris

E. Voskuilen
bestuurslid

E.C. Megchelse
bestuurslid

R.J. Tolk
bestuurslid

H.L. Ewalds
bestuurslid

C OORDEEL VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN

VERSLAG VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN

Het verantwoordingsorgaan (VO) bestaat uit drie leden, die respectievelijk de werkgever, de werknemers en de gepensioneerden vertegenwoordigen. Gedurende 2022 was het VO voltallig. Per februari 2023 is Rob de Koning (VO-lid namens de werkgever) afgetreden. Per april 2023 heeft Maarten Eddes namens de werkgever plaats genomen in het VO. Door middel van webinars, cursussen en andere bronnen waarborgt het VO een voldoende kennisniveau.

Het VO heeft als hoofdtaak het (achteraf) toetsen van het door het bestuur van het pensioenfonds gevoerde beleid. Het VO betreft bij de invulling van haar bevoegdheid de missie, visie en strategie/doelstellingen van het pensioenfonds en let erop dat het bestuur een evenwichtige belangenafweging heeft gemaakt voor alle belanghebbenden. De belanghebbenden zijn de medewerkers van Avery Dennison, de gewezen deelnemers en de gepensioneerden.

Naast haar taak om verantwoording af te nemen, heeft het VO een aantal wettelijke adviesrechten. Deze hebben betrekking op verschillende gebieden, waaronder: beloningsbeleid, vorm en inrichting van het intern toezicht, communicatiebeleid, klachten- en geschillenprocedure, samenstelling van de premie, de uitvoeringsovereenkomst en continuïteit vraagstukken.

Bronnen voor oordeelsvorming omtrent verantwoording

Het VO heeft voor het jaar 2022 kennisgenomen van het concept jaarrapport en jaarrekening, concept rapport waarmerkend actuaris (inclusief bijlagen), concept actuariael rapport (inclusief bijlagen), de concept beoordelingslijst prudent person en notulen van verschillende bestuursvergaderingen van het pensioenfonds. Gedurende 2022 heeft het VO op 7 april en 27 mei overleg gehad met het bestuur. Op 3 maart 2022 heeft het VO overleg gehad met de visitatiecommissie. Op 1 mei en 25 mei 2023 heeft het bestuur aan het VO uitleg gegeven over haar handelen, het beleid en de beleidskeuzes die zij in 2022 heeft gemaakt.

Overzicht adviezen en onderwerpen 2022

In 2022 heeft het bestuur het VO verzocht een advies uit te brengen ten aanzien van de volgende onderwerpen:

Onderwerp	Oordeel VO	Toelichting / Opmerkingen
Wijzigen van de premiesystematiek	Positief	De wijzigingen betreffen een alternatief ingroepad en een herziene referteperiode voor de premieberekening. Deze wijzigingen zijn voorgesteld als gevolg van het hoge inflatieniveau in 2022. Dit hoge inflatieniveau zou leiden tot een onrealistisch ingroepad. Door DNB zijn daarom alternatieven voorgesteld, welke het bestuur heeft gevolgd, omdat zij waarde hecht aan een zo realistisch en evenwichtig mogelijke vaststelling van de premie.
Implementatie premiesystematiek in de uitvoeringsovereenkomst	Positief	Betreft implementatie van bovenstaande systematiek in de uitvoeringsovereenkomst.

Naast bovenstaande onderwerpen, waarover een advies is afgegeven zijn gedurende 2022 de volgende onderwerpen besproken:

- ┆ Wet toekomst pensioenen - Het bestuur stelt een tijdlijn op en betreft het VO bij kennissessies
- ┆ Beleid Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)
- ┆ Inflatie
- ┆ Deelnemersonderzoek
- ┆ Communicatieplan 2022

Oordeel over het handelen van het bestuur

Het VO heeft gedurende 2022 meerdere malen met het bestuur overlegd. Het VO heeft de samenwerking als prettig ervaren en heeft het gevoel dat zij voldoende en tijdig door het bestuur betrokken wordt ten aanzien van onderwerpen die het VO aangaan. Het VO heeft het jaarverslag en andere documenten doorgenomen en heeft opgemerkt dat er door het bestuur nadere toelichting is gegeven op additionele onderwerpen, waaronder voorkomen van fraude. Het VO ervaart dit als positief.

Op basis van de gevoerde gesprekken, de aan haar ter beschikking gestelde informatie en de opvolging van het bestuur aan het deelnemersonderzoek komt het VO tot een positief oordeel met betrekking tot het handelen van het bestuur en het gevoerde beleid in 2022.

Toekomstgerichte aanbevelingen

Het VO heeft de volgende opmerkingen, verzoeken en/of aanbevelingen:

Onderwerp	Aanbeveling VO
Uitvoeringskosten	De kosten per deelnemer zijn in 2022 gestegen. Voor de lange termijn is het goed om deze trend in de gaten te houden, met name voor wat betreft de toekomst van het pensioenfonds.
Pensioenakkoord (WTP)	Wij voorzien dat de eventuele transitie met betrekking tot WTP veel werk met zich mee zal brengen. Het bestuur is hier momenteel mee bezig, maar betrokkenheid van het VO is momenteel nog minimaal. Wij verzoeken het bestuur om het VO tijdig te betrekken, zodat het VO ruim tijd heeft om de informatie tot zich te nemen en tijdig de benodigde adviezen uit te brengen.

Oegstgeest, 30 mei 2023

Het Verantwoordingsorgaan

Sabrina van Heijningen
namens werknemers

Maarten Eddes
namens werkgever

Bert Roelofs
namens gepensioneerden

Reactie van het bestuur:

Het bestuur is blij met het positieve oordeel van het VO. Net als in voorgaande jaren is het verantwoordingsoverleg tussen het bestuur en het VO in het kader van de oordeelsvorming van het VO op een prettige en constructieve wijze verlopen. Het bestuur heeft kennisgenomen van de aandachtspunten van het Verantwoordingsorgaan en waardeert de proactieve houding met betrekking tot de implementatie van het nieuwe pensioenstelsel. Het bestuur zal het VO hierin tijdig betrekken en meenemen.

D VERSLAG VAN DE VISITATIECOMMISSIE

VERSLAG VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Samenvatting verslag van de visitatiecommissie

De visitatiecommissie (hierna VC) heeft haar rapport opgesteld met bevindingen, oordelen en aanbevelingen naar aanleiding van haar onderzoek naar het functioneren van het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Avery Dennison over het jaar 2022. De taak van de VC bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van het fonds, op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De VC volgt bij het uitvoeren van haar rol de toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector.

Deze samenvatting bevat de belangrijkste aanbevelingen van de VC. Voor een volledig overzicht van de bevindingen, oordelen en aanbevelingen verwijst de VC naar het visitatierapport over het kalenderjaar 2022.

Governance

De VC stelt vast dat het bestuur via de ingerichte governance met sleutelfunctiehouders en de verschillende commissies grip heeft op het reilen en zeilen in het fonds.

Het bestuur doorgrondt de relevante zaken, wordt goed ondersteund en heeft zicht op de kwaliteit van de dienstverlening van de externe partijen. Ook de risicobeheersing en risicorapportage zijn goed op orde. Het bestuur is zich terdege bewust van de normen uit de Code Pensioenfonds, leeft de Code Pensioenfonds grotendeels na en legt de afwijkingen uit, onder meer in het jaarverslag.

In de ogen van de VC bestaat een goede balans in het bestuur tussen lang zittende bestuursleden met veel ervaring en bestuursleden die met een frisse blik naar het fonds kunnen kijken. Dit biedt voordelen voor de continuïteit van de kennis en ervaring in het bestuur. Dat geldt ook voor de bezetting van de commissies. Ook de inspanningen van het bestuur om op een attractieve manier kandidaten te zoeken voor het fonds vindt de VC een goed initiatief. Wel blijkt met name bij de vacature die in 2023 in het bestuur zal ontstaan, dat het op dit moment lastig is om opvallende posities weer in te vullen. In 2022 heeft het bestuur een robuuste governance structuur voor het project Wtp ingericht met een stuurgroep, een projectgroep, de BAC en twee werkgroepen.

De VC beveelt het bestuur in dat kader aan goede aandacht te besteden aan countervailing power van het VO, zowel qua betrokkenheid bij het proces, als qua capaciteit en deskundigheid. Met de vereiste besluitvorming rond Wtp is een voldoende bezet en goed functionerend VO van extra belang. Ook beveelt de VC aan scherp te blijven letten op de werkdruk van bestuur, commissies, werkgroepen en VO, zodat het tijdig kan ingrijpen als deze te hoog wordt. Een laatste aandachtspunt betreft monitoring van de kwaliteit van, en de samenwerking tussen de projectmanagers die door sociale partners en het bestuur voor het project Wtp zijn aangesteld zodat de kwaliteit van de besluitvorming niet onnodig onder druk komt te staan.

Beleid van het bestuur

Het bestuur herijkt regelmatig de verschillende beleidsdocumenten en houdt deze actueel. De VC beveelt het bestuur wel aan de in 2014 geformuleerde missie, visie en strategie te herijken tegen het licht van de actuele ontwikkelingen. Met name beveelt de VC aan een duidelijke keuzes visie te formuleren op de toegevoegde waarde van SPAD in het nieuwe pensioenstelsel en deze te verwoorden in de missie en visie van het fonds.

Daarnaast vindt de VC het van belang dat het bestuur een datakwaliteitsbeleid opzet en implementeert, gezien het belang daarvan naar de transitie naar een nieuw pensioencontract.

Evenwichtige belangenafweging

De VC is van oordeel dat het bestuur zorgvuldig tot besluitvorming komt. In 2022 zijn goede voorbeelden daarvan het indexatiebesluit en het premiebesluit dat in dat jaar zijn genomen.

Communicatie

De VC vindt het positief dat het bestuur het communicatiebeleid en de effectiviteit daarvan heeft gemeten via het eind 2021 gehouden deelnemersonderzoek. Ook vindt de VC dat het bestuur de uit het deelnemersonderzoek voortgekomen aanbevelingen adequaat heeft opgepakt.

Tot slot

Het bestuur heeft de nodige uitdagingen om de komende periode de transitie van uitvoering van de huidige pensioenregeling naar het nieuwe pensioencontract gecontroleerd en beheerst te begeleiden. Naar de mening van de VC staat het bestuur in een goede positie om de randvoorwaarden daarvoor te scheppen, respectievelijk te bewaken.

De visitatiecommissie:

Mevrouw J.E.M. Vollenbroek (voorzitter)

De heer H. J.W.M. Peters

De heer Y. Boon

Reactie van het bestuur

Het bestuur bedankt de Visitatiecommissie voor de professionele en effectieve samenwerking. De aanbevelingen in het visitatierapport zijn wederom van toegevoegde waarde voor het fonds en zullen ter harte worden genomen. Met diverse aanbevelingen, waaronder het opzetten van een datakwaliteitsbeleid, is het bestuur inmiddels aan de slag gegaan. Het bestuur bedankt de leden van het Verantwoordingsorgaan voor de tijd die ze voor de visitatie hebben vrijgemaakt.

JAARREKENING

1 BALANS PER 31 DECEMBER

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(x € 1.000)

		2022	2021
ACTIVA			
Beleggingen voor risico fonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen		36.011	63.040
Aandelen		126.977	170.064
Vastrentende waarden		210.046	270.854
Overige beleggingen		3.874	15.044
		<u>376.908</u>	<u>519.002</u>
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(2)	452	659
Vorderingen en overlopende activa	(3)	2.902	477
Overige activa	(4)	768	997
		<u>381.030</u>	<u>521.135</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(5)	73.837	127.982
Technische voorzieningen voor risico fonds	(6)	306.134	392.668
Overige schulden en overlopende passiva	(7)	1.059	485
		<u>381.030</u>	<u>521.135</u>
(*) De nummering verwijst naar de toelichting			
		2022	2021
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)			
Actuele dekkingsgraad		124,1	132,6
Beleidsdekkingsgraad		133,7	130,4

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

		2022	2021
BATEN			
Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)	(8)	10.744	9.476
Beleggingsresultaten	(9)	-142.833	21.503
		<u>-132.089</u>	<u>30.979</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(10)	9.262	8.822
Pensioenuitvoeringskosten	(11)	1.161	824
Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds	(12)		
Pensioenopbouw		10.591	10.271
Toeslagverlening		32.153	14.886
Rentetoevoeging		-1.927	-2.187
Onttrekking voor pensioenuitkeringen		-9.167	-8.790
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten		28	29
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		642	72
Wijziging marktrente		-119.190	-27.008
Wijziging actuariële uitgangspunten		859	-
Overige wijzigingen		-523	-1.824
		<u>-86.534</u>	<u>-14.551</u>
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	(13)	207	-107
Saldo waardeoverdrachten	(14)	-614	-62
Herverzekeringen	(15)	-1.426	181
Overige lasten	(16)	-	2
(*) De nummering verwijst naar de toelichting			
		<u>-77.944</u>	<u>-4.891</u>
Saldo van baten en lasten		<u>-54.145</u>	<u>35.870</u>
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Mutatie algemene reserve		<u>-54.145</u>	<u>35.870</u>

3 KASSTROOMOVERZICHT

(x € 1.000)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

	2022	2021
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premiebijdragen voor risico fonds	10.387	6.898
Ontvangen herverzekeringen	-19	165
Ontvangen waardeoverdrachten	1.077	608
Betaalde pensioenuitkeringen	-9.185	-8.820
Betaalde herverzekeringen	-623	-605
Betaalde waardeoverdrachten	-288	-546
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-839	-998
Overige baten en lasten	-	-2
	510	-3.300
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	262.018	89.221
Betaald inzake aankopen beleggingen	-263.094	-90.175
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	703	3.320
Overige ontvangsten en uitgaven inzake beleggingen	407	141
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-773	-716
	-739	1.791
Mutatie liquide middelen	-229	-1.509
Samenstelling geldmiddelen		
	2022	2021
Liquide middelen per 1 januari	997	2.506
Mutatie liquide middelen	-229	-1.509
Liquide middelen per 31 december	768	997

4 ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison, statutair gevestigd te Oegstgeest, Willem Einthovenstraat 11, is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het mission statement, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41166415.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, specifiek richtlijn RJ610.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar toelichting 5 Stichtingskapitaal en reserves in de jaarrekening.

Vergelijking met voorgaand verslagjaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf "schattingswijzigingen".

Schattingswijzigingen

Aanpassing grondslag voor overlevingskansen

Vanaf boekjaar 2022 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op Prognosetafel AG2022 van het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). Deze Prognosetafel houdt rekening met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De overgang op de Prognosetafel AG2022 heeft geleid tot een toename van de technische voorzieningen met € 2.396.

Aanpassing van de fondsspecifieke ervaringssterfte

De algemene sterftekansen die volgen uit Prognosetafel AG2022 worden voor het fonds gecorrigeerd in verband met ervaringssterfte. In het verloop van de TV is per 31 december 2022 de omrekening naar de nieuwe correctiefactoren op basis van het gemiddelde van de inkomensklassen "Hoog-midden" en "Hoog" volgens Mercer ES2023 (2021: 2019 Hoog). De aanpassing van de fondsspecifieke ervaringssterfte heeft geleid tot een verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen van € 1.537.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden euro's, de euro is de functionele valuta.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde.

Overige activa en passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde, tenzij anders is vermeld. Na eerste verwerking worden deze gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Voor zover noodzakelijk, wordt op activa een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht.

Opname in de balans en staat van baten en lasten

Een actief is in de balans opgenomen, als het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar is vastgesteld.

Een verplichting is in de balans opgenomen, als het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de waarde daarvan betrouwbaar is vastgesteld.

Een actief of verplichting is niet (meer) in de balans opgenomen:

- ┆ Als door een transactie (nagenoeg) alle toekomstige economische voordelen en (nagenoeg) alle risico's van een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen.
- ┆ Vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Hierdoor kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties", die zowel een actief als een passief kan zijn.

Baten zijn in de staat van baten en lasten opgenomen, als een vermeerdering van het economisch potentieel -samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting- heeft plaatsgevonden en de waarde daarvan betrouwbaar is vastgesteld.

Lasten zijn in de staat van baten en lasten opgenomen, als een vermindering van het economisch potentieel -samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting- heeft plaatsgevonden en de waarde daarvan betrouwbaar is vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een actief en een verplichting zijn gesaldeerd (netto) opgenomen, als er sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen én de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De hiermee samenhangende rentebaten en rentelasten zijn eveneens gesaldeerd opgenomen.

Reële waarde

Activa en verplichtingen zijn gewaardeerd tegen reële waarde, tenzij anders is aangegeven.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er is geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen, e.d., zijn als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta zijn omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde.

Baten en lasten uit transacties in vreemde valuta's zijn omgerekend naar euro's tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2022	31-12-2021
US dollar	1,07	1,14
Britse pond	0,89	0,84
Japanse yen	140,82	130,95
Hong Kong dollar	8,33	8,87
Australische dollar	1,57	1,56
Canadese dollar	1,45	1,44
Zweedse kroon	11,12	10,30
Singaporese dollar	1,43	1,53
Zwitserse franc	0,99	1,04

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen van dat soort beleggingen.

(Reële) waardebepaling

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het fonds.

Aandelen

Aandelen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Van beursgenoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Van beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Overige beleggingen

Onder overige beleggingen worden opgenomen die beleggingen die niet als een van de hiervoor opgesomde beleggingen geclassificeerd kunnen worden. Tevens worden onder de overige beleggingen opgenomen nog af te wikkelen beleggingstransacties en liquide middelen die beheerd worden door de vermogensbeheerder.

De overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde.

Securities lending

Het fonds participeert niet direct in securities lending. Binnen beleggingsfondsen kan sprake zijn van securities lending.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Deze post betreft de waarde van de herverzekeringspolissen bepaald op de contante waarde van de herverzekerde aanspraken berekend tegen dezelfde grondslagen als van toepassing op de voorziening pensioenverplichtingen, met uitzondering van de gehanteerde pensioenleeftijd, die op grond van de overeenkomsten met de herverzekerders nog gedeeltelijk gebaseerd is op 65 en 67 jaar. Het betreft de contracten met een looptijd tot en met 31-12-2019.

De herverzekering van de risico's van overlijden en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid zijn ondergebracht bij Zwitserleven te Amstelveen. Het contract is ingegaan op 1 januari 2020 en loopt tot 31 december 2024. Uitkering vindt plaats op kapitaalbasis en leidt dus niet tot een herverzekeringsdeel technische voorzieningen. Er wordt rekening gehouden met de kredietwaardigheid van de herverzekerders.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder overige activa zijn liquide middelen opgenomen, voor zover dit onmiddellijk opeisbare banktegoeden zijn. Liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties zijn opgenomen onder overige beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves zijn bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Technische voorzieningen voor risico fonds

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2022:

Rekenrente

De door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo boekjaar met gebruikmaking van een Ultimate Forward Rate. Het hanteren van de UFR houdt in dat voor ver in de toekomst liggende verplichtingen (20 jaar tot 60 jaar) een aangepaste rentecurve wordt gehanteerd. Voor verplichtingen korter dan 20 jaar geldt de rentetermijnstructuur op marktrente.

Overlevingsgrondslagen

Er wordt gebruik gemaakt van de door het Koninklijk Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2022, startjaar 2023 (2021: Prognosetafel AG2020, startjaar 2022). De Prognosetafel is gebaseerd op cijfers over de gehele bevolking, terwijl de werkende bevolking over het algemeen langer dan gemiddeld leeft. Voor een juiste waardering van de pensioenverplichtingen dient ook rekening te worden gehouden met dit verschil in levensverwachting. Dit wordt ervaringssterfte genoemd. Het fonds gebruikt hiervoor de correctiefactoren op basis van het gemiddelde van de inkomensklassen "Hoog-midden" en "Hoog" volgens Mercer ES2023 (2021: tabel 2019 Hoog).

Partnerfrequentie

Zoals gepubliceerd bij de overlevingstafels van het AG over de waarnemingsperiode 1980-1985. Op de pensioenrichtleeftijd is de partnerfrequentie gelijk aan 1. Deelnemers na pensionering: de werkelijke burgerlijke staat.

Leeftijdsverschil man-vrouw

De partner van een mannelijke (ex)deelnemer wordt geacht drie jaar jonger te zijn; de partner van een vrouwelijke (ex)deelnemer wordt geacht drie jaar ouder te zijn.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

Voor de dekking van het latent wezenpensioen wordt een opslag van 2% gehanteerd op de technische voorzieningen van het niet ingegane nabestaandenpensioen van actieve, premievrije en arbeidsongeschikte deelnemers.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

De schadereserve voor arbeidsongeschikte deelnemers met premievrije pensioenopbouw is gelijk aan de technische voorzieningen voor de toekomstig nog op te bouwen aanspraken. Voor ingegane arbeidsongeschiktheidspensioenen wordt de contante waarde van de toekomstige uitkeringen aan de technische voorzieningen toegevoegd.

Opslag excassokosten

2,8% van de voorziening pensioenverplichtingen.

Opslag voor premievrijstellingsrisico

2,2% van de contante waarde van de jaarinkoop.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva zijn bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Daarna tegen de geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde als er geen sprake is van transactiekosten).

Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt die overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kunnen uitoefenen.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn sterk gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten zijn opgenomen in het resultaat.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Onder premiebijdragen wordt verstaan de in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

Directe beleggingsopbrengsten

Directe beleggingsopbrengsten zijn rentebaten en -lasten, dividenden, e.d. Dividend is verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Indirecte beleggingsopbrengsten zijn gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten:

- | Er is geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen.
- | Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen.
- | Verkoopkosten zijn verantwoord als onderdeel van de herwaarderingen.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan pensioengerechtigden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

Pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop deze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

Pensioenopbouw

Pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken toegekend in het verslagjaar.

Toeslagverlening

In december 2022 heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2023 een toeslag te verlenen. Ultimo 2022 is hiervoor een bedrag ad € 32.420 in de technische voorzieningen (TV) opgenomen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen zijn vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De afname van de voorzieningen is het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van pensioenen in het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten

Jaarlijks wordt 2,8% van de contante waarde van de pensioenopbouw toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 2,8% van de contante waarde van de uitkeringen en afkopen vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder deze post.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Mutatie technische voorzieningen uit hoofde van wijziging actuariële grondslagen heeft betrekking op de overgang naar Prognosetafel AG2022 en de wijziging van de correctiefactoren voor ervaringssterfte.

Saldo waardeoverdrachten

Dit is het saldo van overgenomen en overgedragen pensioenaanspraken.

Herverzekeringen

Het fonds heeft de herverzekering van de risico's van overlijden en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid ondergebracht bij Zwitserleven te Amstelveen.

Overige lasten

Overige lasten zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop deze betrekking hebben.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode:

- ┆ Alle ontvangsten en uitgaven zijn hierbij als zodanig gepresenteerd.
- ┆ Er is onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioen- en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS

(x € 1.000)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	63.040	170.064	270.854	15.044	519.002
Aankopen	37.770	128.956	70.988	25.380	263.094
Verkopen	-55.990	-141.151	-27.007	-37.870	-262.018
Overige mutaties	-	-221	-183	-4	-408
Waardemutaties	-8.809	-30.671	-104.606	1.324	-142.762
Stand per 31 december 2022	36.011	126.977	210.046	3.874	376.908

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2021	47.583	166.624	271.168	13.915	499.290
Aankopen	2.709	-	65.737	21.729	90.175
Verkopen	-1.971	-28.830	-34.500	-23.920	-89.221
Overige mutaties	-42	-41	-76	18	-141
Waardemutaties	14.761	32.311	-31.475	3.302	18.899
Stand per 31 december 2021	63.040	170.064	270.854	15.044	519.002

Reële waarde

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

- 1 Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen liquide middelen. Hieronder vallen aandelen, obligaties en banktegoeden.
- 1 De netto contante waarde methode wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen contant te maken op basis van de geldende marktrente. In de waardering is rekening gehouden met het oninbaarheidsrisico.
- 1 Intrinsieke waarde: de reële waarde ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund managers. Voor fondsbeleggingen in vastgoed, private equity en infrastructuur wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages. Deze rapportages zijn door een onafhankelijk accountant gecontroleerd maar de periode van deze rapportages loopt niet synchroon met het boekjaar van het fonds. Om deze onzekerheid te mitigeren wordt jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt met de gepubliceerde jaarverslagen van deze fondsen.
- 1 Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

Waarderingsystematiek op basis van RJ 290

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW- berekeningen	Intrinsieke waarde	Andere methode(n)	Totaal
Per 31 december 2022						
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	36.011	-	36.011
Aandelen	-	-	-	126.977	-	126.977
Vastrentende waarden	-	-	-	210.046	-	210.046
Overige beleggingen	37	-	-	3.837	-	3.874
Totaal	37	-	-	376.871	-	376.908

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW- berekeningen	Intrinsieke waarde	Andere methode(n)	Totaal
Per 31 december 2021						
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	63.040	-	63.040
Aandelen	-	-	-	170.064	-	170.064
Vastrentende waarden	-	-	-	270.854	-	270.854
Overige beleggingen	42	-	-	15.002	-	15.044
Totaal	42	-	-	518.960	-	519.002

Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen zijn als volgt gespecificeerd:

	31-12-2022	31-12-2021
Specificatie naar soort:		
Indirect vastgoed - beursgenoteerd	43.639	67.548
Overig	-7.628	-4.508
	36.011	63.040

Het fonds belegt in niet-beursgenoteerde vastgoedbeleggingsfondsen. Deze beleggingsfondsen beleggen voornamelijk in beursgenoteerd vastgoed. Deze specificatie hanteert het doorkijkprincipe, waarbij vastgoedbeleggingen in beleggingsfondsen die bij een andere rubriek zijn ingedeeld toch hier gepresenteerd worden. In de categorie Overig worden deze vervolgens, samen met derivaten en liquiditeitsposities binnen de beleggingsfondsen, gecorrigeerd om aan te sluiten bij het balanstotaal.

Aandelen

De aandelen zijn als volgt gespecificeerd:

	31-12-2022	31-12-2021
Specificatie naar soort:		
Aandelenbeleggingsfondsen	102.401	150.165
Overig	24.576	19.899
	<u>126.977</u>	<u>170.064</u>

De aandelen zijn niet-beursgenoteerd en betreffen participaties in beleggingsfondsen. De beleggingsfondsen beleggen voornamelijk in beursgenoteerde aandelen. Deze specificatie hanteert het doorkijkprincipe, waarbij beleggingen binnen het aandelenbeleggingsfonds die feitelijk in een andere rubriek thuishoren daar gepresenteerd worden. In de categorie Overig worden deze vervolgens gecorrigeerd om aan te sluiten bij het balanstotaal.

Binnen de beleggingsfondsen kan sprake zijn van securities lending, collateral management en valuta-afdekking.

Vastrentende waarden

	31-12-2022	31-12-2021
Specificatie naar soort:		
Staatsleningen	57.782	88.154
Hypotheken	29.584	35.434
Credits	34.229	32.275
Liquide middelen/termijndeposito's	94.037	130.798
Overig	-5.586	-15.807
	<u>210.046</u>	<u>270.854</u>

De vastrentende waarden betreffen participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen. Deze specificatie hanteert het doorkijkprincipe, waarbij beleggingen binnen het vastrentende waardenbeleggingsfonds die feitelijk in een andere rubriek thuishoren daar gepresenteerd worden. In de categorie Overig worden deze vervolgens gecorrigeerd om aan te sluiten bij het balanstotaal.

Overige beleggingen

De overige beleggingen zijn als volgt gespecificeerd:

	31-12-2022	31-12-2021
Specificatie naar soort:		
Liquide middelen	37	38
Commodities	-	15.002
Geldmarktfondsen	3.837	4
	<u>3.874</u>	<u>15.044</u>

2. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

	2022	2021
Verloopoverzicht herverzekeringsdeel technische voorzieningen:		
Stand per 1 januari	659	552
Benodigde intrest	-3	-4
Vrijval uitkering herverzekering	-5	-5
Wijziging actuariële uitgangspunten	-2	-
Wijziging rentetermijnstructuur	-55	-11
Overige	-142	127
Stand per 31 december	452	659

Het gehele bedrag heeft een resterende looptijd van langer dan één jaar.

De kredietwaardigheid van de herverzekeraars is beoordeeld bij aanvang of verlenging van het contract.

3. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2022	31-12-2021
Verzekeringsmaatschappijen	2.449	381
Te vorderen premies werkgever	111	96
Koopsom premie voorgaande jaren (werkgever)	342	-
	2.902	477

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

De hoge vordering op verzekeringsmaatschappijen wordt grotendeels verklaard door kapitaalclaims vanwege twee overlijdens in 2022. Die bedragen zijn in het eerste kwartaal van 2023 ontvangen.

4. Overige activa

	31-12-2022	31-12-2021
Liquide middelen	768	997

Onder de liquide middelen zijn opgenomen de tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

PASSIVA

5. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Algemene reserve
Stand per 1 januari 2022	127.982
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-54.145
Stand per 31 december 2022	73.837
	Algemene reserve
Stand per 1 januari 2021	92.112
Uit bestemming saldo van baten en lasten	35.870
Stand per 31 december 2021	127.982

	31-12-2022		31-12-2021	
	In %		In %	
Solvabiliteit				
Pensioenvermogen	379.971	124,1	520.650	132,6
Af: technische voorzieningen	306.134	100,0	392.668	100,0
Eigen vermogen	73.837	24,1	127.982	32,6
Af: vereist eigen vermogen	54.609	17,8	64.390	16,4
Vrij vermogen	19.228	6,3	63.592	16,2
Minimaal vereist eigen vermogen	12.687	4,1	16.750	4,3
Actuele dekkingsgraad		124,1		132,6
Beleidsdekkingsgraad		133,7		130,4

De vermogenspositie van het fonds ultimo 2022 kan worden gekarakteriseerd als voldoende, omdat de actuele dekkingsgraad hoger is dan de vereiste dekkingsgraad en hoger dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model inclusief buffer voor actief beheer.

Het verloop van de actuele dekkingsgraad is als volgt:

	2022	2021
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	132,6	122,6
Nieuwe aanspraken	-1,1	-1,0
Uitkeringen	0,8	0,5
Toeslagverlening	-14,0	-4,3
Wijziging RTS	57,8	8,7
Beleggingsresultaat	-36,0	6,0
Overige oorzaken	0,2	0,5
Kruiseffect	-16,2	-0,4
Dekkingsgraad per 31 december	124,1	132,6

Uit dit overzicht blijkt dat de daling van de dekkingsgraad in het boekjaar met name is veroorzaakt door de toeslagverlening.

Dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad

De (actuele) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Met ingang van 31 december 2014 heeft DNB aanvullend een beleidsdekkingsgraad geïntroduceerd. Conform de aanwijzingen van DNB rapporteert het fonds de beleidsdekkingsgraad als het voortschrijdende gemiddelde van de gerapporteerde dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden. Ultimo 2022 bedroeg deze 133,7% (2021: 130,4%).

6. Technische voorzieningen voor risico fonds

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	2022	2021
Stand per 1 januari	392.668	407.219
Pensioenopbouw	10.591	10.271
Toeslagverlening	32.153	14.886
Rentetoevoeging	-1.927	-2.187
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-9.167	-8.790
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	28	29
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	642	72
Wijziging marktrente	-119.190	-27.008
Wijziging actuariële uitgangspunten	859	-
Overige wijzigingen	-523	-1.824
Stand per 31 december	306.134	392.668

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds:

	31-12-2022		31-12-2021	
	Aantal		Aantal	
Deelnemers	483	85.540	447	116.656
Gewezen deelnemers	1.107	97.441	1.093	134.245
Pensioengerechtigden	683	124.014	665	141.108
Pensioenreparatie	-	224	-	-
Ervaringssterfte	-	-1.537	-	-
Herverzekerd	-	452	-	659
	2.273	306.134	2.205	392.668

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling van het fonds betreft een uitkeringsovereenkomst. Het pensioenreglement bevat toezeggingen van ouderdomspensioen ingaande op een leeftijd van 68 jaar, een nabestaandenpensioen en een wezenpensioen op basis van een voorwaardelijk geïndexeerd middelloonsysteem.

Toeslagverlening

De toeslagverlening wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur. De toeslagverlening in een jaar is voorwaardelijk. In 2022 is een toeslag per 1 januari 2023 verleend.

Er is geen recht op toekomstige toeslagverlening. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst toeslagen worden verleend. Het fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen.

Toeslagverlening actieven

Per 1 januari 2023 zijn de pensioenrechten van actieven verhoogd met 11,83% (per 1 januari 2022: 3,28% plus een aanvullende inhaaltoeslag van 0,67%).

Toeslagverlening van ingegane en premievrije pensioenen

Per 1 januari 2023 zijn de pensioenrechten van ingegane en premievrije pensioenen verhoogd met 11,83% (per 1 januari 2022: 3,28% plus een aanvullende inhaaltoeslag van 0,67%).

7. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2022	31-12-2021
Waardeoverdrachten	175	-
Uitkeringen	199	131
Inhoudingen uitkeringen	194	185
Te betalen kosten	491	169
	1.059	485

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. De onvindbaren onder uitkeringen hebben echter vaak een langere looptijd als ze niet worden opgeëist.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op de opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De vereiste dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	31-12-2022	31-12-2021
Het surplus op FTK-grondslagen is als volgt:		
Technische voorzieningen	306.134	392.668
Buffers:		
S1 Renterisico	9.212	2.119
S2 Risico zakelijke waarden	45.061	57.103
S3 Valutarisico	9.716	11.082
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	6.271	7.812
S6 Verzekeringstechnisch risico	8.399	11.819
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	1.272	1.071
Diversificatie effect	-25.322	-26.616
Totaal S (vereiste buffers)	54.609	64.390
Vereist pensioenvermogen naar artikel 132 van de Pensioenwet	360.743	457.058
Pensioenvermogen (totaal activa - schulden)	379.971	520.650
Surplus	19.228	63.592

Bij de berekening van de buffers past het fonds de standaardmethode toe inclusief buffer voor actief beheer. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische asset mix in de evenwichtssituatie.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagenbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 - S4)

Verschillende risico's kunnen elkaar versterken of werken juist diversifiërend. Om die reden wordt het risico van marktwaardebewegingen op totaalniveau getoetst. Gewenste risico's worden meegenomen in de ALM-studie. Het betreft de risico's waarbij gekozen wordt op basis van risico/rendementverwachtingen. Dit geldt niet voor 'ongewenste' risico's. Tot die laatste behoren liquiditeitsrisico, concentratierisico en tegenpartijrisico. Bij het door het fonds geïmplementeerde onafhankelijke risicomonitoring wordt vervolgens op basis van het dekkingsgraadirisico en tracking error beoordeeld of het risico van het fonds binnen de bandbreedtes beweegt.

S1 Renterisico

Het fonds loopt renterisico doordat de waarde van de beleggingen anders op renteveranderingen reageert dan de waarde van de verplichtingen van het fonds. Het bestuur heeft ervoor gekozen het renterisico van de verplichtingen te beperken, maar niet geheel af te dekken teneinde ook in tijden van stijgende rente en inflatie over financiële middelen te beschikken ten behoeve van de toeslagverlening op de pensioenen. Op basis van het gekozen risicoprofiel wordt het renterisico van de pensioenverplichtingen voor 75% afgedekt (op marktwaarde). Op maandbasis ontvangt het fonds van de vermogensbeheerder een overzicht met het percentage renteafdekking op basis van benchmark durations en portefeuille durations, zowel op marktwaarde als UFR. Ieder kwartaal wordt de effectiviteit van de rentehedge beoordeeld alsmede het curverisico geanalyseerd. De netto impact van renteveranderingen op de dekkingsgraad worden in de risicorapportage inzichtelijk gemaakt.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve met 1 procentpunt. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2022		31-12-2021	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Vastrentende waarden voor derivaten	210.046	2,5	270.854	1,9
Vastrentende waarden na derivaten	210.046	20,4	270.854	21,9
Totaal beleggingen na derivaten	376.908	11,6	519.002	12,1
Technische voorzieningen	306.134	18,3	392.668	20,4

Op balansdatum is de duration van de beleggingen korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van de beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, waardoor de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad zal dalen.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31-12-2022		31-12-2021	
	In %		In %	
Resterende looptijd < 1 jaar	106.933	50,9	145.598	53,8
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	44.570	21,2	64.225	23,7
Resterende looptijd > 5 jaar	58.543	27,9	61.031	22,5
	<u>210.046</u>	<u>100,0</u>	<u>270.854</u>	<u>100,0</u>

S2 Risico zakelijke waarden

Het risico zakelijke waarden is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die worden veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt gemitigeerd door diversificatie in de beleggingsportefeuille.

	31-12-2022		31-12-2021	
	In %		In %	
Specificatie vastgoedbeleggingen naar regio:				
Europa excl. Groot-Brittannië	1.556	4,3	6.792	10,8
Noord-Amerika	25.293	70,2	44.181	70,1
Azië exclusief Japan	4.149	11,5	6.603	10,5
Japan	3.372	9,4	5.869	9,3
Emerging markets	-	-	963	1,5
Groot-Brittannië	1.551	4,3	3.140	5,0
Overig	90	0,3	-4.508	-7,2
	36.011	100,0	63.040	100,0

	31-12-2022		31-12-2021	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar sector:				
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	22.393	17,6	24.530	14,4
Nijverheid en industrie	12.799	10,1	13.632	7,9
Duurzame consumentengoederen	11.730	9,2	20.795	12,2
Niet-duurzame consumentengoederen	9.182	7,2	10.651	6,3
Energie	1.326	1,0	5.400	3,2
Gezondheidszorg	16.210	12,8	20.094	11,8
Informatie technologie	27.129	21,4	42.793	25,2
Basismaterialen	5.467	4,3	6.318	3,7
Telecommunicatie	7.932	6,3	13.742	8,1
Nutsbedrijven	2.764	2,2	3.736	2,2
Overige sectoren	294	0,2	424	0,3
Overige beleggingen	9.751	7,7	7.949	4,7
	126.977	100,0	170.064	100,0

	31-12-2022		31-12-2021	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar regio:				
Mature markets	110.568	87,1	144.655	85,1
Emerging markets	16.298	12,8	17.458	10,2
Private equity	-	-	117	0,1
Overig	111	0,1	7.834	4,6
	126.977	100,0	170.064	100,0

S3 Valutarisico

De waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de euro. Het fonds heeft valutabeleid opgesteld om het valutarisico te beperken. Om het balansrisico te minimaliseren wordt het valutarisico van ontwikkelde landen voor 75% afgedekt (uniform afdeckingspercentage). Het valutarisico van opkomende landen wordt niet afgedekt om beleggingstechnische redenen (de mindere liquiditeit en kosten). Om het gewenste afdeckingspercentage van 75% te realiseren wordt een combinatie van EUR hedged en unhedged share classes van een of meerdere fonds(-en) in de gewenste verhouding met elkaar gecombineerd.

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valuta- derivaten	Nettopositie na afdekking 2022	Nettopositie na afdekking 2021
EUR	230.575	99.674	330.249	446.362
AUD	3.570	-2.161	1.409	2.255
CAD	6.791	-5.757	1.034	1.881
CHF	3.778	-3.290	488	641
GBP	5.227	-3.477	1.750	3.009
HKD	8.495	-1.597	6.898	6.019
SEK	1.398	-819	579	1.538
JPY	11.148	-7.211	3.937	5.599
USD	97.180	-72.705	24.475	41.540
SGD	2.286	-987	1.299	1.761
Overige	24.467	-1.670	22.797	8.397
	<u>394.915</u>	<u>-</u>	<u>394.915</u>	<u>519.002</u>

Afdekking vindt plaats binnen de onderliggende fondsen.

S4 Grondstoffenrisico

Het fonds loopt het risico dat de waarde van de beleggingen in grondstoffen (commodities) daalt. In het standaardmodel is een berekening van de gevoeligheid van het eigen vermogen voor waardedaling van de grondstoffen voorgeschreven. Het grondstoffenrisico wordt hierbij berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in grondstoffen van 30%. Het fonds heeft eind 2022 nihil (2021: € 15.002) belegd in grondstoffen.

S5 Kredietrisico

Onder kredietrisico wordt verstaan het risico dat een verlies optreedt als een kredietnemer zijn afgesproken betalingen niet nakomt of dat de kredietwaardigheid van een kredietnemer afneemt. In de portefeuilleconstructie wordt een allocatie naar vastrentende waarden bepaald die aansluit bij het gekozen risicoprofiel. In de beleggingsrichtlijnen worden limieten opgenomen op kredietwaardigheidsratings van beleggingen in instrumenten, landen en/of sectoren. Door middel van de risicorapportage wordt het kredietrisico inzichtelijk gemaakt.

	31-12-2022		31-12-2021	
	In %		In %	
Specificatie vastrentende waarden naar regio:				
Europa excl. Groot-Brittannië	164.323	78,3	209.181	77,1
Groot-Brittannië	19.946	9,5	24.044	8,9
Noord-Amerika	10.712	5,1	25.407	9,4
Azië exclusief Japan	966	0,5	1.246	0,5
Japan	75	-	165	0,1
Opkomende markten	12.266	5,8	14.650	5,4
Overig	1.758	0,8	-3.839	-1,4
	210.046	100,0	270.854	100,0

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2022		31-12-2021	
		In %		In %
AAA	42.802	20,4	65.617	24,2
AA	38.908	18,5	50.925	18,8
A	108.568	51,7	143.584	53,0
BBB	19.604	9,3	19.034	7,0
< BBB	5.748	2,7	7.343	2,7
Overig	-5.584	-2,6	-15.649	-5,7
	<u>210.046</u>	<u>100,0</u>	<u>270.854</u>	<u>100,0</u>

Onder overig zijn - € 5.584 (2021: - € 15.649) aan waarden opgenomen welke betrekking hebben op geldmarktfondsen, banksaldi en derivatenposities die in de beleggingsfondsen zitten. Deze hebben geen rating.

Verplichtingenrisico

De pensioenverplichtingen kunnen in de tijd worden weergegeven door middel van een schatting van de toekomstige uitgaande kasstromen. Het verplichtingenrisico uit zich in:

- ┆ Toeslagresultaten, waarbij het gevoerde toeslagenbeleid afwijkt van de aannamen in de kasstroomprojectie.
- ┆ Loon- en prijsstijgingen c.q. de franchise-ontwikkeling wijken af van de verwachting.
- ┆ Actuariële resultaten, indien de actuariële aannamen en veronderstellingen niet overeenstemmen met de werkelijkheid. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan het periodiek aanpassen van de levensverwachting van de deelnemers (het langlevensrisico) of wijzigingen in invaliderings- en revalideringskansen.
- ┆ Premieresultaten, indien de premie niet gelijk is aan de marktwaarde van de kasstromen die voortvloeien uit de nieuwe pensioentoezeggingen. Dit betreft bijvoorbeeld verschillen tussen de "kostprijs" en de daadwerkelijk ontvangen bijdrage voor nieuwe pensioentoezeggingen.

S6 Verzekeringstechnisch risico

Langlevensrisico

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Door toepassing van Prognosetafel AG2022 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Het fonds monitort de toegepaste ervaringssterfte door middel van analyse van het resultaat op langlevensrisico over meerdere jaren. Daarnaast wordt periodiek de voor de fondspopulatie van toepassing zijnde inkomensklasse herijkt.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen, waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het fonds heeft dit risico volledig verzekerd.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het fonds heeft dit risico volledig verzekerd.

Toeslagrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om toeslagen te geven op de pensioenrechten en -aanspraken. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

Het verzekeringstechnisch risico in het standaardmodel wordt berekend aan de hand van de handreiking van DNB.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij en als individuele belegging.

Dit betreft per 31 december 2022 de volgende posten (percentage ten opzichte van het balanstotaal ultimo 2022 respectievelijk ultimo 2021):

	31-12-2022	31-12-2021
Nederland	5	11
Verenigde staten	-	2
Duitsland	5	-

Het betreft hier staatsobligaties uitgegeven door de betreffende landen.

Posten met een balanstotaal <2% worden in bovenstaande tabel niet weergegeven.

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico vanwege de onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen etc. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur, o.a. aan de hand van de Service Level Agreements. Daarnaast beoordeelt het bestuur jaarlijks de ISAE 3402 type II verklaring van Achmea Pensioenservices N.V. en de ISAE 3402 rapporten van de vermogensbeheerder en fondsmanagers. Vanaf 2018 ontvangt het fonds ook een ISAE 3000 type 2 rapport van Achmea Pensioenservices N.V., dat toeziet op de IT service organisatie. Als de verklaringen daar aanleiding toe geven, stelt het bestuur hier aanvullende vragen over.

Systeemrisico

Het systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

S10 Actief beheer risico

Het fonds heeft gekozen voor passief beheer, tenzij er gegronde redenen zijn om een meerwaarde te verwachten van een actieve oplossing. Voor die delen van de portefeuille waarbij sprake is van actief beheer, wordt voor het aanvullend risico een buffer aangehouden in het standaardmodel (S10). Door het fonds is rekening gehouden met de tracking error voor zakelijke waarden. De hoogte van de buffer wordt hierbij afgeleid van de tracking error.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds en de sponsor (de aangesloten ondernemingen) en de bestuurders van het fonds.

Transacties met bestuurders en commissieleden

Bestuurs-, commissie- en leden van het Verantwoordingsorgaan (VO) die in dienst zijn van de aangesloten werkgevers ontvangen geen beloning vanuit het fonds. De werkgevers belasten geen kosten door aan het fonds voor de werktijd die deze leden aan het fonds besteden. Zij worden geacht hun lidmaatschap van het bestuur, de commissie dan wel het VO te combineren met hun functie bij de werkgever.

Voor bestuursleden die niet in dienst zijn van de aangesloten werkgevers, geldt dat ze naar keuze een vergoeding ontvangen voor gemaakte reis- en onkosten of een jaarlijkse vergoeding conform de Wettelijke regeling Onkostenvergoeding Vrijwilligerswerk. Voor commissie- en VO-leden die niet in dienst zijn van de aangesloten werkgevers geldt dat zij een vergoeding krijgen voor gemaakte reis- en onkosten. De leden van de visitatiecommissie ontvangen voor het uitvoeren van de visitatie een met hen voor de opdracht overeengekomen marktconforme vergoeding.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Lopende contractuele verplichtingen

Het fonds heeft een lopende uitbestedingsovereenkomst met Achmea Pensioenservices N.V. met als einddatum 31 december 2025. De totale verplichting voor de resterende looptijd bedraagt € 690 duizend.

Het fonds heeft een fiduciair beheerovereenkomst met GSAM voor onbepaalde tijd. De overeenkomst omvat zowel fiduciaire beheers- en adviesdiensten als het beheer van beleggingen. Het fonds kan met onmiddellijke ingang opzeggen. GSAM heeft een opzegtermijn van 6 maanden. De vergoeding is gebaseerd op een vast percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

Capital call hypotheekbeleggingsfonds

Op 30 december 2022 heeft een capital call van € 3,0 miljoen plaatsgevonden op het hypotheekbeleggingsfonds. Deze is geëffectueerd per 17 januari 2023 en per die datum als aankoop verantwoord.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

(Gewijzigde) UFR-methodiek geldend vanaf 1 januari 2023

De Commissie Parameters heeft op 30 november 2022 een nieuw advies ten aanzien van de UFR uitgebracht. DNB volgt dit advies op vanaf 1 januari 2023. De nieuwe UFR vervangt de voorgaande UFR methode die in vier jaarlijkse stappen ingevoerd zou worden.

De TV ultimo 2022 is gebaseerd op de per 31 december 2022 door DNB gepubliceerde rentermijnstructuur voor pensioenfondsen, gebaseerd op de UFR parameters 2022 (de tweede stap van de nieuwe UFR). Als de TV ultimo 2022 reeds gebaseerd zou zijn op de nieuwe UFR parameters die van toepassing zijn vanaf 1 januari 2023 (volgens het advies van de Commissie Parameters van 30 november 2022) dan zou de TV met 0,4% stijgen. De actuele dekkingsgraad zou dan 123,6% bedragen.

Problemen bij een aantal banken

Maart 2023 werden gekenmerkt door een hoge mate van volatiliteit als gevolg van onrust in met name de financiële sector. Er gingen twee zogenaamde regionale banken in de VS failliet en daarna kwamen ook de zorgen over Credit Suisse weer naar boven. De onrust rond het aandeel Credit Suisse was niet nieuw en had onder meer te maken met problemen in de bedrijfsvoering. Zowel in de VS als in Zwitserland zijn door de Centrale Bank maatregelen genomen. Voor Credit Suisse met als resultaat dat het overgenomen is door UBS.

Pensioenfonds Avery Dennison had op 31 december 2022 indirect een blootstelling aan de twee betrokken regionale banken in Verenigde Staten van € 56 duizend en aan Credit Suisse van ongeveer € 297 duizend.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

8. Premiebijdragen voor risico fonds (van werkgevers en werknemers)

	2022	2021
Premiebijdragen van werkgever, werknemers	10.402	9.476
Koopsom pensioenreparatie werkgever	342	-
	<u>10.744</u>	<u>9.476</u>

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 38,46% (2021: 38,46%) van de pensioengrondslag.

De kostendekkende, (gedempte) toetspremie en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2022	2021
Kostendekkende premie	13.296	12.727
Gedempte toetspremie	7.737	6.754
Feitelijke premie	10.402	9.476

De kostendekkende premie wordt bepaald door met de definitieve gegevens de actuariële premie te bepalen op basis van:

- ┆ RTS per 31 december 2021 en
- ┆ het Vereist Vermogen per 31 december 2021.

We rapporteren ook de gedempte toetspremie. Deze wordt bepaald door met de definitieve gegevens de actuariële premie te bepalen op basis van:

- ┆ het verwacht rendement en
- ┆ het Vereist Vermogen van 30 september 2021

Het fonds heeft er namelijk als beleid voor gekozen om op deze grondslagen de feitelijk te betalen premie voor 2022 te bepalen.

De feitelijke geheven en ontvangen premie over 2022 bedraagt € 10.402 en is hoger dan de gedempte toetspremie.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2022	2021
Nominale pensioeninkoop op marktwaarde	10.645	10.546
Opslag voor uitvoeringskosten	905	578
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	1.746	1.603
	<u>13.296</u>	<u>12.727</u>

De samenstelling van de (gedempte) toetspremie is als volgt (x €1.000):

	2022	2021
Nominale pensioeninkoop op marktwaarde	3.684	3.326
Opslag voor uitvoeringskosten	905	578
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	576	506
Bijdrage voorwaardelijke onderdelen	2.572	2.344
	<u>7.737</u>	<u>6.754</u>

9. Beleggingsresultaten

	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
2022				
Vastgoedbeleggingen	-	-8.809	-	-8.809
Aandelen	-	-30.671	-	-30.671
Vastrentende waarden	533	-104.606	-273	-104.346
Overige beleggingen	-3	1.324	-2	1.319
Overige opbrengsten / lasten	173	-	-499	-326
	<u>703</u>	<u>-142.762</u>	<u>-774</u>	<u>-142.833</u>
2021				
Vastgoedbeleggingen	2.379	14.761	-42	17.098
Aandelen	-	32.311	-41	32.270
Vastrentende waarden	495	-31.475	-140	-31.120
Overige beleggingen	-2	3.302	-	3.300
Overige opbrengsten / lasten	448	-	-493	-45
	<u>3.320</u>	<u>18.899</u>	<u>-716</u>	<u>21.503</u>

De kosten van vermogensbeheer omvatten de kosten die door de vermogensbeheerder(s) direct bij het fonds in rekening zijn gebracht. Deze kosten bestaan voor € 275 uit beheervergoedingen (2021: € 223).

De rechtstreeks door het fonds betaalde overige vermogensbeheerkosten omvatten de kosten voor fiduciair beheer € 296 (2021: € 312), advieskosten vermogensbeheer € 154 (2021: € 114) en overige kosten € 49 (2021: € 67).

Het aandeel van het fonds in de kosten die door de vermogensbeheerders ten laste van beleggingsfondsen zijn gebracht is onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten. Deze bedragen € 583 (2021: € 747)

Transactiekosten hebben betrekking op de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2022 € 752 (2021: € 487).

10. Pensioenuitkeringen

	2022	2021
Ouderdomspensioen	7.420	7.353
Partnerpensioen	1.760	1.457
Arbeidsongeschiktheidspensioen	7	8
Afkopen	11	4
Nabetalingen ouderdomspensioen (pensioenreparatie)	64	-
	<u>9.262</u>	<u>8.822</u>

De indexatie van de uitkeringen per 1 januari 2022 zoals vastgesteld door het bestuur is 3,95% (2021: 0,48%), inclusief een inhaaltoeslag van 0,67%.

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 520,35 (2021: € 503,24) per jaar overeenkomstig artikel 66 Pensioenwet.

11. Pensioenuitvoeringskosten

	2022	2021
Administratiekosten	674	428
Accountantskosten	68	67
Adviseurs- en controlekosten m.u.v. accountantskosten	332	261
Kosten toegewezen aan kosten vermogensbeheer*	-34	-34
Overige kosten	121	102
	<u>1.161</u>	<u>824</u>

* Dit betreft de controle van de beleggingen door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. ten behoeve van de jaarrekening. Deze kosten zijn gerubriceerd onder kosten van vermogensbeheer en dus verwerkt onder beleggingsresultaten.

Specificatie van de accountantskosten begrepen in de controle- en advieskosten, betrekking hebbend op het betreffende boekjaar:

Honoraria onafhankelijke accountant (inclusief 21% btw)

	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2022			
Controle van het jaarrapport	68	-	68
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>68</u>	<u>-</u>	<u>68</u>
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
2021			
Controle van het jaarrapport	67	-	67
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
transporteren	67	-	67

	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Transport	67	-	67
Fiscale advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>67</u>	<u>-</u>	<u>67</u>

Een eventueel verschil tussen deze tabellen en de tabel met pensioenuitvoeringskosten wordt veroorzaakt door overlopende posten uit het voorgaande boekjaar.

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij het fonds zijn uitgevoerd door de externe accountant zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties).

Alle werkzaamheden zijn zowel in 2022 als in 2021 uitgevoerd door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat:

- het fonds in het boekjaar 2022 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- het fonds in het boekjaar 2022 geen aanwijzing als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet is gegeven;
- in het boekjaar 2022 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet is aangesteld.

Personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst.

12. Mutatie technische voorzieningen voor risico fonds

	2022	2021
Pensioenopbouw	10.591	10.271
Toeslagverlening	32.153	14.886
Rentetoevoeging	-1.927	-2.187
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-9.167	-8.790
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	28	29
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	642	72
Wijziging marktrente	-119.190	-27.008
Wijziging actuariële uitgangspunten	859	-
Overige wijzigingen	-523	-1.824
	<u>-86.534</u>	<u>-14.551</u>

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

De toeslagverlening op pensioenaanspraken en op pensioenuitkeringen is voorwaardelijk en vindt alleen plaats als de financiële middelen van het fonds dit toelaten. Het bestuur van het fonds beslist elk jaar of er een toeslag wordt verleend. Gestreefd wordt naar een toeslag op de pensioenaanspraken van actieve deelnemers die gelijk is aan de hoogste van:

- a) de ontwikkeling van de CAO-lonen bij de werkgever, of
- b) de ontwikkeling van het afgeleide Consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen.

Voor ingegane pensioenen, de premievrije pensioenaanspraken van ex-deelnemers, pensioenaanspraken van deelnemers die premievrijstelling genieten wegens arbeidsongeschiktheid en aanspraken op bijzonder partnerpensioen van ex-partners en een eventueel eigen aanspraak op ouderdomspensioen van ex-partners wordt gestreefd naar een toeslag die gelijk is aan de ontwikkeling van het afgeleide Consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen.

Indien in enig jaar de toegekende toeslag voor de actieven of de niet-actieven (in negatieve zin) afwijkt van de voor deze groepen gedefinieerde maatstaf dan wordt het verschil benoemd als toeslagachterstand. Toeslagachterstanden kunnen afhankelijk van de financiële positie van het fonds worden ingehaald.

De voorwaardelijke toeslag wordt gefinancierd uit overrendementen gerealiseerd op de beleggingen van het fonds. De premie bevat geen opslag voor deze toeslag. Voor toekomstige toeslag wordt geen bestemmingsreserve gevormd.

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre pensioenrechten, pensioenaanspraken en pensioengrondslagen (van arbeidsongeschikten) worden aangepast. Onder het FTK zijn strengere voorwaarden gesteld aan het verhogen van de pensioenaanspraken. Toeslagverlening is alleen toegestaan indien dit toekomstbestendig is. Dat betekent onder meer dat het fonds alleen de pensioenen mag verhogen indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Een volledig toeslag kan pas worden verleend bij een bepaalde streefgrens (in 2022: een beleidsdekkingsgraad van 134,0%). Bij het vaststellen of in enig jaar de middelen toereikend zijn om een toeslag toe te kennen is de beleidsdekkingsgraad dus een belangrijke indicator. Er wordt echter ook gekeken naar toekomstige ontwikkelingen, die direct of indirect van invloed kunnen zijn op de (toekomstige) financiële positie van het fonds.

Per 1 januari 2023 zijn de pensioenrechten van actieve deelnemers en van ingegane en premievrije pensioenen met 11,83% verhoogd. Deze toeslag is in de voorziening pensioenverplichtingen ultimo 2022 verwerkt.

Rentetoevoeging

De voorziening pensioenverplichtingen is in het boekjaar opgerent met -/0,486% (2021: -/0,533%). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2021.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de uitbetaling van pensioenen van de verslagperiode.

Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een voorziening opgenomen ter dekking van toekomstige excassokosten. Een deel van deze voorziening valt vrij door het doen van uitkeringen in het boekjaar.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Onder toelichting 14 is de wijziging uit hoofde van overdracht van rechten opgenomen.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de door DNB gepubliceerde actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Vanaf boekjaar 2022 is de grondslag voor overlevingskansen gebaseerd op Prognosetafel AG2022 en een gewijzigde Ervaringssterfte. De Prognosetafel houdt rekening met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

Overige wijzigingen

	2022	2021
Resultaat op sterfte	-123	-2.181
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-264	512
Resultaat op mutaties	-136	-155
	<u>-523</u>	<u>-1.824</u>

13. Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

	2022	2021
Mutatie waarde herverzekeringspolissen	207	-107

14. Saldo waardeoverdrachten

	2022	2021
Inkomende waardeoverdrachten	-902	-608
Uitgaande waardeoverdrachten	288	546
	<u>-614</u>	<u>-62</u>

Dit betreft de ontvangst van of betaling aan pensioenfondsen of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra dienstjaren.

	2022	2021
Wijziging technische voorziening inzake overdracht van rechten:		
- toevoeging aan de technische voorzieningen	922	659
- onttrekking aan de technische voorzieningen	-280	-587
	<u>642</u>	<u>72</u>

	2022	2021
Het resultaat op de waardeoverdrachten is als volgt:		
- overgenomen pensioenverplichting	-20	-51
- overgedragen pensioenverplichting	-8	41
	<u>-28</u>	<u>-10</u>

15. Herverzekeringen

	2022	2021
Premies voor arbeidsongeschiktheidsrisico	357	312
Premies voor overlijdensrisico	266	293
Totaal premies	623	605
Periodieke uitkeringen	-76	-71
Uitkeringen van herverzekerd nabestaandenpensioen	-1.881	-
Winsttaandeel (contract 2017-2019)	-92	-353
	<u>-1.426</u>	<u>181</u>

Het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico zijn herverzekerd bij Zwitserleven te Amstelveen. Het contract heeft een looptijd tot 31 december 2024. Het betreft een contract voor herverzekering van overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico, met winstdeling.

Winstdeling wordt vastgesteld na afloop van een uitlooperperiode van 2 jaar. Arbeidsongeschiktheid wordt namelijk vastgesteld na twee ziektejaren. Na afloop van de uitlooperperiode is dus pas duidelijk welke ziektegevallen aan het eind van de contractperiode hebben geleid tot arbeidsongeschiktheid. Ultimo 2021 liep de uitlooperperiode van het contract 2017-2019 af zodat in 2021 een resultaat ontstond. In 2022 heeft een correctie plaatsgevonden, zodat ook in 2022 een resultaat verwerkt is.

16. Overige lasten

	2022	2021
Diversen	-	2

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Bestemming saldo van baten en lasten

Volgens hoofdstuk 6 van de ABTN wordt jaarlijks, nadat de voorziening pensioenverplichtingen op voldoende peil is gebracht, het resultaat van het fonds ten gunste dan wel ten laste van de algemene reserve gebracht.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison heeft de jaarrekening 2022 vastgesteld in de vergadering van 12 juni 2023.

Oegstgeest, 12 juni 2023

Stichting Pensioenfonds Avery Dennison
Het bestuur

H.N. van Gijn
voorzitter

F.W.M. Steeman
secretaris

E. Voskuilen
bestuurslid

E.C. Megchelse
bestuurslid

R.J. Tolk
bestuurslid

H.L. Ewalds
bestuurslid

OVERIGE GEGEVENS

1 STATUTAIRE VERDELING VAN HET RESULTAAT

In de statuten van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison is geen bepaling opgenomen over de wijze waarop het resultaat moet worden verdeeld. De wijze van verdeling van het resultaat is vastgelegd in de ABTN.

2 ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Avery Dennison te Oegstgeest is aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een Actuariële Verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Omdat Mercer (Nederland) B.V. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Mercer (Nederland) B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 612 duizend. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 153 duizend te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- ┆ toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- ┆ het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- ┆ de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- ┆ het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel gezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amstelveen, 13 juni 2023

Mevrouw drs. J.C.M. Hofmans AAG
Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison

Verklaring over de jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarrapport opgenomen jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison te Oegstgeest gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2022;
- de staat van baten en lasten over 2022; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot fraude en continuïteit, en de aangelegenheden daaruit, bepaald in de context van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie ter ondersteuning van ons oordeel, zoals onze bevindingen en observaties ten aanzien van de controleaanpak van frauderisico's en de controleaanpak van de continuïteit..

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude geïdentificeerd en ingeschat. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in Stichting Pensioenfonds Avery Dennison en haar omgeving en de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort. Wij verwijzen naar de paragraaf 'Operationeel risico' in het verslag van het bestuur, waarin het bestuur haar frauderisicoanalyse heeft opgenomen. Wij constateren dat het bestuur beschikt over een actuele en geformaliseerde frauderisicoanalyse.

Wij hebben ten aanzien van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude de opzet en implementatie van de interne beheersing geëvalueerd, waaronder de frauderisicoanalyse van het management, de gedragscode, klokkenluidersregeling en incidentenregistratie, en voor zover wij dat noodzakelijk achtten voor onze controle, de werking getoetst van deze interne beheersingsmaatregelen.

Wij hebben de leden van het bestuur gevraagd of zij op de hoogte zijn van feitelijke, vermeende of vermoede fraude. Hieruit volgden geen signalen van feitelijke, vermeende of vermoede fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormen voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Geïdentificeerde frauderisico's Onze controlewerkzaamheden en observaties

Doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen

Volgens de controlestandaarden is het risico dat het management de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt in alle entiteiten aanwezig. Inherent bevindt het management van een entiteit zich in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne

Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten. Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben getoetst of de journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht aanvaardbaar zijn.

Wij zijn alert geweest op mogelijk significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsvoering van de stichting of die in een ander opzicht ongebruikelijk lijken in het licht van zowel

beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken te werken. Daarom besteden wij bij al onze controles aandacht aan het risico van het doorbreken van maatregelen van interne beheersing door het management of het bestuur in:

- journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn gemaakt;
- schattingen;
- significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening.

ons inzicht in de stichting en de omgeving als andere tijdens de controle verkregen informatie.

Daarnaast hebben wij de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing voor het maken van schattingen. Voor de werkzaamheden ten aanzien van de belangrijkste schattingen ten aanzien van de waardering van beleggingen gebaseerd op subjectieve inputs en de fondsspecifieke elementen in de technische voorzieningen, hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Uitvoeren van eigen testwerkzaamheden op de beleggingen op basis van subjectieve inputs doorvbacktesting uit te voeren en aan te sluiten met de beschikbare gecontroleerde jaarrekeningen.
- Evaluatie van de gehanteerde actuariële grondslagen aan de hand van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.
- Evaluatie van het Onderzoek overlevingsgrondslagen (prognosetafel (AG) en ervaringssterftemodel 2023) en bespreking van deze onderzoeken met het fonds en de certificierend actuaris.
- Evaluatie van de uitkomsten van de actuariële analyse over 2022, waaronder de grondslagen, en bespreking van deze analyse met het fonds en de certificierend actuaris.
- In het kader van onze verantwoordelijkheid als accountant van het fonds hebben wij de certificierend actuaris instructies gestuurd. De certificierend actuaris heeft bij de technische voorzieningen mede aan de hand van de administratieve basisgegevens ('pensioenaanspraken') een actuariële verklaring afgegeven, waarbij een belangrijk deel van de bepaling van de technische voorziening is gebaseerd op algemeen aanvaarde actuariële veronderstellingen.
- Wij hebben kennisgenomen van het certificeringsrapport en de afgegeven actuariële verklaring, en dit met het fonds en de certificierend actuaris besproken. Hierbij is specifiek aandacht geschonken aan de schattingswijzigingen van de fondsspecifieke grondslagen (fondsspecifieke sterfte), alsmede de indexatie van pensioenrechten.
- De certificierend actuaris heeft in zijn verklaring aangegeven dat de stichting voldoet aan de relevante artikelen van de Pensioenwet.
- Wij hebben naar aanleiding van onze controle en de uitkomsten daarvan, deze schattingsposten beoordeeld op a anwijzingen van tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude. Wij hebben dergelijke aanwijzingen niet geïdentificeerd.
- Wij hebben kennisgenomen van de toelichtingen op de technische voorzieningen en de beleggingen en deze getoetst

aan de (toelichtings)vereisten uit de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.

Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het bestuur.

Wij hebben in onze controle een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd. Ook hebben we kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn wij tijdens de controle alert gebleven op indicaties van fraude. Wij hebben kennisgenomen van de beschikbare informatie, waaronder de door het fonds opgestelde SIRA (Systematische Integrale Risico Analyse) en om inlichtingen gevraagd bij het bestuur. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die een aanwijzing vormen voor fraude of het niet naleven van wet- en regelgeving. Indien daar sprake van was, hebben wij onze evaluatie van het risico van fraude en de gevolgen daarvan voor onze controlewerkzaamheden opnieuw geëvalueerd.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de bedrijfsactiviteiten van het fonds voor de voorzienbare toekomst. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen.

Op basis van de verkregen controle-informatie hebben wij vastgesteld of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het fonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten.

Pensioenfondsen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogensdekking, het vereist eigen vermogen, aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financieel toetsingskader bepaald. Als de dekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het fonds niet kan voldoen aan het herstel, zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast, zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan.

Zoals toegelicht in het onderdeel 'Continuïteitsveronderstelling' in het verslag van het bestuur en de in de jaarrekening opgenomen toelichting 5 'Stichtingskapitaal en reserves' bevindt het fonds zich niet in een (reserve)tekortsituatie. Het bestuur heeft zijn continuïteitsbeoordeling voor ten minste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening uitgevoerd en geen gebeurtenissen of omstandigheden geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de stichting om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's).

Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- Overwegen of de continuïteitsbeoordeling van het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van onze controle kennis hebben gekregen en door het bestuur te bevragen over de belangrijkste veronderstellingen en uitgangspunten. Het bestuur heeft hierbij onder andere aandacht besteed aan:

- o de omvang van de kasstromen van de verplichtingen en kosten ten opzichte van de premie-inkomsten;
- o de financiële positie van het fonds en de samenstelling en ontwikkeling van het totale deelnemersbestand van het fonds;
- o de liquiditeitspositie van het fonds en de toereikendheid van deze liquiditeiten om te voldoen aan toekomstige negatieve kasstromen;
- o politieke, demografische, geografische, alsmede operationele ontwikkelingen, voor zover deze impact hebben op het fonds.
- Inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over zijn kennis van continuïteitsrisico's na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling.

Daarnaast hebben wij de correspondentie met relevante toezichthoudende instanties geïnspecteerd.

Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen andere informatie

Het jaarrapport omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarrapport anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 13 juni 2023
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2022 van Stichting Pensioenfonds Avery Dennison

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- * Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- * Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- * Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- * Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- * Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

BIJLAGEN

1 VERLOOPSTAAT DEELNEMERS

	2022		2021	
	Aantal	Aantal	Aantal	Aantal
Deelnemers				
Stand vorig boekjaar		447		421
Nieuwe toetredingen	85		71	
Ingang pensioen	-2		-4	
Revalidering	-1		-1	
Overlijden	-1		-2	
Uitdiensttredingen	-45		-38	
		36		26
Stand einde boekjaar		483		447
Gewezen deelnemers				
Stand vorig boekjaar		1.093		1.076
Ingang pensioen	-27		-19	
Revalidering	1		1	
Overlijden	-1		-1	
Uitdiensttredingen	45		38	
Waardeoverdrachten	-4		-2	
		14		17
Stand einde boekjaar		1.107		1.093
Pensioentrekkenden				
Stand vorig boekjaar		665		660
Ingang pensioen	29		23	
Overlijden	-28		-38	
Toekenning nabestaandenpensioen	19		21	
Afkoop	-1		-1	
Andere oorzaken	-1		-	
		18		5
Stand einde boekjaar		683		665
		2.273		2.205

Productbenaming: Pensioenregeling Stichting Pensioenfonds Avery Dennison

Identificatiecode voor juridische entiteite (LEI): 724500Q2TS4WS5GI0Y07

Ecologische en/of sociale kenmerken

Had dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

☐ Ja

Er zijn **duurzame beleggingen met een milieudoelstelling** gedaan:

- ☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie
- ☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ Er zijn **duurzame beleggingen met een sociale doelstelling** gedaan

☒ ☐ ☒ Nee

☐ Het product **promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken en** hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaandeel duurzame beleggingen van %

- ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie
- ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie
- ☐ met een sociale doelstelling

☒ Het product promootte E/S kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het pensioenfonds promoot ecologische en sociale kenmerken, zoals beschreven in Artikel 8 SFDR. Dit doen we via ons maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)-beleid. Binnen dit beleid stellen we de volgende thema's centraal:

- Gedrag en bestuur van ondernemingen;
- Duurzame productie en consumptie;
- Klimaatverandering;

Het pensioenfonds heeft gedurende de verslagperiode voldaan aan de bovenstaande ecologische en sociale kenmerken.

● **Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?**

Om invulling te geven aan de promotie van de bovenstaande kenmerken zijn gedurende de verslagperiode de volgende MVB beleidsinstrumenten ingezet:

Uitsluiting: bij de fondsselectie en monitoring van bestaande fondsen is erop toegezien dat het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds kon worden nageleefd. Wij hebben de volgende zaken uitgesloten:

- Ondernemingen die op structurele en grove wijze thema's van het Global Compact, OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en UNGP's schenden.
- Ondernemingen die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens, waaronder clustermunitie, anti-persoonsmijnen, chemische-, biologische- en nucleaire wapens;
- Landen en ondernemingen waartegen een wapenembargo is uitgevaardigd.

ESG-integratie: bij de fondsselectie en monitoring van bestaande beleggingsfondsen is een SFDR 8 of 9 classificatie als selectie- dan wel als beoordelingscriterium gehanteerd. Daarmee is 'goed bestuur' geborgd voor de ondernemingen waarin wordt belegd;

Voor de aandelenbeleggingen (ontwikkelde markten) is een "EU Paris Aligned" benchmark gehanteerd. Hiermee geven wij invulling aan ons streven om voor de aandelenportefeuille een decarbonistiepad te volgen die in lijn ligt met klimaat-akkoord van Parijs.

Actief aandeelhouderschap: bij de fondsselectie en monitoring van bestaande beleggingsfondsen is het voeren van een actief aandeelhoudersbeleid door de vermogensbeheerders, via stemmen en engagement, gericht op goed bestuur als selectie- dan wel beoordelingscriterium gehanteerd.

● **...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?**

N.v.t.

● ***Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?***

Het pensioenfonds hanteerde geen doelstelling voor duurzame beleggingen in de zin van de artikel 2 (17) SFDR.

● ***Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?***

N.v.t.

- *Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?*

Het pensioenfonds houdt in het beleggingsbeleid rekening met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. Binnen het beleid staan de navolgende ongunstige effecten centraal:

- (1) Broeikasgasintensiteit van ondernemingen waarin is belegd [PAI 3],
- (2) Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voormultinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) [PAI 10],
- (3) Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoneelsmijnen, clustermunitie, chemischewapens en biologische wapens) [PAI 14] en
- (4) Landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten [PAI 16].

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten?

Het pensioenfonds hanteerde geen doelstelling voor duurzame beleggingen in de zin van de artikel 2 (17) SFDR.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Het pensioenfonds heeft in het beleggingsbeleid rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. Binnen het beleid stonden de navolgende ongunstige effecten centraal:

- (1) Broeikasgasintensiteit van ondernemingen waarin is belegd [PAI 3],
- (2) Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) [PAI 10],
- (3) Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoneelsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens) [PAI 14] en
- (4) Landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten [PAI 16].

Dit is terug te vinden in het MVB-beleid dat op de website van het pensioenfonds is gepubliceerd.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Belegging	Gewicht (%)	Sector	Land
Government of Germany	5,10	Governments and Agencies	DE
Government of the Netherlands	5,09	Governments and Agencies	NL
European Union	1,93	Governments and Agencies	BE
Apple, Inc.	1,20	Information Technology	US
Enel SpA	1,17	Utilities	IT
Microsoft Corp.	0,98	Information Technology	US
National Australia Bank Ltd.	0,89	Financials	AU
DNB Bank ASA	0,74	Financials	NO
The Toronto-Dominion Bank	0,72	Financials	CA
Fidelity National Information Services, Inc.	0,72	Information Technology	US
Prologis, Inc.	0,71	Real Estate	US
RWE AG	0,69	Utilities	DE
Banque Fédérative du Crédit Mutuel SA	0,65	Financials	FR
Danaher Corp.	0,64	Health Care	US
Alphabet, Inc.	0,58	Communication Services	US

Dit betreft de grootste beleggingen in overheden en bedrijven per ultimo 2022. Beleggingen in beleggingsfondsen zonder look-through zijn buiten beschouwing gelaten.

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

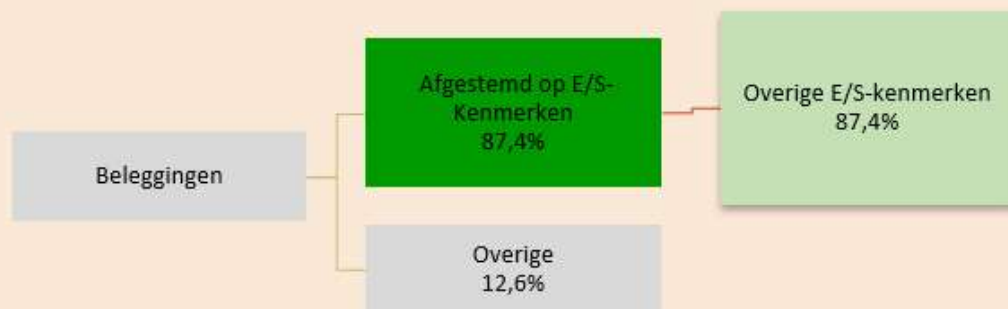
Zie onderstaand de Asset Allocatie

- *Hoe zag de activa-allocatie eruit?*

De lijst bevat de beleggingen die het **grootste aandeel beleggingen** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: van 1 januari 2022 tot 31 december 2022

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

#1 Afgestemd op E/S-kenmerken omvat de beleggingen van het gebruikte financiële product om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#2 Overige omvat de overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken en die evenmin als duurzame belegging kwalificeren.

De categorie **#1 Afgestemd op E/S-kenmerken** omvat:

- Subcategorie **#1A Duurzaam** omvat duurzame beleggingen met ecologische of sociale doelstellingen.
- Subcategorie **#1B Overige E/S-kenmerken** omvat beleggingen die zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken die niet als duurzame belegging kwalificeren.

● In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Activa%
Communication Services	2,32
Consumer Discretionary	3,42
Consumer Staples	2,70
Energy	0,47
Financials	21,96
Governments and Agencies	15,29
Health Care	4,53
Industrials	4,12
Information Technology	11,79
Materials	1,79
Real Estate	11,58
Utilities	2,66
Overig	17,37

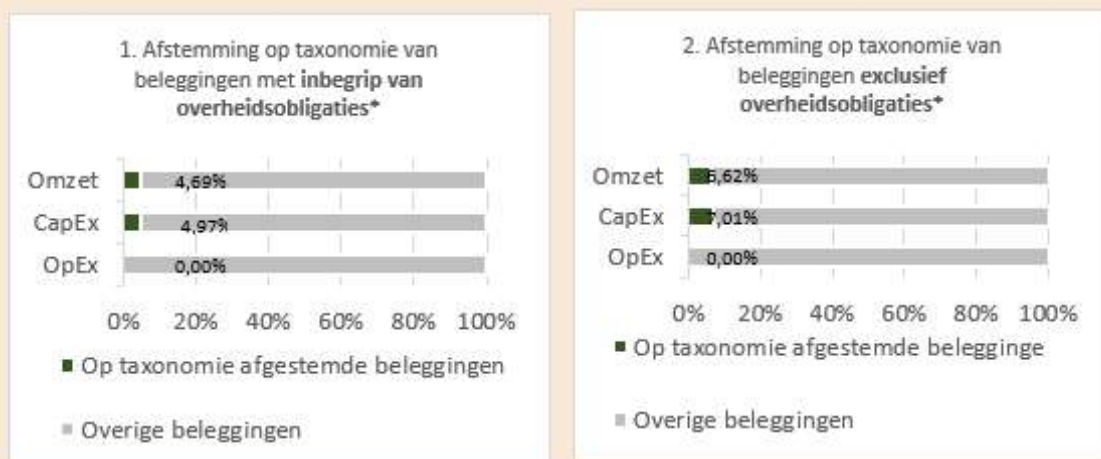
In welke mate waren duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die geen rekening houden met de criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU 2020/852).

Het pensioenfonds heeft zich gedurende de referentieperiode niet gecommitteerd om te beleggen in duurzame beleggingen met op de EU-Taxonomie afgestemde milieudoelstelling, omdat de gegevens hiervoor niet beschikbaar waren. Deze gegevens zijn nu wel gedeeltelijk beschikbaar waardoor het fonds een eerste inzicht (nulmeting) heeft in de mate waarin de brede beleggingsportefeuille in 2022 in lijn hiermee was.

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Aangezien er geen geschikte methode is om te bepalen of overheidsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie, toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van overheidsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor uitsluitend de beleggingen van het financiële product anders dan in overheidsobligaties.*

**Voor deze grafieken omvatten "overheidsobligaties" alle blootstellingen aan overheidsschulden.*

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

Dit heeft het fonds niet kunnen vaststellen wegens niet beschikbare data

● **Hoe verhiel het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie zich tot het percentage tijdens eerdere referentieperiodes?**

N.v.t.

Wat was het minimumaandeel duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die niet waren afgestemd op de EU-taxonomie?

0%

Wat was het minimumaandeel sociaal duurzame beleggingen?

0%

Welke beleggingen zijn opgenomen in “overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Dit zijn de fondsbeleggingen in (1) obligaties van opkomende landen in lokale valuta, (2) beursgenoteerd vastgoed. Deze categorieën zijn opgenomen met het oog op het verbeteren van het risico/rendementsprofiel van de beleggingsportefeuille. De eerste categorie belegt hoofdzakelijk in staatsobligaties, maar er kan niet worden uitgesloten dat de beheerder ook in staatsgelieerde ondernemingen belegt. Hiervoor zijn geen ecologische of sociale minimumwaarborgen vastgelegd. Voor het beursgenoteerd vastgoed geeft de beheerder aan geen duurzame kenmerken te promoten (SFDR art. 6).

Welke maatregelen zijn genomen om de duurzame beleggingsdoelstelling te behalen tijdens de referentieperiode?

Aanpassingen gedurende rapportageperiode:

In de rapportageperiode is de aandelenportefeuille voor ontwikkelde markten in lijn gebracht met het decarbonisatiepad volgens de EU Climate Transition Benchmark. Dit betekent dat deze portefeuille wordt gestuurd op CO₂e-intensiteit, waarbij de doelstelling is dat deze portefeuille in 2050 CO₂e netto-neutraal is.

Reeds toegepast voorafgaand aan rapportageperiode:

Het pensioenfonds heeft beleggingsfondsen geselecteerd die controversiële producten en controversieel gedrag van ondernemingen van de beleggingsportefeuille weert en een betrokkenheidsbeleid voert (stemmen en engagement).

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark voor duurzaamheid?

Het pensioenfonds heeft geen referentiebenchmark aangewezen -in de zin van de SFDR wetgeving- om te bepalen of de pensioenregeling als geheel is afgestemd op de sociale en milieukekenmerken die volgens het MVB-beleid worden nagestreefd

Referentiebenchmarks zijn indices die meten of het financiële product de duurzame doelstelling behaalt.